

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas

Galutinė vertinimo ataskaita

2015 m. liepa

Pagal 2014 m. liepos 8 d. paslaugų sutartį Nr. LRVK-054 su Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija paslaugas teikia UAB „ESTEP Vilnius“, UAB „PPMI Group“, viešoji įstaiga „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ ir viešoji įstaiga „Viešosios politikos ir vadybos institutas“.

TURINYS

ĮVADAS	6
1 VERTINIMO METODAI IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI	9
2 NEET JAUNIMO INTEGRACIJA Į LIETUVOS DARBO RINKĄ IR VISUOMENĘ	12
2.1 NEET JAUNIMUI SKIRTŲ INTERVENCIJŲ TINKAMUMAS	12
2.1.1 <i>NEET jaunimas ir jo poreikiai</i>	12
NEET jaunimo grupės dydis ir kaitos tendencijos Lietuvoje	12
Pagrindinės NEET jaunimo grupės socio-demografinės charakteristikos	14
Svarbiausios NEET jaunimo grupės susidarymo priežastys	17
NEET jaunimo ir atskirų jo grupių poreikiai	24
2.1.2 <i>NEET jaunimui skirtos intervencijos Lietuvoje</i>	27
2.1.2.1 Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa	29
2.1.2.2 Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų planas	33
2.1.2.3 Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 m. veiksmų planas	35
2.1.2.4 Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programa ir jos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas, įskaitant JGI37	37
2.1.2.5 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa	41
2.1.2.6 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa	43
2.1.2.7 NEET jaunimo poreikių ir jam skirtų intervencijų atitikimas	45
2.1.3 <i>Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimas ir jo tinkamumas</i>	48
2.1.3.1 Jaunimo garantijų iniciatyvos europinis kontekstas	48
2.1.3.2 Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo planas: institucinės atsakomybės sritys	50
2.1.3.3 Jaunimo garantijų iniciatyvos intervencijos logika	54
2.1.3.4 Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo logikos tinkamumas	58
2.2 NEET JAUNIMUI SKIRTŲ INTERVENCIJŲ REZULTATYVUMAS	62
2.2.1 <i>Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei jai pavaldžių įstaigų įgyvendintos iniciatyvos</i>	62
2.2.2 <i>Švietimo ir mokslo ministerijos bei jai pavaldžių įstaigų įgyvendintos iniciatyvos</i>	66
2.2.3 <i>Ūkio ministerijos bei jai pavaldžių įstaigų įgyvendintos iniciatyvos</i>	68
2.2.4 <i>Duomenų intervencijų rezultatams išmatuoti tinkamumas ir pakankamumas</i>	69
<i>NEET jaunimo skaičiaus ir charakteristikų stebėseną</i>	69
<i>JGI įgyvendinimo stebėseną</i>	70
2.3 NEET JAUNIMUI SKIRTŲ INTERVENCIJŲ KOORDINAVIMO EFEKTYVUMAS	71
2.3.1 <i>NEET jaunimui skirtų intervencijų įgyvendinimo horizontalus koordinavimas</i>	71
2.3.2 <i>NEET jaunimui skirtų intervencijų įgyvendinimo vertikalus koordinavimas</i>	73
2.3.2.1 JRD ir savivaldos lygmuo bei socialiniai partneriai	73
2.3.2.2 LDB ir savivaldos lygmuo bei socialiniai partneriai	74
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	77
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	81
PRIEDAS: Interviu programos grafikas bei atstovautų organizacijų sąrašas	84

Lentelių, paveikslų ir santrumpų sąrašai

Lentelės

1 lentelė. Vertinimo klausimai pagal programų vertinimo kriterijus	7
2 lentelė. Vertinimo metodai, duomenys ir jų šaltiniai	9
3 lentelė. Organizacijos, kurioms atstovavo fokusuotos grupinės diskusijos dalyviai.....	10
4 lentelė. NEET jaunimas Lietuvoje pagal lytį ir amžiaus intervalus (2013 m.)	16
5 lentelė. Mokinių, priimtų į profesinio mokymo įstaigas, skaičius (2010–2013 m.).....	20
6 lentelė. 15–34 m. amžiaus asmenų, kurie per pirmuosius 3 metus po mokslų baigimo neįsidarbino, dalis Lietuvoje ir Europos Sąjungoje (2009–2013 m.).....	20
7 lentelė. NEET jaunuolių grupių dydžiai pagal turimą išsilavinimo lygį Lietuvoje, proc. nuo visų 15–29 m. amžiaus jaunuolių (2004–2014 m.).....	21
8 lentelė. Bedarbiai pagal nedarbo trukmę (2013 m.)	22
9 lentelė. Bedarbių ir neaktyvių NEET jaunuolių grupių dydžiai Lietuvoje, proc. nuo visų 15–29 m. amžiaus jaunuolių (2006–2014 m.).....	22
10 lentelė. NEET jaunimui reikalingos intervencijos , siekiant padėti jiems integruotis į darbo rinką ar švietimo sistemą	28
11 lentelė. Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2011–2013 metų veiksmų plano priemonės, skirtos NEET jaunimui arba jo prevencijai.....	30
12 lentelė. Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2014–2016 metų veiksmų plano priemonės, skirtos NEET jaunimui arba jo prevencijai.....	32
13 lentelė. Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų plano priemonės, skirtos NEET jaunimui arba jo prevencijai	34
14 lentelė. Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 m. veiksmų plano priemonės, skirtos NEET jaunimui arba jo prevencijai	36
15 lentelė. Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos plano priemonės, skirtos NEET jaunimui arba jo prevencijai.....	37
16 lentelė. Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano priemonių atitiktis (NEET) jaunimo pogrupių viešosios politikos intervencijų poreikiams.....	38
17 lentelė. 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priemonės, skirtos NEET jaunimui ir jo prevencijai	42
18 lentelė. 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priemonės, skirtos NEET jaunimui ir jo prevencijai.....	44
19 lentelė. Paslaugos, kurias neaktyviems jauniems žmonėms teikia JRD partneriai savivaldybėse.....	56
20 lentelė. 2013–2015 m. finansuotų AJC ir AJE veiklos programų skaičius bei joms skirta lėšų suma	64
21 lentelė. ŠMM ir jai pavaldžių įstaigų vaidmuo įgyvendinant JGI	67
22 lentelė. Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano vertinimo kriterijai	70
23 lentelė. Jaunimo reikalų koordinatoriaus ir JGI koordinatoriaus veiklos funkcijos JGI įgyvendinimo kontekste	74

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotas politikos intervencijas

Paveikslai

1 paveikslas. NEET jaunimo ir jaunimo nedarbo rodiklių skirtumai	13
2 paveikslas. NEET jaunimo dalis Lietuvos jaunimo populiacijoje bei šio rodiklio skirtumai pagal amžiaus intervalus (2013 m.).....	13
3 paveikslas. NEET jaunimo dalis jaunesnių nei 25 m. amžiaus asmenų populiacijoje ES valstybėse (2011, 2012 ir 2013 m.).....	14
4 paveikslas. NEET jaunimo dalies 15–24 m. asmenų populiacijoje dinamika Lietuvoje ir Europos Sąjungoje 2004–2013 m.	14
5 paveikslas. NEET jaunimas ES valstybėse pagal išsilavinimą (2013 m.).....	15
6 paveikslas. NEET jaunimas ES valstybėse pagal statusą darbo rinkoje (2013 m.)	16
7 paveikslas. Ankstyvojo pasitraukimo iš ugdymo/mokymo sistemos priežastys.....	18
8 paveikslas. Anksti ugdymo ir mokymo įstaigas palikusių 18–24 metų asmenų dalis (proc.) ES valstybėse (2013 m.).....	19
9 paveikslas. Jauno asmens kelias į darbo rinką: kaip tampama NEET jaunuoliu?	23
10 paveikslas. NEET jaunimo pogrupiai ir reikalingos viešosios politikos intervencijos	25
11 paveikslas. Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano logika ir atsakomybių pasiskirstymas pagal ministerijas.....	53
12 paveikslas. Jaunimo garantijų iniciatyvos pirminės intervencijos įgyvendinimo eiga pagal jaunuolio statusą darbo rinkoje	57
13 paveikslas. LDB JGI įgyvendinimo koordinacinių komitetų ir komisijų struktūra	75

Santrumpos

ADRP	Aktyvios darbo rinkos priemonės
AJC	Atvirasis jaunimo centras
AJE	Atviroji jaunimo erdvė
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
ES	Europos Sąjunga
ESF	Europos socialinis fondas
IT	Informacinės technologijos
IVP	Individualus veiklos planas
JDC	Jaunimo darbo centrai
JGI	Jaunimo garantijų iniciatyva
JRD	Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
JRK	Jaunimo reikalų koordinatorius
JUI	Jaunimo užimtumo iniciatyva
KVIS	Karjeros valdymo informacinė sistema
LDB	Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
LIJOT	Lietuvos jaunimo organizacijų taryba
LR	Lietuvos Respublika
MOSTA	Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras
NEET	Nedirbantis, nesimokantis ir mokymuose nedalyvaujantys jaunimas
NEMIS	Nesimokančių vaikų ir mokyklos nelankančių mokinių informacinė sistema
NVO	Nevyriausybinių organizacijų
RESST	ESF ir valstybės lėšomis finansuojamas projektas „Veiklos rezultatų stebėsenos sistemos tobulinimas“
SADM	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SAM	Sveikatos apsaugos ministerija
SODRA	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba
ŠMM	Švietimo ir mokslo ministerija
TDB	Teritorinė darbo birža
ŪM	Ūkio ministerija
VMI	Valstybinė mokesčių inspekcija
VPVI	Viešosios politikos ir vadybos institutas
VŠĮ	Viešoji įstaiga
ŽIPVP	Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa
ŽŪM	Žemės ūkio ministerija

ĮVADAS

Šio vertinimo tikslas buvo įvertinti **nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo** integracijai į Lietuvos darbo rinką ir visuomenę **2013–2015 m.** skirtas intervencijas. Tai reiškia, kad šis tyrimas pirmiausia orientuojasi į tas politikos priemones, kurių tikslinė grupė tiesiogiai apibrėžiama kaip **nedirbantis, nesimokantis ir mokymuose nedalyvaujantys jaunimas**. Į vertinimą buvo įtrauktos ir tos programos, iniciatyvos ar priemonės, kurių tikslinei grupei apibūdinti vartojamos alternatyvios sąvokos, tokios kaip neaktyvus, socialinėje atskirtyje atsidūręs, nemotyvuotas, dirbti nepasiruošęs, iš darbo rinkos ir švietimo sistemos iškritęs jaunimas. Be to, nemažas dėmesys skirtas ir **jaunimo nedarbo prevenciją** užtikrinančioms viešosios politikos priemonėms, įskaitant intervencijas, skirtas mažinti anksti mokyklas paliekančiųjų skaičių ar užtikrinančias greitą ir tvarų perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką.

Labiausiai minėtus kriterijus atitinkančia ir tiesiogiai į NEET jaunimo problematiką orientuota intervencija Lietuvoje šiuo metu laikytina **Jaunimo garantijų iniciatyva** bei jos įgyvendinimo plane numatytos priemonės. Priemonės, skirtas jaunimo integracijai į darbo rinką ir švietimo sistemą skatinti, numato ir tokie strateginiai dokumentai kaip **Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa** bei jos įgyvendinimo 2011–2013 metų priemonių planas ir 2014–2016 metų veiksmų planas; taip pat **Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų planas**. Jaunimo užimtumo problemas iš dalies atliepia ir **Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programa bei Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 m. veiksmų planas**. Kadangi švietimo sistemoje dalyvaujantys asmenys nepatenka į oficialų NEET jaunimo apibrėžimą, ši tikslinė grupė švietimo srities strateginiuose dokumentuose tiesiogiai nėra minima. Švietimo sistemos misija jaunimo užimtumo srityje yra daugiau prevencinio pobūdžio ir daugiausiai orientuota į besimokančius asmenis. Kitaip tariant, būtent švietimo sistema ir turėtų užtikrinti, kad jauni asmenys sėkmingai tęstų mokslus ar įsidarbintų ir tokiu būdu nepakliūtų į NEET jaunimo kategoriją. Atitinkamai, šio tikslo Lietuvoje siekiama įgyvendinant **Valstybinėje 2013–2022 metų švietimo strategijoje** numatytus uždavinius.

NEET jaunimui skirtas vertinimas yra organizuojamas centralizuotu būdu pagal RESST projektą, kurį inicijavo LR Vyriausybės kanceliarija. Pagal šį projektą atliekami sisteminiai vertinimai, kurie aktualūs Vyriausybės lygmeniu ir apima daugiau nei vieną valdymo sritį. Be to, šis vertinimas yra horizontalaus pobūdžio, nes įgyvendinant į NEET jaunimą orientuotas intervencijas reikalinga užtikrinti įvairių centrinės valdžios ir vietos savivaldos institucijų bendradarbiavimą sudarant ir teikiant viešąsias paslaugas NEET jaunimui, į šį procesą įtraukti NVO ir jaunimo atstovus.

Vertinimo tikslas – įvertinti į NEET jaunimą orientuotų programų, iniciatyvų, priemonių ir projektų, skirtų integruoti NEET jaunimą į darbo rinką ir visuomenę, tinkamumą, efektyvumą ir rezultatyvumą, atsižvelgiant į jaunimo kvalifikacijų pasiūlos ir paklausos atitikimą, taip pat siekiant tobulinti jaunimo politikos valdyseną, jaunimo garantijų iniciatyvos mechanizmą, tarpinstitucinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą teikiant NEET jaunimui ankstyvosios prevencijos ir aktyvumo skatinimo, integracijos į darbo rinką, kitas reikalingas paslaugas.

Vertinimo uždaviniai:

1. Įvertinti NEET jaunimo poreikius ir nustatyti NEET jaunimo aktyvinimo, integracijos į darbo rinką arba sugrąžinimo į švietimo ir mokymo įstaigas skirtų intervencijų tinkamumą, t. y. išanalizuoti pasiūlos skatinimo intervencijas ir pateikti išvadas dėl prioritetinių ir siūlytinių naujų intervencijų darbui su NEET jaunimu.
2. Įvertinti NEET jaunimui skirtų paslaugų teikimo efektyvumą ir rezultatyvumą, daugiausia dėmesio teikiant į NEET jaunimą orientuotos politikos struktūrai ir valdysenai, bendradarbiavimui tarp įvairių paslaugų teikėjų ir galimam paslaugų integravimui, taip pat teikiamų paslaugų kokybei.
3. Pateikti rekomendacijas dėl į NEET jaunimą orientuotos politikos turinio ir jos įgyvendinimo tobulinimo.

1 lentelėje pateikiami **vertinimo klausimai**, kurie buvo numatyti vertinimo plane. Buvo išskirtos šešios vertinimo klausimų grupės. Tinkamumo kriterijų apibendrina šios trys klausimų grupės: (1) ar NEET jaunimui skirtos intervencijos yra tinkamos spręsti NEET jaunimo problemą Lietuvoje, atsižvelgiant į jos mastą ir priežastis? (2) Ar ir koku mastu NEET jaunimui skirtų intervencijų logika atitinka šios jaunimo grupės poreikius? (3) Kaip NEET jaunimui skirtos intervencijos, įgyvendinamos skirtingose politikos srityse, dera tarpusavyje? Rezultatyvumo kriterijų apibendrina klausimas „Koks yra NEET jaunimui skirtų intervencijų rezultatyvumas?“ Galiausiai efektyvumo kriterijus apima dvi klausimų grupes: (1) koks yra NEET jaunimui skirtų intervencijų efektyvumas? (2) Ar jaunimo politikos įgyvendinimo institucinė sandara ir valdysena yra tinkama efektyviai įgyvendinti NEET jaunimui skirtas intervencijas?

Atkreiptinas dėmesys, kad dalis klausimų, visų pirma, apie intervencijų rezultatus, yra ankstyvi, nes didelė dalis svarbių NEET jaunimui skirtų priemonių yra dar tik planuojamos ar pradedamos įgyvendinti, todėl daugiausia dėmesio šiame vertinime skiriama intervencijų tinkamumui ir (planuojamam) jų įgyvendinimo koordinavimui.

1 lentelė. Vertinimo klausimai pagal programų vertinimo kriterijus

Vertinimo kriterijus	Vertinimo klausimai
Tinkamumas	<p><i>1 tinkamumo kriterijaus klausimų grupė:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Koks yra NEET jaunimo grupės dydis ir kaitos tendencijos? Kokios yra pagrindinės NEET jaunimo grupės socio-demografinės charakteristikos (ypač turimos kvalifikacijos aspektu)? • Kokios yra pagrindinės NEET jaunimo grupės susidarymo priežastys? Kokios priemonės galėtų prisidėti prie šios grupės susidarymo prevencijos? • Kokios NEET jaunimui skirtos intervencijos (programos, iniciatyvos, priemonės, projektai ir pan.) įgyvendinamos Lietuvoje? • Ar NEET jaunimui skirtos intervencijos savo pobūdžiu ir apimti atitinka NEET jaunimo problemos mastą Lietuvoje ir socialinės bei ekonominės situacijos kaitos tendencijas?
	<p><i>2 tinkamumo kriterijaus klausimų grupė:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kokie yra NEET jaunimo ir atskirų jo grupių poreikiai? • Kokia yra NEET jaunimui skirtų intervencijų (užimtumo, jaunimo, švietimo ir mokslo, verslo politikos srityse) logika: strateginiai tikslai-tikslai-uždaviniai-priemonės? • Ar esama neatitikimų tarp NEET jaunimo poreikių ir jiems skirtų intervencijų logikos? Jei taip, kokių?
	<p><i>3 tinkamumo kriterijaus klausimų grupė:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar jaunimo aktyvinimui, verslumui, integracijai į darbo rinką ir sugrąžinimui į švietimo sistemą skirtos intervencijos tinkamai dera ir papildo viena kitą? • Koks yra NEET jaunimui skirtų skirtingų paslaugų integracijos laipsnis?

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotas politikos intervencijas

Vertinimo kriterijus	Vertinimo klausimai
	<ul style="list-style-type: none"> • Kokiais būdais galėtų būti padidintas NEET jaunimui skirtų intervencijų tinkamumas?
Rezultatyvumas	<p><i>Rezultatyvumo kriterijaus klausimų grupė:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Koks yra NEET jaunimui skirtų intervencijų tikslų ir uždavinių pasiekimo laipsnis (lyginant planuotus ir pasiektus rezultatus)? Jei pasiekta mažiau, nei planuota, kodėl? • Ar tinkamai renkami ir analizuojami duomenys intervencijų rezultatams išmatuoti? • Ar NEET jaunimui teikiami kokybiški studijų tęsimo, darbo, stažuočių ar praktikų pasiūlymai? Ar jie yra pakankamai patrauklūs, kad būtų paskata nemotyvuotam jaunimui pradėti mokytis, įgyti profesinę kvalifikaciją ar dirbti? • Kokiais būdais galėtų būti padidintas NEET jaunimui skirtų intervencijų rezultatyvumas?
Efektyvumas	<p><i>1 efektyvumo kriterijaus klausimas:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Koks yra NEET jaunimui skirtų intervencijų kaštų (panaudotų finansinių ir žmogiškųjų išteklių) ir pasiektų rezultatų santykis? <p><i>2 efektyvumo kriterijaus klausimų grupė:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar efektyviai koordinuojami veiksmai tarp centrinės valdžios institucijų, atsakingų už NEET jaunimui skirtų intervencijų įgyvendinimą? (horizontalus koordinavimas) • Ar efektyviai koordinuojami veiksmai tarp centrinės valdžios, vietos savivaldos, privataus sektoriaus ir NVO atstovų kuriant paslaugas NEET jaunimui ir jas teikiant? (vertikalus koordinavimas) • Kokiais būdais galėtų būti padidintas NEET jaunimui skirtų intervencijų efektyvumas?

1 VERTINIMO METODAI IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Pirmojo tarpinio vertinimo etapo metu buvo renkami ir analizuojami aktualūs dokumentai, Lietuvos ir ES teisės aktai, anksčiau atlikti moksliniai tyrimai ir viešai prieinama statistinė informacija. Tai leido ne tik tiksliau apibrėžti vertinimo objektą (NEET jaunimas ir jam skirtos intervencijos Lietuvoje), tačiau taip pat išanalizuoti NEET jaunimo Lietuvoje struktūrą pagal svarbiausias demografines ir socio-ekonominės charakteristikas bei šios grupės susidarymo priežastis. Antrasis tarpinis vertinimo etapas buvo daugiausia skirtas pirminių duomenų rinkimui ir analizei: gauti reikalingi stebėsenos duomenys, intensyviai vykdyta interviu programa, suorganizuota fokusuota grupinė diskusija, taip pat pradėta įgyvendinti sisteminė NEET jaunimui skirtų intervencijų analizė. Surinkta informacija panaudota atliekant NEET jaunimui skirtų intervencijų pirminę tinkamumo, efektyvumo ir rezultatyvumo analizę, kurios rezultatai buvo pristatyti antroje tarpinėje vertinimo ataskaitoje. Trečiajame vertinimo etape buvo pabaigta įgyvendinti sisteminė NEET jaunimui skirtų intervencijų analizė bei atlikti keletas papildomų interviu, kurių metu surinkta trūkstama informacija apie NEET jaunimui skirtų intervencijų tarpusavio integraciją bei atsakingų įstaigų tarpusavio bendradarbiavimą. Taip pat galutiniame vertinimo etape buvo atsižvelgta į SADM atstovų pateiktus komentarus antrajai tarpinei ataskaitai, parengtos vertinimo išvados ir rekomendacijos. Tyrime taikyti metodai, naudoti duomenys bei jų šaltiniai apibendrinami 2 lentelėje.

2 lentelė. Vertinimo metodai, duomenys ir jų šaltiniai

Vertinimo metodas	
Teisės aktų analizė	Vertinimo metu buvo sistemiškai rinkti ir analizuoti aktualūs teisės aktai: strategijos, programos, priemonių planai, kiti teisės aktai. Didelis dėmesys skirtas teisės aktams, susijusiems su Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimu Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. Analizėje naudotų teisės aktų sąrašas pateikiamas Literatūros ir šaltinių sąrašė.
Antrinių šaltinių (ankstesnių tyrimų) analizė	Taip pat buvo remiamasi ankstesniais moksliniais tyrimais (jaunimo situacijos tyrimai Lietuvoje ir kitose ES šalyse, jaunimo politikos tyrimai, valstybinių institucijų tyrimai apie jaunimą, aukštųjų mokyklų tyrimai apie jaunimą ir kt.), studijomis ir vertinimais NEET jaunimo integracijos ir Jaunimo garantijų įgyvendinimo srityje. Analizuotų tyrimų sąrašas pateikiamas Literatūros ir šaltinių sąrašė.
Statistinių duomenų analizė	Analizę papildė Eurostato ir Lietuvos statistikos departamento, Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų viešai skelbiami statistiniai duomenys.
Esamų stebėsenos duomenų analizė	Antrame tarpiniame vertinimo etape gauti ir analizuoti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM), Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM), Ūkio ministerijos (ŪM) taip pat Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (LDB) ir Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (JRD), VŠĮ „Versli Lietuva“ kaupiami aktualių programų ir priemonių įgyvendinimo stebėsenos duomenys.
Interviu programa	Antrame ir trečiajame vertinimo etape taip pat buvo atliekami giluminiai interviu su SADM, ŠMM, joms pavaldžių institucijų (JRD, LDB, t. t.) tarnautojais ir darbuotojais, savivaldybių atstovais, dirbančiais jaunimo politikos srityje, NVO ir kitų socialinių partnerių atstovais. Interviu programos grafikas bei atstovaujama organizacijų sąrašas pateikiamas 1 priede.
Fokusuota grupinė diskusija	Prieš teikiant antrą tarpinę ataskaitą taip pat buvo suorganizuota fokusuota grupinė diskusija, kurioje dalyvavo kelių Vilniaus regione veikiančių JGI įgyvendinimo komisijų atstovai. Diskusijos metu buvo aptariami pirminiai vertinimo rezultatai bei ieškoma naujų sprendimų identifikuotiems problemoms.

Šaltinis: sudaryta autorių.

Interviu programa

Atsižvelgiant į vertinimo objekto sistemiškumą ir horizontalumą bei į didelę pačių NEET jaunimui skirtų intervencijų bei jas įgyvendinančių institucijų įvairovę, vienas iš kertinių informacijos šaltinių šiame vertinime buvo interviu programa. Antrojo ir trečiojo vertinimo etapų metu, VPVI tyrėjų komanda atliko 19 interviu su atstovais iš pagrindinių JGI įgyvendinime dalyvaujančių institucijų, atsakingų jų skyrių bei nevyriausybinių organizacijų:

- Jaunimo reikalų departamento Jaunimo politikos plėtros ir programų įgyvendinimo skyriaus;
- Lietuvos darbo biržos Darbo išteklių skyriaus;
- Lietuvos darbo biržos Užimtumo rėmimo skyriaus;
- Lietuvos Pramonininkų konfederacijos;
- Nacionalinės jaunimo reikalų koordinatorių asociacijos;
- Naujosios Vilnios Atviros jaunimo erdvės;
- Pal. J. Matulaičio socialinio centro;
- SADM Darbo departamento Darbo rinkos skyriaus;
- SADM Šeimos ir bendruomenių departamento Jaunimo skyriaus;
- SADM Struktūrinės paramos politikos skyriaus;
- ŠMM Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo departamento Profesinio mokymo skyriaus;
- ŠMM Strateginių programų skyriaus;
- Vilniaus miesto savivaldybės;
- Vilniaus teritorinės darbo biržos Vilniaus miesto skyriaus
- VšĮ „Versli Lietuva“.

Siekdami geriau suprasti su NEET jaunimu dirbančių specialistų darbo niuansus, VPVI tyrėjai taip pat lankėsi teminėse diskusijose bei konferencijose, įskaitant diskusiją dėl darbo plėtros su NEET jaunimu Vilniaus miesto savivaldybėje (2015 m. kovo 31 d.) bei konferenciją „Darbas su niekur nesimokančiu, nedirbančiu ir mokymuose nedalyvaujančiu jaunimu Vilniaus mieste“ (2015 m. gegužės 7 d.).

Fokusuota grupinė diskusija

Tyrimo metu taip pat buvo surengta fokusuota grupinė diskusija, kurioje dalyvavo JGI įgyvendinimo komisijų prie Vilniaus regione veikiančių teritorinių darbo biržų atstovai. Kadangi šios komisijos buvo sudarytos siekiant įtraukti kuo daugiau socialinių partnerių, diskusijos dalyviai atstovavo įvairioms su jaunimo užimtumo klausimais susijusioms sritims, įskaitant socialinės paramos organizacijas, profesinio mokymo paslaugas teikiančias švietimo įstaigas bei jaunimo savivaldą (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Organizacijos, kurioms atstovavo fokusuotos grupinės diskusijos dalyviai

Nr.	Organizacija	JGI įgyvendinimo komisija	Trumpas pristatymas
1.	Vilniaus Jeruzalės darbo rinkos mokymo centras	Vilniaus miesto skyriaus	Vilniaus Jeruzalės darbo rinkos mokymo centras rengia suaugusius, siekiančius įgyti profesiją arba tobulinti turimą kvalifikaciją; padeda įmonėms apsirūpinti kvalifikuotais darbuotojais. Šiuo metu centras su partneriais įgyvendina projektą „Profesinis mokymas pameistrystės forma darbo rinkos mokymo centruose“ (vieną iš JGI įgyvendinimo priemonių).
2.	Vilniaus	Vilniaus miesto	Amatų mokymo centro programa orientuojasi į amato mokymą,

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas

Nr.	Organizacija	JGI įgyvendinimo komisija	Trumpas pristatymas
	arkivyskupijos Caritas „Amatų mokymo centras“	skyriaus	socialinę ir psichologinę pagalbą bei laikiną apgyvendinimą (jaunimo savarankiško gyvenimo namus). Šio centro klientai – 16–25 m. amžiaus jauni žmonės iš socialiai pažeistos aplinkos. Pagrindinės veiklos apima asmenybės stiprinimo paslaugas, socialinę-psichologinę pagalbą bei amato įgūdžių mokymą.
3.	Vilniaus jaunimo organizacijų sąjunga „Apskritas stalas“	Vilniaus rajono skyriaus	„Apskrito stalo“ tikslas – jungti ir atitinkamose institucijose atstovauti jaunimo organizacijas bei jų pozicijas, jas tobulinti ir palengvinti projektų įgyvendinimą.
4.	Trakų neįgaliųjų užimtumo centras	Trakų skyriaus	Trakų neįgaliųjų užimtumo centras siekia sudaryti sąlygas neįgaliesiems lavinti kasdienio gyvenimo įgūdžius, dirbti pagal galimybes, bendrauti bei dalyvauti bendruomenės gyvenime. Teikia informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo su įvairiomis įstaigomis ir įsidarbinant paslaugas, organizuoja užimtumą, darbo terapiją, teikia psichologinės, sociokultūrinės pagalbos paslaugas, moko kompiuterinio raštingumo, buitinių, asmens higienos įgūdžių. Šiuo metu centras įgyvendina šiuos ESF projektus: <ul style="list-style-type: none"> • „Neįgaliųjų asmenų Profesinės reabilitacijos paslaugų teikimas neįgaliesiems – vienintelė reali galimybė projektuoti darbinę integraciją ekonominės krizės kontekste“ Nr. VP1-1.3-SADM-02-K-03-056; • „Tėvų globos netekusių vaikų praktinis profesinis orientavimas- konstruktyvi projekcija į sėkmingą profesinę karjerą“ Nr. VP1-1.3-SADM-02-K-03-055; • „Neįgaliųjų gebėjimų integruotis į darbo rinką ir visuomenę įvertinimo modelio sukūrimas ir taikymo galimybių analizė“- SFMIS Nr. VP-1.3-SADM-02-K-01-050.
5.	Vilniaus teritorinės darbo biržos Vilniaus miesto skyriaus Aktyvios darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimo poskyris	Vilniaus miesto skyriaus	Diskusijoje dalyvavęs atstovas pagal savo pareigas dirba su viena iš aktyvios darbo rinkos politikos (ADRP) priemonių – profesiniu mokymu. Turi ilgametę darbo su jaunuoliais patirtį, jų įdarbinimu tarpininkaujant.

Diskusija vyko 2015 m. gegužės 18 d. Vilniuje. Jos tikslas buvo išgirsti su jaunimu dirbančių specialistų nuomonę apie JGI ir jos naudą jų kasdieniniame darbe bei remiantis ja suformuluoti pritaikomas rekomendacijas, kaip ateityje galėtų būti tobulinamas jos įgyvendinimas. Susitikimo metu taip pat diskutuota apie JGI planavimo procesą bei susijusių veikėjų dalyvavimą jame, efektyviausius bendradarbiavimo tarp iniciatyvoje dalyvaujančių veikėjų būdus.

2 NEET JAUNIMO INTEGRACIJA Į LIETUVOS DARBO RINKĄ IR VISUOMENĘ

2.1 NEET jaunimui skirtų intervencijų tinkamumas

2.1.1 NEET jaunimas ir jo poreikiai

NEET jaunimo grupės dydis ir kaitos tendencijos Lietuvoje

Ekonominės krizės metu išaugęs dėmesys jaunimo integracijos į darbo rinką problematikai kartu lėmė ir išaugusį duomenų, apibūdinančių jaunų žmonių socialinę bei demografinę padėtį, poreikį. Tam Europos Sąjungoje buvo pasitelkta nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo sąvoka. Nors šis apibrėžimas yra gana plačiai taikomas tarptautiniu mastu, o jo ištakos siekia dar aštuntajame dešimtmetyje Jungtinėje Karalystėje naudotą kategoriją neaktyviems jauniems žmonėms apibūdinti¹, jos turinys atskirose ES valstybėse narėse skiriasi. Kadangi šio tyrimo objektas yra įvairios NEET jaunimo integracijai į darbo rinką skirtos intervencijos, šiame poskyryje pirmiausia pristatomas NEET sąvokos turinys Lietuvos kontekste bei apibūdinamas jos santykis su ES lygmens reglamentavimu, toliau pateikiant NEET jaunimo grupę Lietuvoje apibūdinančią statistiką.

Siekis bendromis jėgomis spręsti jaunimo nedarbo problemas, paskatino ES šalis nares kurti ir vieningą NEET jaunimo stebėsenos sistemą. 2010 m. priimtose NEET, kaip standartizuoto rodiklio, skaičiavimo gairėse buvo nustatyta visoms ES valstybėms narėms bendra NEET sąvoka ir jos rodiklio skaičiavimo metodologija². Čia NEET jaunimas apibrėžiamas kaip **nesimokantys** bei **mokymuose nedalyvaujantys 15–24 m. amžiaus asmenys**, kurie yra *bedarbiai*³ ar *neaktyvūs*⁴. Taip suformuluotas statistinis rodiklis laikomas itin tinkamu jaunimo situacijai darbo rinkoje stebėti, kadangi padeda nustatyti „grynąjį“ jaunimo nedarbo lygį. Kitaip tariant, kai tradicinis jaunimo nedarbo rodiklis atskleidžia tik ekonomiškai aktyvių jaunuolių nedarbą, NEET rodiklis padeda apčiuopti tą jaunų asmenų populiacijos dalį, kuri yra visai iškritusi iš darbo rinkos bei švietimo sistemos (žr. 1 paveikslą). ES valstybių narių lygmeniu šio rodiklio reikšmė apskaičiuojama pasitelkiant Europos darbo jėgos apklausą, o duomenis renka ir pateikia Eurostat.

¹ Eurofound (2012), NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

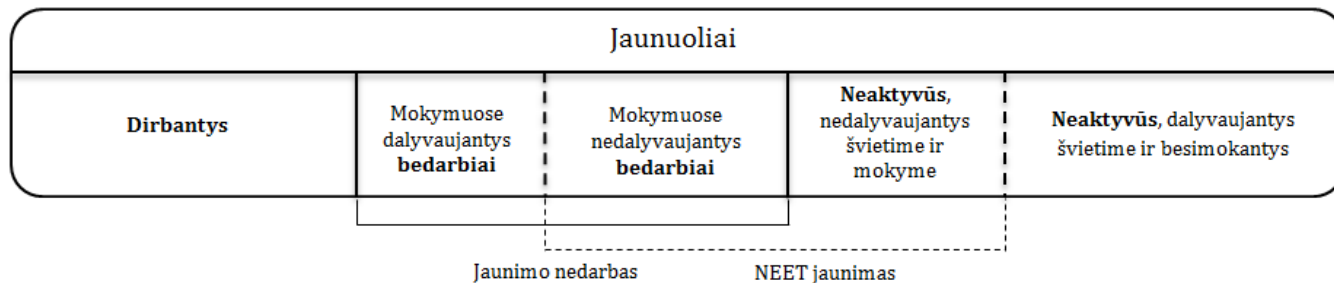
² European Commission, DG Employment, Social Affairs and Inclusion, „Youth neither in employment nor education and training (NEET). Presentation of data for the 27 Member States“, 2010.

³ Čia vartojamas Tarptautinės darbo organizacijos apibrėžimas, pagal kurį bedarbiai asmenys (angl. *unemployed persons*) – tai asmenys, kurie nedirba, tačiau aktyviai ieško darbo ir galėtų pradėti dirbti nedelsiant. Pastarasis apibrėžimas yra reikšmingai siauresnis lyginant su demografijoje naudojamu nedirbančių asmenų (angl. *not employed*) apibrėžimu, apimančiu tiek bedarbius, tiek darbo jėgai nepriskiriamus asmenis.

⁴ Čia vartojamas Tarptautinės darbo organizacijos apibrėžimas, pagal kurį neaktyvūs asmenys – tai ekonomiškai neaktyvūs asmenys, nepriskiriami darbo jėgai: vaikai, nedirbantys mokiniai ir studentai, namų šeimininkės ir šeimininkai, neįgalieji, nedirbantys pensinio amžiaus žmonės, nuteistieji, asmenys, praradę viltį rasti darbą ir jo nebeieškantys, kiti asmenys, kurie nenori dirbti ir pan.

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotas politikos intervencijas

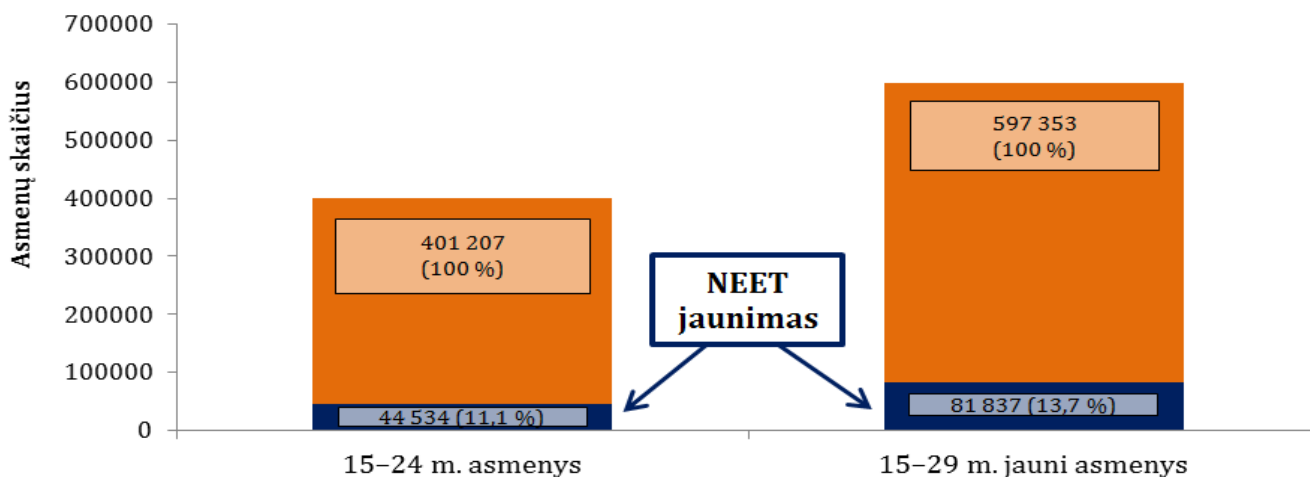
1 paveikslas. NEET jaunimo ir jaunimo nedarbo rodiklių skirtumai

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurofound (2012), *Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*.

Lietuvoje galiojančių teisės aktų sąvokos, vartojamos neaktyviam jaunimui apibūdinti, daugeliu atvejų tik iš dalies atitinka ES nustatytą NEET jaunimo apibrėžimą. Pavyzdžiui, Intensyvios ilgalaikės pagalbos nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui programoje nurodyta, kad jos tikslinė grupė yra 16–25 metų asmenys, kurie nedirba, nesimoko ir nedalyvauja aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse⁵. Jaunimo garantijų iniciatyva Lietuvoje taip pat **įgyvendinama kiek platesnei amžiaus grupei (jaunimas iki 29 m.)**⁶, nei nurodyta 2013 m. balandžio 22 d. ES Tarybos rekomendacijoje (jaunimas iki 25 m.)⁷. Šis, vos kelių metų, skirtumas yra reikšmingas vertinant jaunimo užimtumo rodiklius, jų tarpusavio santykį ir net pačios NEET jaunimo problemos mastą. Kaip rodo 2 paveikslas, Eurostat duomenimis, 15–24 m. asmenų populiacijoje Lietuvoje NEET jaunimui 2013 m. buvo priskiriami 45 tūkst. asmenų (11 proc.), o 15–29 m. amžiaus grupėje šis skaičius buvo beveik dukart didesnis ir siekė 82 tūkst. asmenų (13,7 proc.).

2 paveikslas. NEET jaunimo dalis Lietuvos jaunimo populiacijoje bei šio rodiklio skirtumai pagal amžiaus intervalus (2013 m.)

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurostat duomenis.

ES kontekste šis rodiklis dydžiu neišsiskiria ir, kaip parodyta 3 paveiksle, yra net dviem procentiniais punktais mažesnis už ES šalių narių vidurkį (13 proc., 2013 m.). Vis dėlto, vadovaujantis platesniu jaunimo

⁵ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. A1-169 „Dėl Intensyvios ilgalaikės pagalbos nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui programos patvirtinimo“.

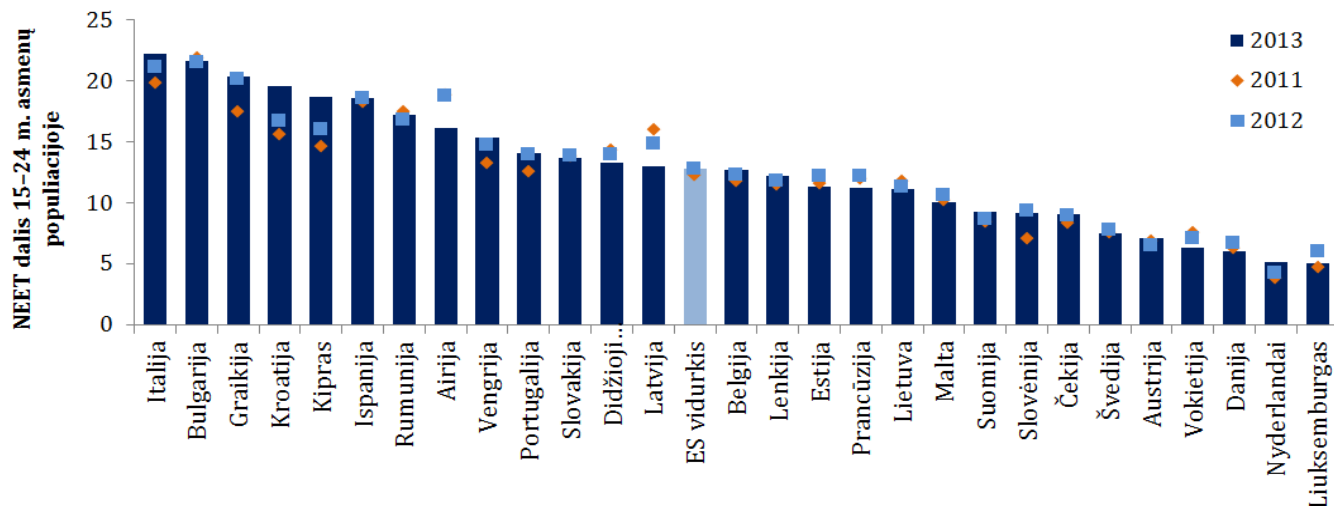
⁶ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. A1-692 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano patvirtinimo“.

⁷ ES Taryba, 2013 m. balandžio 22 d. ES Tarybos rekomendacija dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo.

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotas politikos intervencijas

amžiaus intervalu (15–29 m.), NEET rodiklio reikšmė tampa dukart didesnė ir siekia beveik 82 tūkst. asmenų arba 13,7 proc. visos jaunų žmonių populiacijos.

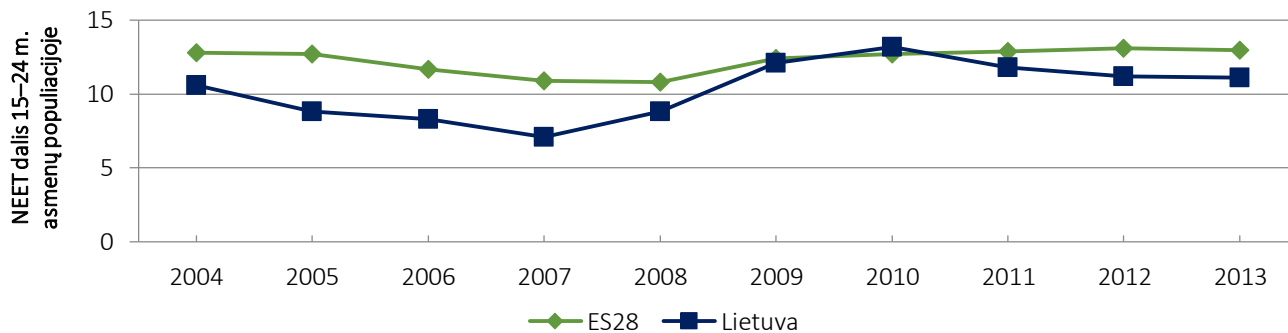
3 paveikslas. NEET jaunimo dalis jaunesnių nei 25 m. amžiaus asmenų populiacijoje ES valstybėse (2011, 2012 ir 2013 m.)

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurostat duomenis.

2013 m. didžiausia dalimi niekur nedirbančių, nesimokančių ir mokymuose nedalyvaujančių asmenų jaunimo amžiaus grupėje ES pasižymėjo Italija, Bulgarija bei Graikija. Šiose šalyse NEET dalis jaunesnių nei 25 m. amžiaus asmenų populiacijoje viršijo 20 proc., kai Liuksemburge bei Nyderlanduose NEET problema buvo mažiausiai aktuali – čia NEET jaunimas sudarė vos 5 proc. (žr. 3 paveikslą). Kalbant apie pastarųjų metų tendencijas pastebėtina, jog Lietuvoje NEET jaunimo skaičius nuo 2010 m. gana nuosekliai mažėja. O Europos Sąjungoje paskutinius kelerius metus vyrauja priešinga tendencija – NEET jaunimo dalis jaunimo populiacijoje po truputį auga (žr. 4 paveikslą).

4 paveikslas. NEET jaunimo dalies 15–24 m. asmenų populiacijoje dinamika Lietuvoje ir Europos Sąjungoje 2004–2013 m.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurostat duomenis.

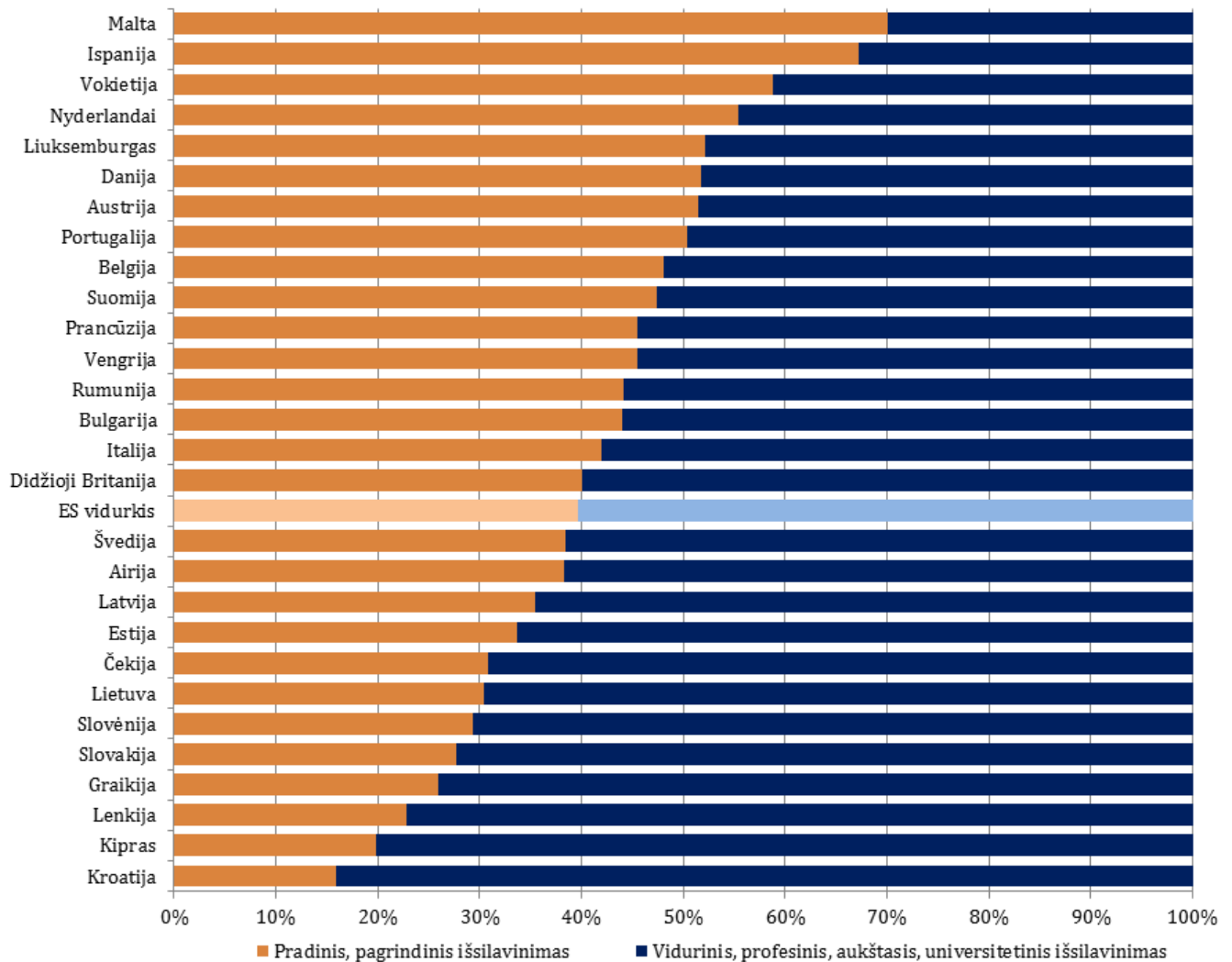
Pagrindinės NEET jaunimo grupės socio-demografinės charakteristikos

Didžioji dalis (70%) NEET jaunimo Lietuvoje yra įgiję bent vidurinį arba aukštesnį išsilavinimą. Panašios tendencijos pastebimos ir daugelyje ES šalių, išskyrus Malta, Ispaniją, Vokietiją, Nyderlandus, Daniją bei

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotas politikos intervencijas

Austriją (žr. 5 paveikslą). Šiose šalyse didžioji dalis nedirbančių, nesimokančių ir mokymuose nedalyvaujančių jaunų žmonių yra įgiję vos pradinį ar pagrindinį išsilavinimą.

5 paveikslas. NEET jaunimas ES valstybėse pagal išsilavinimą (2013 m.)

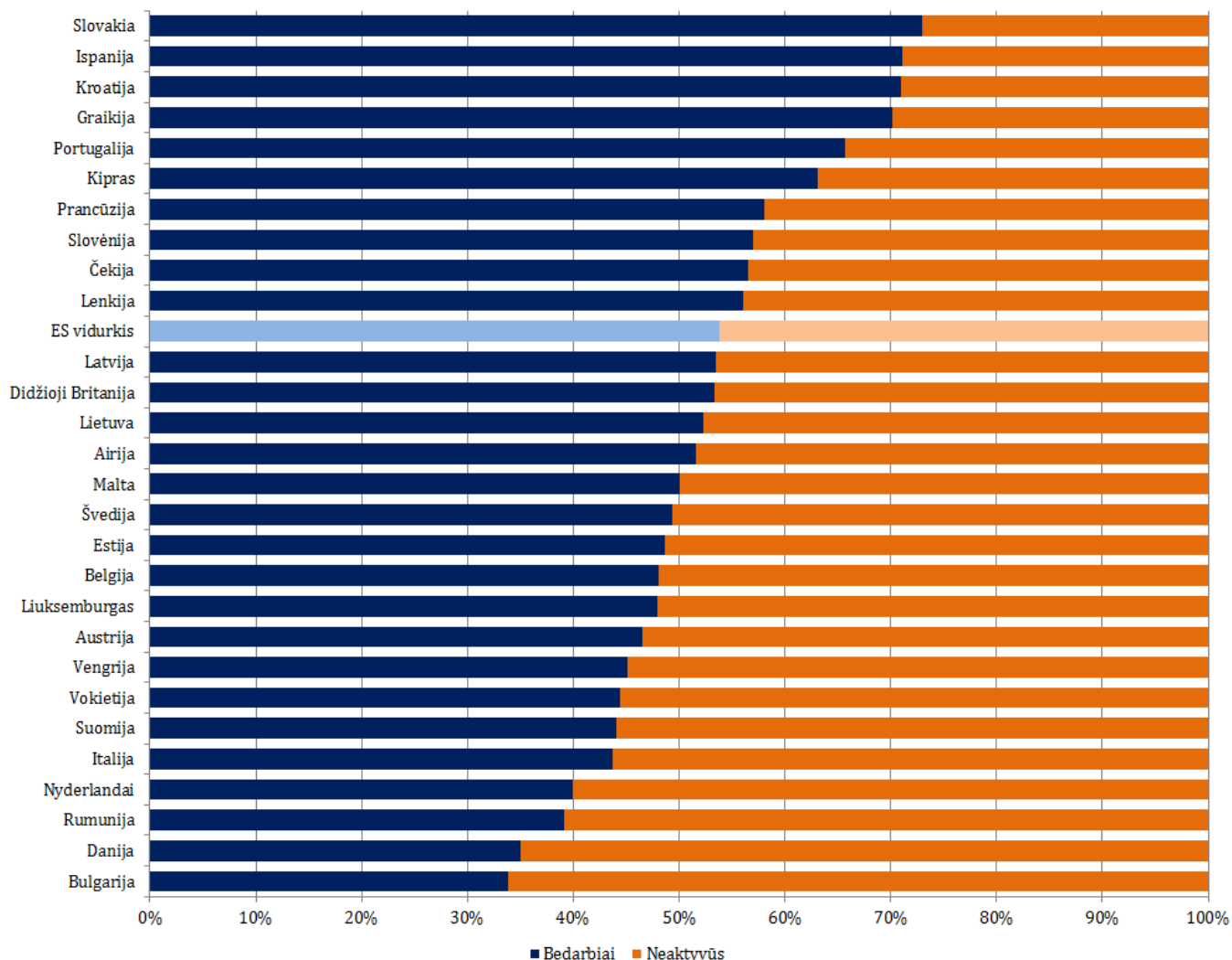

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurostat duomenis.

Nepaisant to, kad didžioji dalis NEET jaunimo Lietuvoje turi palyginti aukštą išsilavinimą, tik kiek daugiau nei pusė jų priskiriami bedarbiams. Tai reiškia, jog tik pusė niekur nedirbančių, nesimokančių ir mokymuose nedalyvaujančių jaunuolių Lietuvoje aktyviai ieško darbo ir galėtų pradėti dirbti nedelsiant. Likusieji priskiriami ekonomiškai neaktyvių jaunuolių kategorijai, apimančiai neįgaliuosius, nuteistuosius, dirbti nenorinčius ar viltį rasti darbą praradusius asmenis. ES šalyse narėse didžiausia dalis neaktyvių NEET jaunuolių 2013 m. užfiksuota Bulgarijoje, Danijoje, Rumunijoje, Nyderlanduose bei Italijoje (žr. 6 paveikslą).

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas

6 paveikslas. NEET jaunimas ES valstybėse pagal statusą darbo rinkoje (2013 m.)

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurostat duomenis.

NEET jaunimo grupės skirtumai pagal lytį nežymūs. 2013 m. švietime ir darbo rinkoje nedalyvavo maždaug dešimtadalis jaunesnių nei 25 metai merginų ir kiek daugiau nei 11 proc. vaikų. 15–29 m. amžiaus asmenų populiacijoje niekur nedirbo ir nesimokė apie 13 proc. vyrų ir šiek tiek daugiau nei 14 proc. moterų. (žr. 4 lentelę)

4 lentelė. NEET jaunimas Lietuvoje pagal lytį ir amžiaus intervalus (2013 m.)

Lytis	15–24 m.		15–29 m.	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
Asmenų šalyje	206 582	196 001	306 008	291 234
NEET jaunimas	23 964	20 776	40 393	41 646
NEET jaunimo dalis	11,6%	10,6%	13,2%	14,3%

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurostat duomenis.

Apibendrinant Eurostat duomenis, galima teigti, jog palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis NEET jaunimo dalis Lietuvoje yra santykinai nedidelė – 45 tūkstančiai 15–24 m. amžiaus asmenų, kurie sudaro

apie 1,5 proc. visos šalies gyventojų⁸. Be to, pusė šių jaunuolių aktyviai ieško darbo, o 70 proc. iš jų yra įgiję bent vidurinį išsilavinimą. Nepaisant šių palyginti pozityvių rodiklių bei pastarųjų metų teigiamų tendencijų, neišnaudotas jaunos darbo jėgos potencialas gali reikšmingai paveikti šalies ekonomiką bei didinti socialinių pašalpų ir pašalpų išlaidas. Pavyzdžiui, Eurofound 2012 m. atliktas tyrimas parodė, kad Lietuvoje dėl NEET jaunimo grupės 2008 metais buvo prarandama 0,7 proc. BVP, o 2011 metais – jau 1,1 proc. BVP, t. y. šiek tiek daugiau nei 1 mlrd. litų.⁹ NEET problemoms spręsti įgyvendinamos aktyvinimo ir integracijos į darbo rinką intervencijos taip pat reikalauja nemažai viešųjų resursų.

Svarbiausios NEET jaunimo grupės susidarymo priežastys

NEET jaunimas nėra vienalytė grupė – ją sudaro labai skirtingos jaunų žmonių grupės, besiskiriančios savo išsilavinimo bei darbo patirties lygiu, taip pat demografinėmis ir socio-ekonominėmis charakteristikomis. Pavyzdžiui, pagal apibrėžimą, NEET jaunimui būtų priskiriami tiek nei vidurinio išsilavinimo, nei darbo patirties neturintys socialiai pažeidžiami aštuoniolikmečiai, tiek ir aukštąjį išsilavinimą įgiję bei darbo patirties turintys, bet darbo netekę ir jo nerandantys dvidešimt aštuonerių metų asmenys. Skirtinga tokių asmenų padėtis ir poreikiai, reikalauja ir skirtingų politikos priemonių, kurias norint tinkamai pasirinkti reikia gerai suprasti NEET jaunimo grupės struktūrą bei susidarymo priežastis.

NEET jaunimo skirtumai, visų pirma, yra susiję su tuo, kada ir kodėl jaunas asmuo tampa NEET jaunuoliu. Kaip pavaizduota 9 paveiksle, jauno asmens kelyje į darbo rinką esama daug kritinių momentų, kuomet kyla rizika tapti nesimokančiu ir nedirbančiu jaunuoliu. Visą kelią analitiškai galima suskaidyti į tris etapus: 1) laikotarpis, esant švietimo sistemoje, ir pasitraukimas iš jos; 2) perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką, t. y. pirmo darbo susiradimas, 3) išlikimas darbo rinkoje. Priklausomai nuo to, kuriame etape iškrentama iš švietimo sistemos ar darbo rinkos, jaunas asmuo susiduria su skirtingomis problemomis.

Pasitraukimas iš nuosekliojo mokymosi sistemos

Vienas iš pagrindinių NEET jaunimo atsiradimo šaltinių paprastai yra **ankstyvas pasitraukimas iš švietimo sistemos**. Anksti pasitraukusiais švietimo ir mokymosi sistemos (angl. *early leavers from education and training*) laikomi 18–24 metų asmenys, kurie paliko ugdymo ir mokymo sistemą, įgiję tik pagrindinį ar žemesnį išsilavinimą, kitaip tariant, neįgiję vidurinio išsilavinimo, ir nedalyvauja tęstiniame mokymesi¹⁰. Tyrimų rezultatai rodo, kad anksti iš švietimo sistemos pasitraukę asmenys turi mažiau galimybių dalyvauti visuomenės socialiniame, kultūriniame ir ekonominiame gyvenime, taip pat šie asmenys sunkiau randa darbą, dažniau patiria skurdą ir socialinę atskirtį¹¹. Be to, ir pavykus įsidarbinti tokie asmenys uždirba mažiau, dažnai turi nepastovų darbą, priklauso nuo socialinės paramos ir rečiau dalyvauja mokymesi visą gyvenimą. Eurostat duomenimis, Europos Sąjungoje 2013 m. 40,8 proc. anksti palikusių švietimo sistemą asmenų buvo nedirbantys, be to, iš jų maždaug kas trečias įsidarbinti ir neketino.

⁸ 82 tūkst. 15–29 m. amžiaus asmenų, kurie sudaro 2,8 proc. šalies populiacijos.

⁹ Eurofound (2012), NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

¹⁰ EACEA, *Eurydice Brief: Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe*, 2015. Prieiga internete: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/183EN.pdf

¹¹ Scarpetta S., A. Sonnet and T. Manfredi (2010) "Rising youth unemployment during the crisis: how to prevent negative long-term consequences on a generation?" OECD Social, Employment and Migration Papers, No. 106. Prieiga internete: <<http://www.oecd.org/employment/youthforum/44986030.pdf> >

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotas politikos intervencijas

Ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos priežasčių esama daug ir tarpusavyje susijusių (žr. 7 paveikslą). Vienos jų, pavyzdžiui, emocinis nesaugumas, mokymosi sunkumai, besimokančio asmens darbinė veikla gali tiesiogiai lemti pamokų praleidinėjimą ir mokyklos nelankymą. Kitos priežastys yra gilesnės, sietinos su nepakankamu prevenciniu darbu, švietimo pagalbos sistemos neveiksmingumu. Sprendimą nelankyti mokyklos nulemia ne tik asmeninės savybės, situacija šeimoje, bet ir netinkamas ugdymo organizavimas, priverstinis mokyklos keitimas, alternatyvių ugdymo formų nebuvimas ir pan. Netinkamas mokyklos mikroklimatas, santykiai su mokytojais ir bendramoksliais taip pat gali sukelti mokymosi ir psichologinių sunkumų.¹²

7 paveikslas. Ankstyvojo pasitraukimo iš ugdymo/mokymo sistemos priežastys

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu Viešosios politikos ir vadybos instituto atliktą tyrimą „Ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos prevencija“ (2007).

Lietuvoje ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos problema, palyginti su kitomis ES šalimis, nėra itin didelė – ugdymo ir mokymo įstaigas anksti palieka vos 6,3 proc. 18–24 m. žmonių (ES28 vidurkis – 12 proc.). Vis dėlto iš jų tik trečdalis dirba, maždaug trečdalis nedirba, bet ketina įsidarbinti, o likusi dalis – nedirba ir dirbti neketina.¹³ Pastarosios dvi grupės yra priskirtinos NEET jaunimui. Eurostat duomenimis, kaip minėta anksčiau, Lietuvoje tarp 15–24 m. NEET jaunuolių vidurinio išsilavinimo neturintys asmenys 2013 m. sudarė apie 30 proc. (13 360 asmenų). LDB duomenimis¹⁴, tarp jaunesnių nei 30 m. registruotų

¹² Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija (2013), „Anksti paliekantys mokyklą: situacija Lietuvoje“, *Švietimo problemas analizė*, Nr. 8 (94).

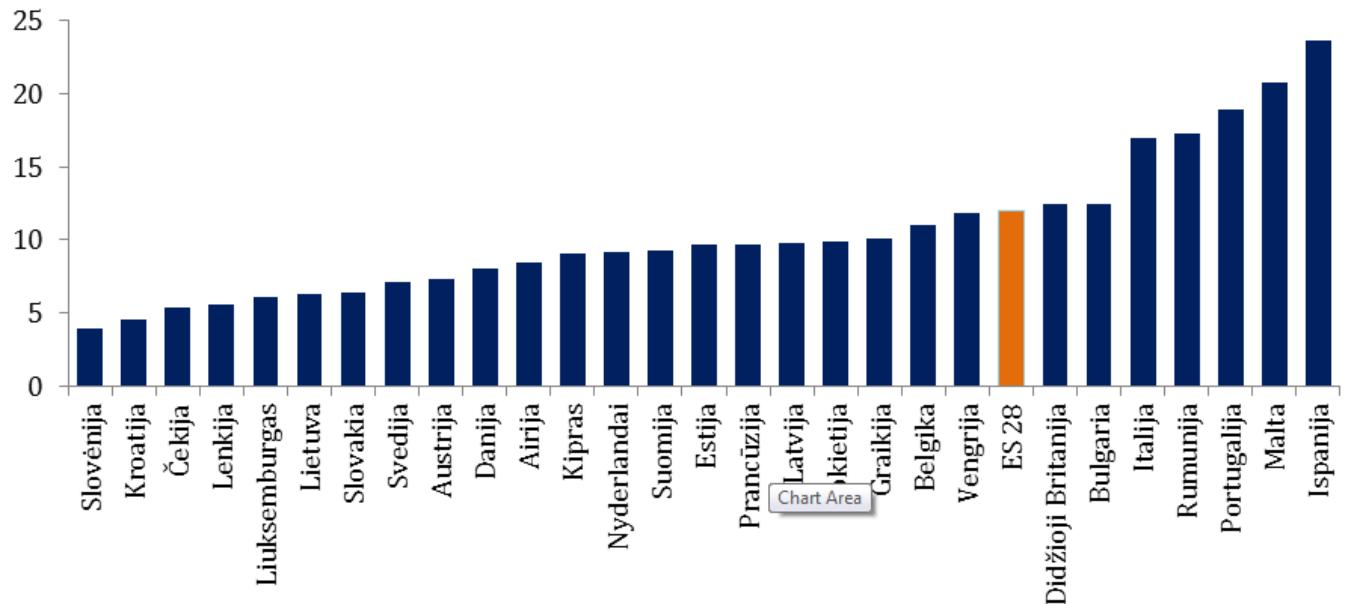
¹³ Eurostat, 2013 m.

¹⁴ LDB duomenys, suteikti Viešosios politikos ir vadybos institutui kartu su LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija įgyvendinant pilotinį tyrimą „ESF finansuotų aktyvios darbo rinkos politikos priemonių Lietuvoje kontrafaktinis poveikio vertinimas“ (angl. Counterfactual Impact Evaluation of ESF-funded Active Labour Market Measures in Lithuania), kurį pagal grantų schemą „Pilotiniai projektai, skirti atlikti ESF intervencijų poveikio kontrafaktinius vertinimus“ (angl. Pilot Projects to carry out ESF related Counterfactual Impact Evaluations) tiesiogiai finansuoja Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas (2014 m. kovo 26 d. sutartis Nr. VS/2014/0075).

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotas politikos intervencijas

bedarbių ši dalis 2013 m. buvo nežymiai mažesnė – 25 proc. Šios grupės struktūroje didžiausią dalį sudarė asmenys, turintys pagrindinį išsilavinimą – bendrą (11 proc. visų jaunų bedarbių) arba su profesine kvalifikacija (5,8 proc.). Virš 7 proc. arba 10757 jaunų bedarbių turėjo tik pradinį išsilavinimą – dažniausiai bendrą, rečiau su profesine kvalifikacija. 114 asmenų nurodė neturintys net pradinio išsilavinimo.

8 paveikslas. Anksti ugdymo ir mokymo įstaigas palikusių 18–24 metų asmenų dalis (proc.) ES valstybėse (2013 m.)

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurostat duomenis.

Jei jaunas asmuo baigia mokyklą ir įgyja vidurinį išsilavinimą, antrasis kritinis momentas jos ar jo kelyje yra pasirinkimas, ar tęsti mokymąsi (tolesnį profesinį arba akademinį). Šiuo atveju itin svarbus yra **aukštojo mokslo prieinamumas**, nepriklausomai nuo asmens socialinės ar ekonominės situacijos. Asmenys, prioritetą teikiantys profesinei kvalifikacijai, o ne akademiniam išsilavinimui, po vidurinės mokyklos baigimo gali **tęsti mokslus profesinėje mokykloje**.

Lietuvoje į aukštąsias mokyklas (kolegijas ir universitetus) dar tais pačiais metais pasuka net 66 proc. vidurinių mokyklų abiturientų.¹⁵ Vis dėlto tam tikros jaunuolių grupės susiduria su sunkumais patekti, tęsti ir baigti aukštąjį mokslą. Tarp jų – asmenys su negalia, taip pat šeiminių išsipareigojimų turintys asmenys. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA) atlikti tyrimai rodo, kad Lietuvoje studijos nėra pakankamai prieinamos vaikams auginantiems studentams. Statistika rodo, kad Lietuvoje tarp 20–24 metų moterų 18 proc. jau turi bent vieną vaiką, tačiau tarp tokio pat amžiaus studentų vaikų turi tik 2 proc. 25–29 metų grupėje, kurioje dažniausiai sulaukiama pirmojo vaiko, vaikų turinčių studentų taip pat mažuma.¹⁶

Profesinis mokymas, palyginti su kitomis studijų pakopomis, tarp vidurinę mokyklą pabaigusiu asmenų yra mažiau populiarus – tęsti mokslus profesinėje mokykloje 2013 m. nusprendė vos 9,4 proc.

¹⁵ Statistikos departamentas, rodiklis „Abiturientai ir absolventai, tais pačiais metais tęsiantis mokslus“, 2013 m. duomenys.

¹⁶ MOSTA, „Aukštojo mokslo prieinamumas Lietuvoje auga, tačiau ne visiems pakankamai“, 2014. Prieiga internete: <http://mosta.lt/lt/component/content/article/8-naujienos/143-aukstojo-mokslo-prieinamumas-lietuvoje-auga-taciau-ne-visiems-pakankamai>

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas

abiturientų.¹⁷ Vis dėlto šis skaičius ne visai tiksliai atspindi šalies tendencijas, kadangi profesinis mokymas paprastai pasirenkamas žemesnėse švietimo pakopose – įgijus pagrindinį išsilavinimą ar dar anksčiau. 2013–2014 m. laikotarpiu studijas profesinio mokymo įstaigose rinkosi 22 413 mokinių, iš kurių 37 proc. buvo įgiję vidurinį išsilavinimą, 38 proc. – baigę pagrindines mokyklas, o 14 proc. – pagrindinio išsilavinimo neįgiję. Pažymėtina, kad pastaraisiais metais profesinio mokymo populiarumas Lietuvoje po truputį auga. Dėl sumažėjusio gimstamumo ir emigracijos, mokinių ir studentų skaičius bendrojo ugdymo ir aukštosiose mokyklose mažėjo, o mokinių skaičius profesinio mokymo įstaigose pasikeitė nežymiai ir netgi išaugo (žr. 5 lentelę). Nepaisant to, įvairiuose Lietuvos strateginiuose švietimo dokumentuose pabrėžiama, jog reikėtų ir toliau didinti profesinio mokymo prieinamumą, kokybę ir patrauklumą jaunimui¹⁸.

5 lentelė. Mokinių, priimtų į profesinio mokymo įstaigas, skaičius (2010–2013 m.)

Metai	2010	2011	2012	2013
Mokinių skaičius	22 193	20 134	20 865	22 413

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis.

Nepriklausomai nuo pasirinktos ugdymo institucijos, kiekvienas besimokantis susiduria su **iškritimo** (angl. *dropping out*) **rizika**. Sąvoka „iškritimas“ gali reikšti įvairius pasitraukimo iš mokyklos būdus: nelankymą, išėjimą savo noru, išmetimą iš mokyklos. Iškritusiais iš nuosekliojo mokymosi sistemos asmenimis laikomi ne tik vaikai ir suaugusieji, palikę mokyklą, bet neįgiję pagrindinio ar vidurinio išsilavinimo (anksti pasitraukę), bet taip pat ir mokiniai ar studentai, iškritę iš profesinio mokymo įstaigų, mokslo ir studijų įstaigų ir neįgiję kvalifikacijos, reikalingos patekti į darbo rinką. Apibendrinti duomenys apie iškritimą iš Lietuvos ugdymo įstaigų viešai neskelbiami.

Perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką

Perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką, yra esminis jaunimo integracijos į darbo rinką proceso momentas. Pasitraukę iš švietimo sistemos (iškritę iš jos arba įgiję diplomą) jaunuoliai, visų pirma, turi susirasti **pirmą darbą**¹⁹. Jų galimybes paprastai riboja ne tik nepakankamas išsilavinimas, jei anksti pasitraukė iš švietimo sistemos, bet ir **darbo patirties neturėjimas**. Tai ypač aktualu, kai nepakanka galimybių įgyti darbo patirties dar prieš paliekant švietimo sistemą per praktikas, stažuotes, savanorystės veiklas ir pan. Kita problema, kuri riboja jaunų žmonių patekimą į darbo rinką, yra turimų **įgūdžių ir darbo rinkos poreikių neatitikimas** (angl. *skills mismatch*).

Lietuvoje per pirmuosius trejus metus po savo aukščiausios pakopos studijų baigimo 2013 m. darbo nerado net apie 18 proc. 15–34 m. amžiaus asmenų (žr. 6 lentelę). 2009–2011 m. jų dalis sudarė beveik ketvirtadalį visų šios amžiaus grupės asmenų.

6 lentelė. 15–34 m. amžiaus asmenų, kurie per pirmuosius 3 metus po mokslų baigimo neįsidarbino, dalis Lietuvoje ir Europos Sąjungoje (2009–2013 m.)

Metai	2009	2010	2011	2012	2013	
Nedarbo lygis (proc.)	Lietuva	23.1	24.6	25.6	20.4	18.4
	ES28	18.3	18.6	18.8	20.3	20.2

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurostat duomenis.

¹⁷ Statistikos departamentas, rodiklis „Abiturientai ir absolventai, tais pačiais metais tęsiantis mokslus“, 2013 m. duomenys.

¹⁸ Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 m. programa.

¹⁹ Dalis jaunų asmenų pradeda dirbti dar mokydamiesi.

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas

Darbo patirties trūkumas, kalbant apie jaunus bedarbius Lietuvoje, taip pat labai reikšmingas. Iš 44 tūkst. 2014 m. sausio 1 d. Lietuvos darbo biržoje registruotų 16–29 m. bedarbių, 40 proc. buvo niekur nedirbę. Be to, kiek daugiau nei 24 tūkst. jaunų bedarbių buvo darbo rinkai nepasiruošę, o pusei jų trūko ir asmeninės motyvacijos.²⁰

Remiantis Eurostat pateikiama statistika, Lietuvoje NEET jaunuolių, turinčių aukštesnį nei vidurinis išsilavinimą, yra gerokai daugiau nei NEET jaunuolių, turinčių pagrindinį arba žemesnį išsilavinimą. 2014 m. atitinkamai šių grupių dydžiai siekė 9,6 proc. ir 3,3 proc., o bendras NEET jaunuolių skaičius Lietuvoje sudarė 12,9 proc. visų 15–29 m. amžiaus jaunuolių (žr. 7 lentelę). Analogiška tendencija, kuomet NEET jaunuolių dalis, turinčių vidurinį arba aukštesnį išsilavinimą, yra didesnė nei NEET jaunuolių, kurie turi pagrindinį arba žemesnį išsilavinimą, išlieka nuo pat 2004 m., kuomet Eurostat pradėjo skaičiuoti šį statistinį rodiklį Lietuvoje. Pristatyti duomenys pagrindžia teiginį, jog Lietuvoje egzistuoja neatitikimo problema tarp jaunuolių švietimo sistemoje įgaunamų įgūdžių ir darbo rinkos poreikių.

7 lentelė. NEET jaunuolių grupių dydžiai pagal turimą išsilavinimo lygį Lietuvoje, proc. nuo visų 15–29 m. amžiaus jaunuolių (2004–2014 m.)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Pagrindinis arba žemesnis	4.8	3.7	4.4	3.8	3.5	4.4	5.2	4.3	3.7	3.6	3.3
Aukštesnis nei vidurinis	8.1	7.0	5.9	6.3	8.3	10.6	11.8	10.4	10.2	10.1	9.6

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurostat duomenis.

Apskritai jaunuoliai Lietuvoje yra gana gerai išsilavinę, kadangi tik nedidelė jų dalis turi tik pagrindinį arba žemesnį išsilavinimą. Anot Lietuvos statistikos departamento, 5,9 proc. 18–24 m. amžiaus jaunuolių buvo neįgiję vidurinio išsilavinimo ir toliau niekur nesimokė 2014 m. Žinant, jog tais pačiais metais NEET jaunuoliai, patenkantys į 20–24 m. amžiaus grupę bei turintys pagrindinį arba žemesnį išsilavinimą, sudarė 3,8 proc. visų šios amžiaus grupės jaunuolių Lietuvoje (Eurostat duomenys), galima daryti prielaidą, jog jauni asmenys, turintys tik pagrindinį arba žemesnį išsilavinimą susiduria su žymiai didesne tikimybe tapti NEET jaunuoliais.

Išlikimas darbo rinkoje

Susiradus pirmą darbą ir įgijus darbo patirties, jaunam asmeniui svarbu išsilaikyti darbo rinkoje. Tyrimai rodo, kad dirbantiems jauniems žmonėms didesnė tikimybė tapti bedarbiais, taip pat jie dažniau dirba **nesaugiose darbo vietose**²¹. Pavyzdžiui, dirba sezoninius darbus ar pagal terminuotas darbo sutartis. Dėl šių priežasčių jaunimas paprastai yra ypač stipriai veikiamas ekonominių svyravimų – recesijos metu dažnai jaunuoliai pirmieji iškrenta iš darbo rinkos ir paskutiniai į ją patenka, nes turi konkuruoti su daugiau darbo patirties turinčiais asmenimis rinkoje, kurioje nėra siūloma daug darbo vietų²². 2008 m. prasidėjusios **ekonominės krizės** metu jaunimo nedarbo lygis Europos Sąjungoje buvo du kartus didesnis nei vyresnių asmenų. Jaunimo nedarbas, ypač ilgalaikis, gali turėti ir ilgalaikių neigiamų pasekmių, tokių

²⁰ Lietuvos darbo birža, „Jauno bedarbio portretas“. Prieiga internetu:

<http://www.ldb.lt/jaunimui/naudinga/Puslapiai/Jaunimogarantijos.aspx>

²¹ EBPO, „EBPO jaunimo veiksmų planas: palankesnių sąlygų jaunimo integracijai į darbo rinką užtikrinimas“, Paryžius, 2013 m. gegužės 29–30 d.

²² Eurofound, „Jaunimas ir NEET Europoje. Pirmosios išvados“, Santrauka, 2011,

http://eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2011/72/lt/1/EF1172LT.pdf

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotas politikos intervencijas

kaip: švietimo sistemoje įgytų profesinių žinių nuvertėjimas, padidėjusi jaunų žmonių socialinės atskirties rizika ar apskritai kritusi jaunuolių motyvacija dalyvauti darbo rinkoje.

2013 m. Statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje ilgiau nei 12 mėnesių darbo ieškojo apie penktadalis jaunų bedarbių. Kita vertus, ilgalaikio nedarbo problema yra daug aktualesnė kitose amžiaus grupėse: 25–49 m. grupėje darbo ilgiau nei metus ieškojo 43 proc. asmenų bei 56 proc. 50–74 m. amžiaus bedarbių (žr. 8 lentelę). Galima daryti išvadą, jog jauni bedarbiai Lietuvoje kur kas lengviau ir greičiau susirandą darbą, lyginant su vyresnio amžiaus darbo ieškančiais asmenimis.

8 lentelė. Bedarbiai pagal nedarbo trukmę (2013 m.)

Nedarbo trukmė		Iki 1 mėn.	1–2 mėn.	3–5 mėn.	6–11 mėn.	1 m. ir daugiau	
Asmenų skaičius pagal amžiaus grupes (%)	15–24 m.	5 200 (19 %)	4 100 (15 %)	6 400 (23 %)	6 200 (23 %)	5 500 (20 %)	27 400 (100%)
	25–49 m.	8 400 (9 %)	10 700 (11 %)	17 400 (18 %)	18 900 (19 %)	42 300 (43 %)	97 800 (100%)
	50–74 m.	3 400 (6 %)	4 100 (9 %)	5 600 (12 %)	7 900 (17 %)	26 300 (56 %)	47 200 (100%)

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis.

Neaktyvių NEET jaunuolių grupės dydis Lietuvoje išlieka stabilus nuo pat 2006 m. ir kasmet vidutiniškai sudaro apie 6–7 proc. visų 15–29 m. amžiaus jaunuolių (žr. 9 lentelę). Visiškai kitokia grupės dydžio kaitos dinamika atsiskleidžia kalbant apie bedarbius NEET jaunuolius. Iki ekonominės krizės norinčių dirbti, tačiau negaunančių darbo pasiūlymo, jaunuolių dalis buvo nedidelė bei siekė apie 3 proc. Šios grupės dydis smarkiai išaugo ekonominės krizės laikotarpiu, viršūnę pasiekęs 2010 m., kuomet bedarbiai NEET jaunuoliai sudarė 10,7 proc. visų 15–29 m. amžiaus jaunuolių Lietuvoje. Kita vertus, gerėjant ekonominei situacijai Lietuvoje, bedarbių NEET jaunuolių grupės dydis taip pat nuosekliai mažėja. Tikėtina, jog Lietuvos ekonomikai, kaip prognozuojama, toliau augant, kartu nuosekliai mažės ir šios grupės dydis.

9 lentelė. Bedarbių ir neaktyvių NEET jaunuolių grupių dydžiai Lietuvoje, proc. nuo visų 15–29 m. amžiaus jaunuolių (2006–2014 m.).

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bedarbiai NEET jaunuoliai	2,8	2,3	3,2	8,2	10,7	8,6	7,9	7,4	6,6
Neaktyvūs NEET jaunuoliai	7,5	7,7	8,7	6,8	6,3	6,0	6,0	6,4	6,3

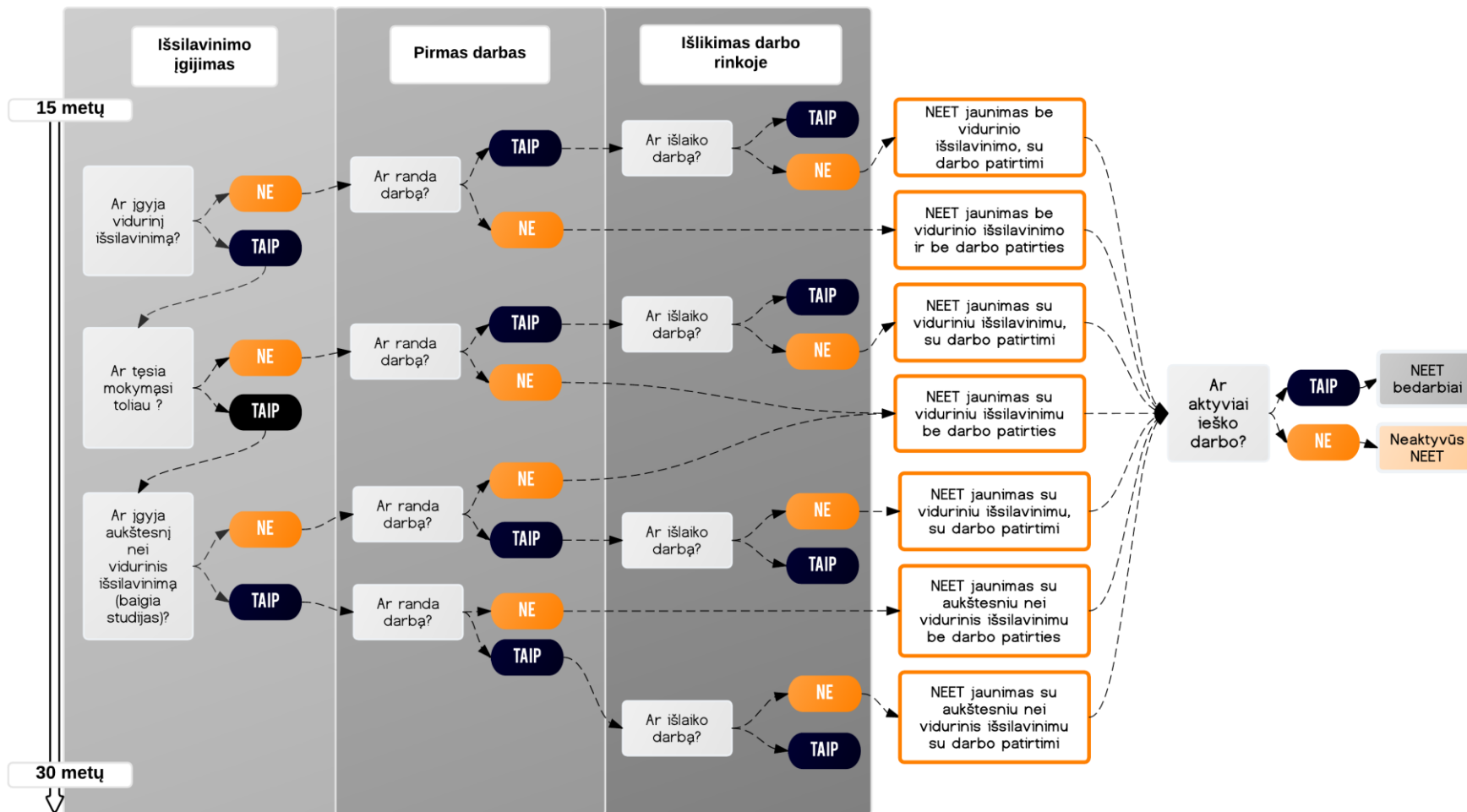
Šaltinis: sudaryta autorių pagal Eurostat duomenis.

Apibendrinant

Viena iš esminių NEET jaunimo grupės susidarymo priežasčių yra iškritimas iš švietimo sistemos – ankstyvas, kai jauni žmonės neįgyja vidurinio išsilavinimo, arba vėlyvesnis, kai jauni žmonės palieka aukštesnės pakopos mokymo įstaigas. Nors Lietuvoje ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos problema palyginti su kitomis ES šalimis nėra didelė, vis dėlto, remiantis statistine informacija, ji yra viena iš pagrindinių NEET jaunimo atsiradimo priežasčių, nes didelė dalis tokio jaunimo nėra įgiję vidurinio išsilavinimo. Antroji svarbi priežastis yra sunkumai patekti į darbo rinką dėl darbo patirties ir reikiamų įgūdžių neturėjimo. Sprendžiant pagal turimus duomenis, ieškodami pirmo darbo su sunkumais susiduria net ir aukštesnį nei vidurinis išsilavinimą įgiję jauni asmenys. Galiausiai trečioji priežastis yra didesnis jaunimo padėties darbo rinkoje pažeidžiamumas, ypač ekonominio nuosmukio metu, kuris reiškia, jog dalis jaunimo santykinai greičiau nei vyresnieji netenka darbo ir susiduria su sunkumais jį sugrįžti.

9 paveikslas. Jauno asmens kelias į darbo rinką: kaip tampama NEET jaunuoliu?

KAIP TAMPAMA NEET JAUNUOLIU?

Šaltinis: sudaryta autorių.

NEET jaunimo ir atskirų jo grupių poreikiai

Kaip aptarta ankstesniame skyriuje, NEET jaunimo grupė nėra homogeniška, o sudaryta iš keleto skirtingų grupių, kurių poreikiai reikšmingai skiriasi. Net jei tarpusavyje lygintume tik jaunus NEET bedarbius ir neaktyvius NEET jaunuolius, pagal tai, kokios pagalbos jiems reikėtų, kad jie įsidarbintų, dalyvautų švietime ar mokymuose, tarp jų išryškėtų gana dideli skirtumai. Pavyzdžiui, subsidijuojamo darbo programos gali būti naudingos jauniems aktyviai darbo ieškantiems bedarbiams, kuriems trūksta praktinės darbo patirties, tačiau neaktyvių jaunuolių, kurie neturi motyvacijos pradėti dirbti, tokia programa nebūtų pajėgi pasiekti ir sugrąžinti į darbo rinką. Be to, bedarbių ir neaktyvių jaunuolių grupės savo viduje taip pat yra heterogeniškos, priklausomai nuo to, kokių gyvenimo etapų pasitraukė iš švietimo sistemos ar darbo rinkos, ir atitinkamai, kokių išsilavinimą yra įgiję ir kiek darbo patirties yra sukaupę.

Darbo biržoje registruotus jaunus bedarbius, pagal reikalingas viešosios politikos priemones, galima suskirstyti į du skirtingus pogrupius: *pasiruošę darbo rinkai* ir *nepasiruošę darbo rinkai* NEET jaunuoliai. Pirmojo pogrupio jaunuoliai pasižymi tuo, jog dažniausiai yra įgiję profesiją ar turi tam tikros darbo patirties, taip pat yra motyvuoti įsidarbinti pagal turimą kvalifikaciją. Šiems jaunuoliams tampa aktualiausias tokios priemonės kaip: informavimas ir konsultavimas darbo paieškos, CV rengimo ir susijusiais klausimais ar tarpininkavimas įdarbinant. *Nepasiruošę darbo rinkai* jaunuoliai neturi darbo rinkoje paklausios profesijos, neretai yra pasitraukę iš švietimo sistemos taip pat nėra motyvuoti dirbti. Šiems jaunuoliams yra aktualios informavimo apie mokymosi galimybes, psichologinės ir socialinės rehabilitacijos paslaugos, aktyvios darbo rinkos politikos priemonės (profesinis mokymas, darbo įgūdžių įgijimo rėmimas, įdarbinimas subsidijuojant, darbo rotacija ir kt.).

Neaktyviems jaunuoliams būdingos visiškai kitokios priežastys ar kliūtys, kurios nulemia, jog ši grupė nedalyvauja darbo rinkoje, švietime ar mokymuose. Tarp neaktyvių jaunuolių išskiriamos bent keturios skirtingos grupės, kurių poreikiai yra skirtingi²³:

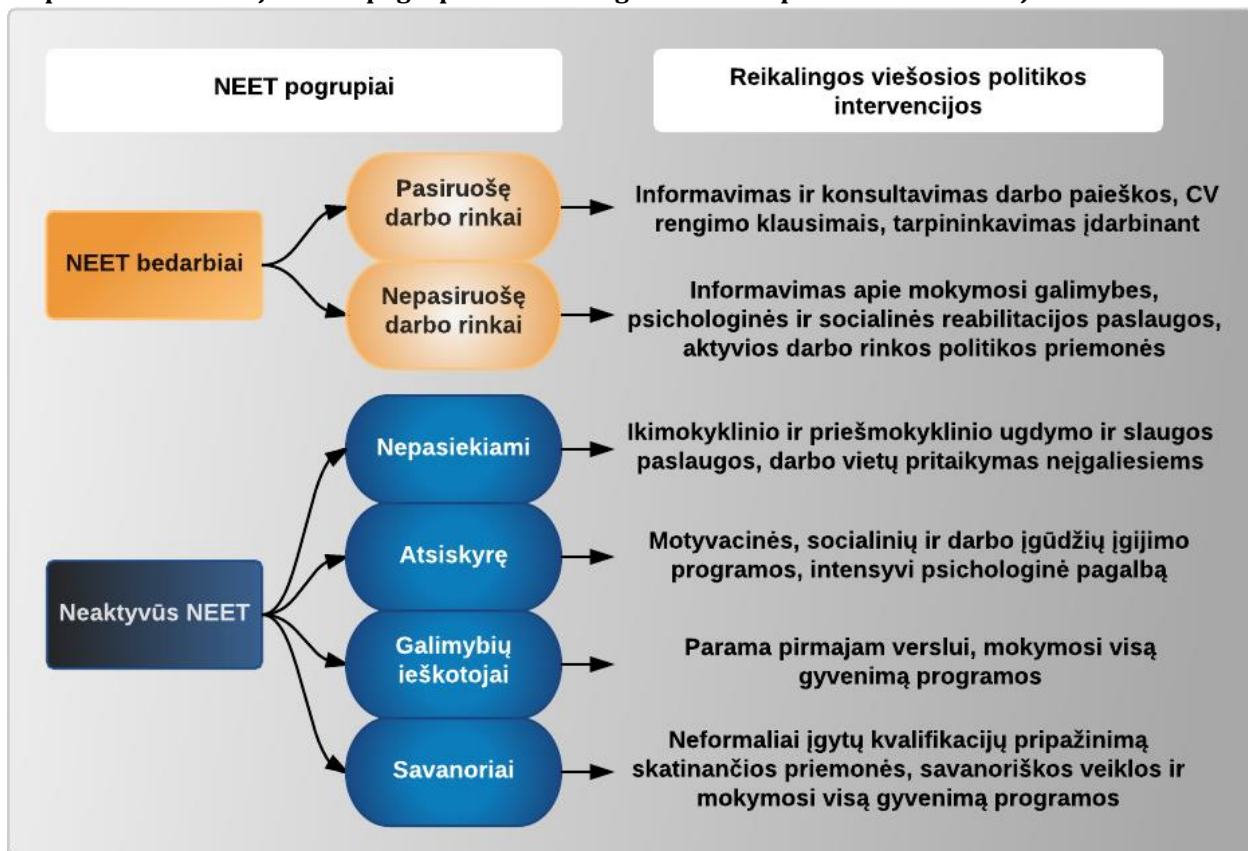
1. „*Nepasiekiami*“ (angl. *unavailable*). Į šią grupę patenka jauni asmenys, turintys šeimos ar slaugos įsipareigojimų, taip pat sergantys bei negalią turintys jaunuoliai.
2. „*Atsiskyre*“ (angl. *disengaged*). Jauni asmenys, kurie nėra ribojami papildomų įsipareigojimų ar nedarbingumo, tačiau neieško darbo arba nedalyvauja švietimo sistemoje. Į šią grupę patenka nemotyvuoti, asocialūs, taip pat pavojingą gyvenimo būdą pasirinkę jaunuoliai.
3. „*Galimybių ieškotojai*“ (angl. *opportunity-seekers*). Jauni asmenys, aktyviai ieškantys darbo arba mokymosi galimybių, tačiau nerandantys tinkamų pasiūlymų, kurie, jų manymu, atitiktų jų gebėjimus ir statusą.
4. „*Savanoriai*“. Jaunimas, kuris pasirinko savanoriškai priklausyti NEET kategorijai. Į šią grupę patenka jauni keliautojai, aktyviai į meno, muzikos, savanoriško mokymosi ar kitas panašias veiklas įsitraukę jaunuoliai.

²³ Eurofound, *NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2012, 24.

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas

Norint padėti šioms skirtingoms grupėms, reikia taikyti ir skirtingas priemones. Pavyzdžiui, tikėtina, jog ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo bei slaugos paslaugų prieinamumo didinimas bei darbo vietų pritaikymas neįgaliųjų poreikiams paskatintų „nepasiekiamus“ jaunuolius įsidarbinti, dalyvauti švietime ar mokymuose. Tuo tarpu pačiai sudėtingiausiai – „atsiskyrusių“ jaunuolių – grupei reikia ilgalaikės intensyvios pagalbos programų, kurios apimtų motyvavimą, socialinių bei darbo įgūdžių formavimą, psichologinę pagalbą ir pan. „Galimybių ieškotojų“ ir „savanorių“ grupių narių situacija skiriasi tuo, kad pastarieji potencialiai turi įsidarbinti reikalingų gebėjimų, tačiau dėl nedalyvavimo darbo rinkoje susiduria su padidėjusia rizika ilgai neprasti turimus įgūdžius. Pastarosioms grupėms aktualiausiomis tampa paramos pirmajam verslui, neformaliai įgytų kvalifikacijų pripažinimą skatinančios priemonės, savanoriškos veiklos programos taip pat jau turimų įgūdžių palaikymo intervencijos (pavyzdžiui, mokymosi visą gyvenimą programos). Skirtingi NEET jaunuolių pogrupiai ir jų viešosios politikos intervencijų poreikiai pateikiami 10 paveiksle.

10 paveikslas. NEET jaunimo pogrupiai ir reikalingos viešosios politikos intervencijos

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Eurofound (2012).

Norint spręsti NEET jaunimo problemą, svarbu ne tik sugrąžinti į švietimą ir/ar darbo rinką iš jų pasitraukusius jaunuolius, bet ir užsiimti ankstyvo pasitraukimo **prevencija**. Ypač reikėtų atkreipti dėmesį į kelias jaunų žmonių grupes, kurios nepriskiriamos NEET jaunimui, tačiau kurioms būdinga padidėjusi rizika tapti niekur nedirbančiais, nedalyvaujančiais švietime ir nesimokančiais jaunuoliais ateityje. Viena iš tokių socialinių grupių yra besimokantys jaunuoliai, įgysiantys darbo rinkoje nepaklausią profesiją. Tikėtina, jog tokie jaunuoliai, baigę mokslus, sunkiai susiras darbą

pagal įgytą specialybę, tad susidurs ir su didesne rizika tapti ilgalaikiais bedarbiais. Su padidėjusia rizika taip pat susiduria asmenys, kurie įsidarbina kvalifikacijos nereikalaujančiuose darbuose, tačiau neturi įgiję jokios profesijos, kadangi ekonominių sukrėtimų laikotarpiais (tiek valstybės, tiek įmonės lygmeniu), tikėtina, jie bus pirmieji, kurie neteks darbo. Arba kitaip tariant – tokie jauni asmenys, tikėtina, negaus tvaraus ilgalaikio darbo, tad dažniau judės tarp NEET ir laikino darbuotojo statusų. Trečioji grupė apima mokinius, kurie nors ir formaliai yra mokyklų sąrašuose (tad nepatenka į NEET apskaitą), tačiau faktiškai nelanko mokyklos. Suėjus 16 m., kuomet mokyklos lankymas tampa nebeprivalomas, tikėtina, kad toks jaunuolis galutinai paliks švietimo sistemą bei pateks į patį sudėtingiausią – „atsiskyrusio“ jaunimo – pogrupį.

Jaunas žmogus iki tol, kol sulauks 29 metų amžiaus, gali patekti ir į kelis skirtingus NEET pogrupius. Pavyzdžiui, „savanoriai“ NEET jaunuoliai gali tapti bedarbiais, jei nustoja vykdyti alternatyvias veiklas bei pradeda ieškoti darbo. Susidūręs su išpareigojimais šeimai kiekvienas jaunuolis, net ir dirbantis ar besimokantis, potencialiai gali patekti į „nepasiekiamų“ jaunuolių grupę. Taip pat jauni žmonės, dirbantys trumpalaikius darbus, arba jaunuoliai, susiduriantys su sunkumais siekiant išlaikyti darbo vietą, gali kelis kartus pasitraukti ir vėl sugrįžti į NEET jaunimo gretas. Praktiškai kiekvieno jaunuolio 15–29 m. amžiaus tarpsnis pasižymi didele dinamika – keliais ekonominio aktyvumo tipų pasikeitimais (darbas, mokymasis, bedarbystė) bei, tikėtina, keliais NEET statuso pasikeitimais. Šis dinamiškumas sukelia papildomų iššūkių sprendžiant NEET jaunimo problemas, kadangi tam pačiam jaunuoliui tam tikrais gyvenimo tarpsniais gali prireikti keletą kartų suteikti skirtingas pagalbos priemones.

Apibendrinant

Skirtingos NEET jaunimo grupės bei skirtingi šių grupių viešosios politikos intervencijų poreikiai rodo, kad vieno paprasto recepto, kaip išspręsti NEET jaunimo problemą, nėra. Norint reikšmingai sumažinti šios grupės dydį, vykdoma politika turi pasižymėti trimis ypatumais. *Pirma*, turi būti vykdomos **plataus spektro programos, apimančios tiek bedarbiams, tiek neaktyviems jaunuoliams aktualias priemones, kurios kartu būtų kuo labiau pritaikytos konkrečios grupės situacijai** (angl. *tailored*). Populiariausios tradicinės aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, tokios kaip profesinis mokymas ar subsidijuojamas įdarbinimas, gali padėti sumažinti tik bedarbių NEET jaunuolių dalį, o labiausiai pažeisti ir su didžiausiais sunkumais susiduriantys asmenys liktų nepasiekti. Ir atvirkščiai, susikongravus tik į pačiose sudėtingiausiose situacijose esančius NEET jaunuolius, nukentėtų tie asmenys, kuriems integracijos į darbo rinką ar švietimo sistemą procese reikia minimalios pagalbos. *Antra*, politikos priemonės ir teikiamos **paslaugos turi būti individualizuotos**, kad atlieptų skirtingais gyvenimo etapais išskylančius poreikius ir skirtingas rizikas. *Trečia*, didelis dėmesys turi būti skiriamas NEET jaunimo atsiradimo **prevencijai**, kiekviename rizikos taške (žr. kritinius taškus „Ne“ 11 paveiksle).

2.1.2 NEET jaunimui skirtos intervencijos Lietuvoje

Vienintelė visiškai tiesiogiai NEET jaunimui skirta intervencija Lietuvoje šiuo metu laikytina **Jaunimo garantijų iniciatyva**, kurios tikslinė grupė apibrėžiama kaip **nedirbantis, nesimokantis ir mokymuose nedalyvaujantys jaunimas**. Kadangi NEET jaunimo sąvoka ES ir Lietuvos viešojoje politikoje intensyviai naudoti pradėta gana neseniai, kituose pagal savo turinį taip pat aktualiuose strateginiuose dokumentuose panaši tikslinė grupė apibūdinama kaip neaktyvus, socialinėje atskirtyje atsidūręs, nemotyvuotas, dirbti nepasiruošęs, iš darbo rinkos ir švietimo sistemos pasitraukęs jaunimas. Priemonių, skirtų tokio jaunimo integracijai į darbo rinką ir švietimo sistemą skatinti, yra numatyta **Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programoje** bei jos įgyvendinimo 2011–2013 metų priemonių plane ir 2014–2016 metų veiksmų plane, taip pat **Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų plane**. Jaunimo užimtumo problemas iš dalies atliepia ir **Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programa bei Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 metų veiksmų planas**.

Sprendžiant NEET jaunimo problemą, svarbios yra ne tik tiesiogiai jiems skirtos intervencijos, bet ir prevencinės priemonės, kurios turėtų užtikrinti, kad jauni asmenys sėkmingai tęstų mokslus ar įsidarbintų ir nepakliūtų į NEET jaunimo kategoriją. Kadangi NEET jaunimas pagal apibrėžimą neapima švietimo sistemoje dalyvaujančių asmenų, NEET jaunimo sąvoka švietimo srities strateginiuose dokumentuose nėra minima, tačiau pagal savo turinį aktualios priemonės, skirtos mažinti anksti mokyklas paliekančiųjų skaičių ir užtikrinti greitą ir tvarų perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką. Šio tikslo, visų pirma, siekiama įgyvendinant **Valstybinėje 2013–2022 metų švietimo strategijoje** numatytus uždavinius. Nemažai švietimo srities intervencijų, prisidedančių prie sėkmingos jaunuolių integracijos į darbo rinką ir švietimo sistemą, taip pat buvo įgyvendintos 2007–2013 m. pagal **Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos** prioritetą „Mokymasis visą gyvenimą“. 2014–2020 m. laikotarpiu jaunimo užimtumo problemą atlieps **Europos sąjungos fondų investicijų programos** uždavinys „9.9.2. „Sumažinti anksti iš švietimo sistemos pasitraukusių ir bendrojo ugdymo programos nebaigusių asmenų skaičių“ bei pagal jį įgyvendinamos priemonės.

Minėti strateginiai dokumentai bei remiantis jais įgyvendintos ar dar planuojamos įgyvendinti NEET jaunimui skirtos priemonės detalios pristatomos toliau šiame skyriuje. Analizuojant jaunimo užimtumo srities intervencijas didelis dėmesys skiriamas ir prevencinio pobūdžio politikos priemonėms, skirtoms spręsti ankstyvojo pasitraukimo iš formaliojo ugdymo sistemos bei mokyklos nelankymo problemas; taip pat priemonėms, užtikrinančioms greitą ir tvarų perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką bei pasitraukimo iš darbo rinkos prevenciją. 10 lentelėje, remiantis 2.1.1 poskyryje atlikta analize, pateikiama toliau taikoma NEET jaunuolių ir asmenų, susiduriančių su rizika jais tapti, klasifikacija bei kiekvienam pogrupiui aktualių viešosios politikos intervencijų pavyzdžiai.

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas

10 lentelė. NEET jaunimui reikalingos intervencijos, siekiant padėti jiems integruotis į darbo rinką ar švietimo sistemą

	Asmenų pogrupis		Apibūdinimas	Reikalingos viešosios politikos priemonės
Iškritimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija	Besimokantys jaunuoliai		Įvairiose švietimo sistemos lygmenyse besimokantys jauni asmenys, susiduriantis su rizika iškristi ar turintis spec. poreikių	(Ankstyvojo) pasitraukimo iš švietimo sistemos prevencijos priemonės: asmenų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, galimybių mokytis gerinimas, mokyklos nelankymo prevencija, grąžinimas į mokyklą, tolesnį mokymąsi skatinančios, švietimo prieinamumą didinančios priemonės.
	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai		Tam tikro lygmens išsilavinimą įgiję jauni asmenys, aktyviai ieškantys jų išsilavinimo lygį ir turinį atitinkančio darbo	Greitą ir tvarų perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką užtikrinančios priemonės: praktikos, stažuotės, profesinis orientavimas, karjeros ugdymas, verslumo skatinimas, mokestinės lengvatos darbdaviams.
	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai		Dirbantys, tačiau su didesne rizika netekti darbo vietos susiduriantys jauni asmenys (įgiję nepaklausią specialybę, dirbantys ne pagal įgytą išsilavinimą ir pan.)	Iškritimo iš darbo rinkos prevencijos priemonės: perkvalifikavimas, kvalifikacijos tobulinimas darbo vietoje.
NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą	Jauni bedarbiai	Pasiruošę darbo rinkai	Turi paklausią darbo rinkoje profesiją ar darbo patirtį, yra motyvuoti įsidarbinti pagal turimą kvalifikaciją	Darbo rinkai pasirengusiems jaunuoliams skirtos priemonės: informavimas ir konsultavimas darbo paieškos, CV rengimo ir susijusiais klausimais, tarpininkavimas įdarbinant ir pan.
		Nepasiruošę darbo rinkai	Neturi darbo rinkoje paklausios profesijos ar yra pasitraukę iš švietimo sistemos, nėra motyvuoti dirbti	Darbo rinkai nepasirengusiems jaunuoliams skirtos priemonės: informavimas apie mokymosi galimybes, psichologinės ir socialinės reabilitacijos paslaugos, aktyvios darbo rinkos politikos priemonės (profesinis mokymas, darbo įgūdžių įgijimo rėmimas, įdarbinimas subsidijuojant, darbo rotacija ir kt.)
	Neaktyvūs	Nepasiekiami	Jauni asmenys su šeimos ar slaugos išpareigojimais, taip pat sergantys bei negalia turintys jaunuoliai	Logistines ir praktines kliūtis mažinančios priemonės: vaiko priežiūros paslaugos, darbo vietų pritaikymas, pavėžėjimas ir pan.
		Atsiskyre	Jauni asmenys, kurie nėra ribojami papildomų įpareigojimų ar nedarbingumo, tačiau neieško darbo arba nedalyvauja švietimo sistemoje. Į šią grupę patenka nemotyvuoti, asocialūs, taip pat pavojingą gyvenimo būdą pasirinkę jaunuoliai	Atsiskyrusiems jaunuoliams aktualios priemonės: intensyvios pagalbos programos, motyvavimo, socialinių bei darbo įgūdžių formavimo, psichologinės pagalbos paslaugos, reabilitacija.
		Galimybių ieškantieji	Jauni asmenys aktyviai ieškantys darbo arba mokymosi galimybių, tačiau nerandantys tinkamų pasiūlymų, kurie, jų manymu, atitiktų jų gebėjimus ir statusą	Galimybių ieškantiems jaunuoliams aktualios priemonės: parama pirmajam verslui, startuoliams ir pan.
	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys	Jaunimas, kuris pasirinko savanoriškai priklausyti NEET kategorijai. Į šią grupę patenka jauni keliautojai, aktyviai į meno, muzikos, savanoriško mokymosi ar kitas panašias veiklas įsitraukę jaunuoliai	Savanoriškai nedirbantiems ir nesimokantiems jaunuoliams aktualios priemonės: neformaliai įgytų kvalifikacijų pripažinimą skatinančios priemonės, savanoriškos veiklos programos.	

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Eurofound (2012).

2.1.2.1 Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1715 patvirtino Nacionalinę jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programą, kuria siekiama sukurti palankią aplinką (sąlygas) jauno žmogaus vertingam gyvenimui ir saviraiškai Lietuvoje. Tokio kompleksinio pobūdžio tikslui pasiekti šioje programoje numatomas platus tikslų, uždavinių bei priemonių spektras – pradedant jaunimo poreikius atitinkančia socialinės apsaugos, švietimo ir sveikatos sistemų plėtra, baigiant tarpžinybiniu ir tarpsektoriniu bendradarbiavimu. NEET jaunimo problemai spręsti ar jos prevencijai yra skirtos priemonės, įgyvendinamos pagal šiuos programos tikslus:

- *užtikrinti įvairaus jaunimo poreikius atitinkančią socialinės apsaugos, švietimo ir sveikatos sistemų plėtrą;*
- *ugdyti sąmoningą, pilietišką, patriotišką, brandžią, kultūringą ir kūrybingą jauno žmogaus, gebančio būti aktyvia įvairialypės visuomenės dalimi, asmenybę;*
- *išplėtoti ir koordinuoti darbo su jaunimu sistemą ir užtikrinti jaunimo užimtumo infrastruktūros plėtrą.²⁴*

Šių tikslų įgyvendinimas detalizuojamas trijuose Programos įgyvendinimo priemonių veiklos planuose: 2011–2013 m., 2014–2016 m. bei 2017–2019 m. Kadangi šis vertinimas apima tik 2013–2015 m. laikotarpį, toliau skyriuje analizuojami 2011–2013 m. ir 2014–2016 m. priemonių planai. Dalis 2011–2013 m. įgyvendintų intervencijų buvo tęsiamos ir 2014–2016 m. laikotarpiu, todėl informacija, pateikta 11 ir 12 lentelėse, iš dalies kartojasi.

2011–2013 m. Programos įgyvendinimo priemonių plane pavyko identifikuoti bent devynias NEET jaunimo prevencijai ar integracijai į darbo rinką bei švietimo sistemą skirtas priemones. Pastebėtina, kad už jų įgyvendinimą atsakingas gana platus institucijų ratas, įskaitant ne tik tiesiogiai su tiksline grupe dirbančią ŠMM, SADM, JRD ar LDB, bet ir SAM, Narkotikų, alkoholio ir tabako kontrolės departamentą, Kūno kultūros ir sporto departamentą bei savivaldybes. Minėtu laikotarpiu atsakingų institucijų priemonės atliepė beveik visų NEET jaunimo pogrupių potencialius paslaugų poreikius. Vienintelė išimtis – *nepasiekiami* (negalią ar šeimos įsipareigojimų turintys) jaunuoliai, kurių užimtumui skatinti 2013–2015 m. įgyvendinant Nacionalinę jaunimo politikos plėtros programą nebuvo tiesiogiai skirta nei viena priemonė. Taip pat daugiau dėmesio galėjo būti skirta ir jau įsidarbinusio, tačiau ekonominio sunkmečio metu su didesne rizika netekti darbo susiduriančio, jaunimo saugumui užtikrinti.

²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimas Nr. 1715 Dėl Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos patvirtinimo.

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

11 lentelė. Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2011–2013 metų veiksmų plano priemonės, skirtos NEET jaunimui arba jo prevencijai

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmai ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą					
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs			
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys
Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2011–2013 metų veiksmų planas										
1.1. uždavinys. Užtikrinti geresnes jaunimo užimtumo galimybes – skatinti ekonominę ir socialinę verslumą, sudaryti palankias sąlygas jauniems žmonėms aktyviai dalyvauti darbo rinkoje bei derinti šeimos ir darbo išipareigojimus										
1.1.2. teikti jaunimui informavimo ir konsultavimo paslaugas, kad, besirinkdami profesiją, jauni žmonės, įvertinę darbo rinkos reikmes, priimtų tinkamus sprendimus	LDB, JRD, ŠMM									
1.1.3. plėtoti ir tobulinti Jaunimo darbo centrų informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo jauniems asmenims veiklą	LDB, JRD									
1.1.4. rengti ir įgyvendinti Europos struktūrinių fondų lėšomis finansuojamus projektus, kad būtų palengvinta jaunimo integracija į darbo rinką	LDB									
1.3. uždavinys. Skatinti jaunimą pritaikyti savo įgytus gebėjimus Lietuvoje, taip spręsti migracijos problemas										
1.3.1. įgyvendinti neformaliojo ugdymo programas, skirtas jaunimui, anksti palikusiam švietimo sistemą	SMM, LDB, JRD									
1.3.2. plėtoti profesinio orientavimo ir konsultavimo paslaugų teikimą internetu	LDB									
1.5. uždavinys. Plėtoti jaunimo sveikatos apsaugos sistemą – gerinti jaunimo sveikatos stebėseną, skatinti sveikatingumą ir fizinį aktyvumą bei užtikrinti įvairių priklausomybės formų prevenciją										
1.5.1. įgyvendinti karjeros planavimo įgūdžių įgijimo programas narkomanijos ir kitų formų priklausomybės problemų turinčiam jaunimui	SADM, SMM, SAM, JRD, Narkotikų, alkoholio ir tabako kontrolės departamentas									
2.1. uždavinys. Plėtoti neformalųjį ugdymą, siekiant formaliojo ir neformaliojo ugdymo integracijos										
2.1.2. sukurti neformaliu ugdymu įgytų kompetencijų pripažinimo	SMM, SADM, JRD									

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmas ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą						
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs				
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys	
sistemą											
3.2. uždavinys. Plėtoti esamas ir kurti naujas jaunimo užimtumui ir ugdymui palankias erdves – suteikti daugiau galimybių socialinė atskirtį patiriančiam jaunimui											
3.2.1. plėtoti esamus ir kurti naujus atvirus jaunimo centrus ir erdves, įgyvendinant Atvirų jaunimo centrų ir erdvių koncepciją	JRD, SADM, ŠMM, Kūno kultūros ir sporto departamentas, savivaldybės										
4.2. uždavinys. Skatinti jaunimą aktyviau dalyvauti vietos bendruomenių gyvenime, nevyriausybinių organizacijų ir savanoriškoje veikloje											
4.2.1. parengti teisės aktus, reglamentuojančius savanorystę ir savanorišką veiklą	SADM										

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2011–2013 metų veiksmų planą.

Pastaba: šviesiai mėlyna spalva lentelėje pažymėtos priemonės, kurios yra skirtos egzistuojančios švietimo ar užimtumo sistemos bei jų stebėsenos stiprinimui ir kurių nauda tikslinę grupę pasiekia tik netiesiogiai (pvz.: aktualaus teisinio reglamentavimo tobulinimas, JGI stebėsenos sistemos sukūrimas ir pan.).

2014–2016 m. Programos įgyvendinimo veiksmų plane NEET jaunimui ar jo prevencijai buvo numatytos 12 priemonių. Kaip ir 2011–2013 m. priemonių plano atveju, tiesiogiai į *nepasiekiamų* NEET jaunuolių poreikius formuluojant ir įgyvendinant šios programos priemones atsižvelgta nebuvo. Tuo tarpu jau dirbantys, tačiau nepaklausią specialybę įgiję jaunuoliai, tapo priemonės „1.1.6. vykdyti jaunų bedarbių ir asmenų, įspėtų apie atleidimą, profesinį mokymą ir perkvalifikavimą“ objektu. Nacionalinė jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa apima ir tokių mažesnės apimties, tačiau tiesiogiai NEET jaunuoliams skirtų programų kaip *Nacionalinė jaunimo savanoriškos veiklos programa* (1.1.10. priemonė) įgyvendinimą. Pastarąja programa siekiama sudaryti sąlygas jauniems žmonėms dalyvauti savanoriškoje veikloje ir įgyti asmeninių, socialinių, profesinių kompetencijų ir darbo patirties, taip padedant jiems pasirinkti profesiją, grįžti į formaliojo švietimo sistemą ir (arba) pasirengti įsilieti į darbo rinką (žr. 12 lentelę). Siekiant šios programos tikslų kasmet organizuojami ir *atvirųjų jaunimo centrų bei erdvių* veiklos programų finansavimo konkursai (priemonės 3.2.1. ir 3.2.3).

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

12 lentelė. Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2014–2016 metų veiksmų plano priemonės, skirtos NEET jaunimui arba jo prevencijai

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmas ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą					
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškriti ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs			
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys
Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2014–2016 metų veiksmų planas										
1.1. uždavinys. Užtikrinti geresnes jaunimo užimtumo galimybes – skatinti ekonominę ir socialinę verslumą, sudaryti palankias sąlygas jauniems žmonėms aktyviai dalyvauti darbo rinkoje bei derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus										
1.1.1. remti jaunų žmonių verslumą, įgyvendinant ir finansuojant jaunimo verslumui ugdyti ir skatinti skirtus projektus	ŪM, JRD									
1.1.2. teikti informavimo ir konsultavimo paslaugas jauniems žmonėms, kad besirinkdami profesiją, įvertinę darbo rinkos reikmes jauni žmonės priimtų tinkamus sprendimus	LDB, JRD, SMM									
1.1.3. inicijuoti glaudų aukštųjų mokyklų ir verslo įmonių bendradarbiavimą, sudarant sąlygas studentams atlikti kokybišką praktiką	SMM, JRD, ŪM									
1.1.4. plėtoti ir tobulinti Jaunimo darbo centrų informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo jauniems asmenims veiklą	LDB									
1.1.6. vykdyti jaunų bedarbių ir asmenų, išpėtų apie atleidimą, profesinį mokymą ir perkvalifikavimą	SADM, LDB, JRD, SMM									
1.1.8. sukurti ir įgyvendinti informacinę ir stebėsenos sistemą, kurią naudojant būtų galima nustatyti 14–29 m. jaunus asmenis, kurie nesimoko, nedirba ir nėra registruoti Lietuvos darbo biržoje	LDB, JRD									
1.1.9. užtikrinti sklandų jaunų žmonių (NEET) perėjimą po nedarbo laikotarpio, neveiklumo ar studijų į darbo rinką, švietimo sistemą plėtojant atvirą darbą su jaunimu per atvirus jaunimo centrus ir erdves	JRD, SADM									
1.1.10. įgyvendinti Nacionalinę jaunimo savanoriškos veiklos	JRD, SADM									

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmas ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą						
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs				
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys	
programą ir užtikrinti jos tęstinumą											
1.1.11. sukurti ir įgyvendinti neformaliuoju būdu įgytų kompetencijų, reikalingų darbo rinkoje, pripažinimo sistemą	JRD										
2.1. uždavinys. Plėtoti neformalųjį ugdymą, siekiant formaliojo ir neformaliojo ugdymo integracijos											
2.1.2. tobulinti teisės aktus dėl neformaliojo ugdymo metu įgytų kompetencijų pripažinimo stojant į aukštąsias mokyklas ar integruojantis į darbo rinką, sukuriant per neformalųjį ugdymą įgytų kompetencijų pripažinimo sistemą	SMM,SADM, ŪM, JRD										
3.2. uždavinys. Plėtoti esamas ir kurti naujas jaunimo užimtumui ir ugdymui palankias erdves – suteikti daugiau galimybių socialinę atskirtį patiriančiam jaunimui											
3.2.1. plėtoti esamus ir kurti naujus atvirus jaunimo centrus ir erdves	SADM, SMM, JRD										
3.2.3. konkurso būdu remti atvirų jaunimo centrų ir erdvių veiklos projektus, kurie skatintų jaunas žmones tobulėti socialinėje, edukacinėje ir asmeninėje srityse	SADM, JRD										

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2014–2016 metų veiksmų planą.

Pastaba: šviesiai mėlyna spalva lentelėje pažymėtos priemonės, kurios yra skirtos egzistuojančios švietimo ar užimtumo sistemos bei jų stebėsenos stiprinimui ir kurių nauda tikslinę grupę pasiekia tik netiesiogiai (pvz.: aktualaus teisinio reglamentavimo tobulinimas, JGI stebėsenos sistemos sukūrimas ir pan.).

2.1.2.2 Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų planas

Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų plano parengimas buvo numatytas Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2014–2016 metų veiksmų plane (priemonė 5.3.4.). Abu veiksmų planai yra glaudžiai tarpusavyje susiję, kadangi nemaža dalis 2014–2016 metų Programos įgyvendinimo veiksmų plane numatytų priemonių yra tiesiogiai perkeltos į Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų planą.

2015–2017 metų veiksmų plane išsikeliamas vienintelis tikslas, kuris yra gana bendro pobūdžio ir nėra tiesiogiai orientuotas į NEET jaunimo tikslinę grupę – *stiprinti jaunimo politikos įgyvendinimą savivaldybėse, užtikrinant tarpžinybinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą ir infrastruktūrą bei atsižvelgiant į jaunimo poreikius*. Priemonių lygyje galima išskirti 9 iniciatyvas, kurios potencialiai atliepia tam tikrų NEET pogrupių poreikius (žr. 13 lentelę) bei apima profesinio orientavimo, konsultavimo ir mokymo veiklas, verslumo ugdymą, paramą jaunuoliams

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

steigiant nuosavą verslą ar ūkį. Kita vertus, iš esmės visas 9 išskirtas priemonės galima aptikti ir kitose, jau anksčiau šiame skyriuje analizuotose, nacionalinėse strategijose ar programose. Taip pat šiame Veiksmų plane išlieka tiesiogiai į „nepasiekiamų“ NEET jaunuolių pogrūpį orientuotų priemonių trūkumo problema.

13 lentelė. Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų plano priemonės, skirtos NEET jaunimui arba jo prevencijai

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmas ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą					
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs			
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskykę	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys
Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų planas										
1 uždavinys. Plėtoti valstybės, vietos savivaldos institucijų, jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų bei verslo subjektų bendradarbiavimą, siekiant stiprinti jaunimo politikos įgyvendinimą savivaldybėje ir užtikrinti, kad jaunimo politikai būtų skiriamas pakankamas dėmesys										
1.7. Siekiant spręsti jaunimo užimtumo problemas regionuose ir stiprinti verslo, darbdavių, jaunimo ir vietos savivaldos institucijų bendradarbiavimą ir veiklų inicijavimą, atsižvelgiant į savivaldybės specifiką, konkurso būdu remti projektus, skirtus tarpinstituciniam bendradarbiavimui skatinti	SADM, JRD, asocijuotos verslo struktūros, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija, savivaldybės									
2 uždavinys. Skatinti jaunimo įdarbinimą ir kokybiško laisvalaikio organizavimą, atsižvelgiant į konkrečios savivaldybės specifiką										
2.1. Vykdyti mokinių profesinį orientavimą bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo įstaigose, ypatingą dėmesį skiriant mokinių profesiniam veiklinimui (darbo aplinkos stebėjimui realioje darbo aplinkoje), įtraukiant Lietuvos įmones, įstaigas ir organizacijas	SADM, ŠMM, ŪM									
2.2. Plėtoti ir stiprinti jaunimo profesinio informavimo ir orientavimo paslaugų teikimą	SADM, LDB									
2.7. Teikti paramą jaunesiems ūkininkams įsikurti	ŽŪM									
2.8. Suteikti nuolaidas jaunam žmogui įsigyjant verslo liudijimą, atsižvelgiant į kiekvienos savivaldybės poreikį	Savivaldybės									
3 uždavinys. Didinti jaunimo motyvaciją ir galimybes pačiam ieškotis veiklos										
3.1. Plėtoti ir stiprinti atvirąjį darbą su jaunimu, plėsti mobilių paslaugų prieinamumą jaunimui ir darbą su jaunimu gatvėje	SADM, JRD, savivaldybės									

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmi ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą						
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs				
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys	
3.4. Įgyvendinti iniciatyvas, skatinančius jaunimo verslumą: rengti jaunimo verslumą skatinančius renginius, projektus ir kt.	ŪM, VŠĮ „Versli Lietuva“										
3.6. Organizuoti mokymus nuteistiems jaunuoliams, skatinant juos siekti bendrojo ir specialiojo išsilavinimo, sudaryti galimybę įgyti profesinių ir praktinių įgūdžių, suteikti aktualios informacijos apie socialinę paramą, švietimo paslaugas, įsidarbinimo galimybes, taip pat teisinės informacijos, susijusios su jų grįžimu į laisvę	Kalėjimų departamentas										
3.8. Vykdyti jaunų bedarbių ir asmenų, išpėtų apie atleidimą, profesinį mokymą ir perkvalifikavimą	SADM, LDB, JRD, ŠMM										

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų planą.

Pastaba: šviesiai mėlyna spalva lentelėje pažymėtos priemonės, kurios yra skirtos egzistuojančios švietimo ar užimtumo sistemos bei jų stebėsenos stiprinimui ir kurių nauda tikslingą grupę pasiekia tik netiesiogiai (pvz.: aktualaus teisinio reglamentavimo tobulinimas, JGI stebėsenos sistemos sukūrimas ir pan.).

2.1.2.3 Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 m. veiksmų planas

NEET jaunimui skirtų priemonių galima rasti ir Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 m. veiksmų plane, kurio vienas iš keturių tikslų yra *didinti labiausiai nuo darbo rinkos nutolusių asmenų paskatas ir galimybes dalyvauti įgyvendinant aktyvios įtraukties priemones*. Atitinkamai, čia jaunimas apibrėžiamas kaip viena iš šio plano tikslinių grupių, kurių iškritimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencijai bei integracijai numatomos bent 8 priemonės. Tiesa, didžioji dalis šiame plane numatytų priemonių yra tiesiogiai perimtos iš kitų strateginių dokumentų ir yra susijusios su JGI bei Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimu (žr. 14 lentelė). Pavyzdžiui, priemonė „2.2.2 Konkurso būdu remti atvirųjų jaunimo centrų ir erdvių veiklos projektus, kurie skatintų jaunus žmones tobulėti socialinėje, edukacinėje ir asmeninėje srityse“ yra identiška Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos priemonei 3.2.3. Santykinai daug dėmesio šiame plane skiriama jaunimo verslumo skatinimui bei jiems skirtų viešųjų verslo paslaugų prieinamumo didinimui: atitinkamai priemonės 2.1.2 ir 2.1.3. (žr. 14 lentelę).

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

14 lentelė. Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 m. veiksmų plano priemonės, skirtos NEET jaunimui arba jo prevencijai

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmai ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą					
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs			
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys
Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 m. veiksmų planas										
2.1. Plėtoti nuo darbo rinkos nutolusių asmenų informavimo ir konsultavimo paslaugų sistemą										
2.2.1. Sukurti informacinę ir stebėsenos sistemą, kurią naudojant būtų galima nustatyti 14–29 m. jaunos asmenis, kurie nesimoko, nedirba ir nėra registruoti Lietuvos darbo biržoje numatant sąsajas tarp egzistuojančių registru / informacinių ir stebėsenos sistemų	SADM, JRD, LDB									
2.1.2 Organizuoti verslumo skatinimo renginius ir taip ugdyti jaunimo ir kitų tikslinių grupių verslumą	ŪM									
2.1.3 Didinti viešųjų verslo paslaugų prieinamumą jaunimui ir kitoms tikslinėms grupėms	ŪM									
2.1.4. Sukurti Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo stebėsenos sistemą	SADM, LDB, JRD									
2.2. uždavinys. Ugdyti motyvaciją dalyvauti darbo rinkoje ir gebėjimus prisitaikyti prie visuomenės iššūkių										
2.2.1. Plėtoti esamus ir kurti naujus atvirus jaunimo centrus ir erdves	JRD, SADM, ŠMM, savivaldybės									
2.2.2 Konkurso būdu remti atvirųjų jaunimo centrų ir erdvių veiklos projektus, kurie skatintų jaunos žmones tobulėti socialinėje, edukacinėje ir asmeninėje srityse	SADM, JRD									
2.2.3 Įgyvendinti Nacionalinę jaunimo savanoriškos veiklos programą	JRD									

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 m. veiksmų planą.

Pastaba: šviesiai mėlyna spalva lentelėje pažymėtos priemonės, kurios yra skirtos egzistuojančios švietimo ar užimtumo sistemos bei jų stebėsenos stiprinimui ir kurių nauda tikslinę grupę pasiekia tik netiesiogiai (pvz.: aktualaus teisinio reglamentavimo tobulinimas, JGI stebėsenos sistemos sukūrimas ir pan.).

2.1.2.4 Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programa ir jos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas, įskaitant JGI

Siekiant įgyvendinti Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programą, 2014 m. vasario 26 d. buvo patvirtintas jos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas. Juo siekiama skatinti darbo vietų kūrimą ir darbo paklausą, užtikrinti darbo jėgos kvalifikacijos atitiktį darbo rinkos reikmėms bei laisvus darbo išteklius integruoti į darbo rinką ir joje išsilaikyti. Turint omenyje, kad NEET jaunuoliai, kaip asmenų kategorija, laikytina neišnaudotu darbo išteklių potencialu, nenuostabu, kad Užimtumo didinimo programos tikslai yra glaudžiai susiję ir su šia tiksline grupe. Analizuojant minėtą programą priemonių lygmeniu, tam tikrų (NEET) jaunimo pogrupių poreikius potencialiai atitinka penkios priemonės. Visgi aktualiausia NEET jaunimui intervencija šios programos kontekste laikytina **Jaunimo garantijų iniciatyva**, į programos įgyvendinimo planą įtraukta kaip priemonė „3.1.1. Įgyvendinti Jaunimo garantijų iniciatyvą ir kitas jaunimo užimtumą skatinančias programas“ (žr. 15 lentelę).

15 lentelė. Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos plano priemonės, skirtos NEET jaunimui arba jo prevencijai

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmai ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą					
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs			
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys
Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas										
2.1. uždavinys – gerinti profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų prieinamumą ir kokybę.										
2.1.1. Teikti profesinio orientavimo (karjeros) paslaugas realioje ir virtualioje aplinkoje	ŠMM									
2.1.3. Sukurti ir plėtoti ugdymo karjerai ir stebėsenos modelius bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo srityse	ŠMM									
2.3. uždavinys. Plėtoti kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą										
2.3.1. Parengti ir įgyvendinti neformaliuoju, darbo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų formalizavimo sistemą	ŠMM									
3.1. uždavinys – užtikrinti greitą ir tvarų jaunimo perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką										
3.1.1. Įgyvendinti Jaunimo garantijų iniciatyvą ir kitas jaunimo užimtumą skatinančias programas	SADM									

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmas ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą					
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs			
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys
3.3. uždavinys – sudaryti galimybes bedarbiams, ypač ilgalaikiams ir žemos kvalifikacijos, grįžti į darbo rinką										
3.3.4. Remti jaunų, ilgalaikių ir vyresnių kaip 50 metų darbingo amžiaus bedarbių įdarbinimą	SADM									

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinį veiklos planą.

Pastaba: šviesiai mėlyna spalva lentelėje pažymėtos priemonės, kurios yra skirtos egzistuojančios švietimo ar užimtumo sistemos bei jų stebėsenos stiprinimui ir kurių nauda tikslinę grupę pasiekia tik netiesiogiai (pvz.: aktualaus teisinio reglamentavimo tobulinimas, JGI stebėsenos sistemos sukūrimas ir pan.).

Atsižvelgus į tai, kad Jaunimo garantijų iniciatyva yra didžiausios apimties bei kompleksiškiausia iki šiol Lietuvoje įgyvendinta tiesiogiai NEET jaunimui skirta intervencija, šiame vertinime ji analizuojama detaliau. Išsamus JGI tikslų, uždavinių, turinio, europinio konteksto, Lietuvoje numatomos intervencijos logikos bei įgyvendinime dalyvaujančių veikėjų atsakomybių pristatymas pateikiamas 2.1.2.7 poskyryje, o JGI priemonių atitiktis NEET jaunimo pogrupių poreikiams analizuojami skyriuje toliau (žr. 16 lentelę).

16 lentelė. Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano priemonių atitiktis (NEET) jaunimo pogrupių viešosios politikos intervencijų poreikiams

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmas ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą					
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs			
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys
Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano priemonės 2014–2020 m.										
1.1. uždavinys – įvertinus esamą jaunimo ir darbo su jaunuoliais padėtį Lietuvoje, tobulinti darbo su jaunuoliais teisinį reglamentavimą										
1.1.1. Išanalizuoti esamą situaciją dėl darbo su jaunuoliais reglamentavimo ir pateikti teisės aktų, reglamentuojančių darbą su jaunuoliais, projektus	SADM, JRD,									
1.2. uždavinys – gerinti profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų prieinamumą ir kokybę, siekiant užtikrinti ankstyvą prevenciją ir aktyvumo skatinimą										
1.2.1. Plėtoti profesinio orientavimo paslaugų tinklą 15–29 m.	LDB									
1.2.2. Plėtoti mokinių profesinį orientavimą organizuojant profesinį veiklinimą	Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo									

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

	centras									
1.2.3. Sukurti savarankiško informavimo ir orientavimo karjerai el. paslaugas	LDB									
1.2.4. Stiprinti aukštųjų mokyklų studentų sąmoningumą ugdant gebėjimus, kurių reikia savarankiškai kurti savo karjerą, atsakingai valdyti ir įsitvirtinti nuolat kintančioje darbo rinkoje	Vilniaus universitetas su partneriais									
1.2.5. Teikti karjeros paslaugas studentams	Vilniaus universitetas su partneriais									
1.3. uždavinys - sukurti sistemas identifikuoti neaktyvų jaunimą ir Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo stebėsenai										
1.3.1. Sukurti informacinę ir stebėsenos sistemą, kurią naudojant būtų galima nustatyti 14–29 m. jaunus asmenis, kurie nesimoko, nedirba ir nėra registruoti Lietuvos darbo biržoje, numatant sąsajas tarp egzistuojančių registrų / informacinių ir stebėsenos sistemų	SADM									
1.3.2. Sukurti Jaunimo garantijų iniciatyvos stebėsenos sistemą	SADM, LDB, JRD									
1.4. uždavinys - užtikrinti visapusiškų paslaugų teikimą tiek neaktyviam, tiek motyvuotam jaunimui										
1.4.1. Teikti socialines, pedagogines, psichologines ir motyvavimo paslaugas neaktyviam jaunam žmogui jaunimo ir su jaunimu dirbančiose organizacijose	JRD									
1.4.2. Įgyvendinti Intensyvios ilgalaikės pagalbos nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui programą	LDB									
1.4.3. Įgyvendinti priemones, skirtas ugdyti motyvuotų jaunų bedarbių papildomus gebėjimus ir kompetencijas	LDB									
1.4.4. Įgyvendinti Nacionalinę jaunimo savanoriškos veiklos programą	JRD su partneriais									
1.4.5. Sukurti specializuotą svetainę su el. paslaugomis mobiliems įrenginiams (išmaniajam telefonui, planšetiniam kompiuteriui)	LDB									
1.5. uždavinys - ugdyti jaunimo verslumą bei skatinti savarankišką užimtumą										
1.5.1. Teikti „Pirmųjų verslo metų krepšelius“	ŪM, VŠĮ „Versli Lietuva“									
1.5.2. Organizuoti verslumo skatinimo renginius regionuose	ŪM, VŠĮ „Versli Lietuva“									
1.5.3. Įgyvendinti savarankiško užimtumo rėmimo priemonę, padedant jaunimui steigti darbo vietas sau	LDB									

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

2.1. uždavinys - tobulinti teisinį reglamentavimą, siekiant efektyvaus jaunimo integravimo į darbo rinką										
2.1.1. Parengti Užimtumo rėmimo įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų pakeitimus	SADM, LDB									
2.1.2. Parengti Profesinio mokymo įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų pakeitimus	ŠMM									
2.1.3. Papildyti Mokslo ir studijų įstatymą įteisinant aukštųjų mokyklų studentų papildomos praktikos galimybę	ŠMM									
2.1.4. Įvertinti ir patobulinti Lietuvos darbo biržos veiklą reglamentuojančius teisės aktus, užtikrinant Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimą	SADM, LDB									
2.2. uždavinys - užtikrinti individualius jaunimo poreikius atitinkantį ir efektyvų aktyvios darbo rinkos politikos priemonių taikymą										
2.2.1. Įgyvendinti jaunimo pasirengimo darbo rinkai ir užimtumo didinimo programas (profesinis mokymas, remiamasis įdarbinimas, teritorinis judumas ir kt.)	LDB									
2.3. uždavinys - plėtoti valstybės, vietos savivaldos institucijų, nevyriausybinę organizacijų bei verslo subjektų bendradarbiavimą suteikiant jaunimui daugiau praktikos, stažuočių galimybių siekiant pritaikyti įgyjamus įgūdžius pagal darbo rinkos poreikius										
2.3.1. Formuoti mokinių ir studentų, pageidaujančių dirbti ar savanoriauti, atlikti praktiką vasaros metu, duomenų banką ir informuoti apie tai darbdavius ir jaunimo ar su jaunimu dirbančias organizacijas	LDB, savivaldybės, jaunimo ir su jaunimu dirbančios organizacijos									
2.3.2. Plėtoti praktikos galimybes realiose darbo vietose, kurti finansines paskatas studentų praktikai įmonėse ir organizacijose, sudaryti sąlygas ugdyti jaunimo verslumą	ŠMM,									
2.3.3. Įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas	ŠMM, verslo asocijuotos struktūros ir šakinės asociacijos									
2.3.4. Įgyvendinti Europos socialinio fondo finansuojamą projektą „Profesinis mokymas pameistrystės forma darbo rinkos mokymo centruose“	5 darbo rinkos mokymo centrai									

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo planą.

Pastaba: šviesiai mėlyna spalva lentelėje pažymėtos priemonės, kurios yra skirtos egzistuojančios švietimo ar užimtumo sistemos bei jų stebėsenos stiprinimui ir kurių nauda tikslinę grupę pasiekia tik netiesiogiai (pvz.: aktualaus teisinio reglamentavimo tobulinimas, JGI stebėsenos sistemos sukūrimas ir pan.).

Remiantis 16 lentele, matyti, jog JGI apima tiek iškritimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencijai skirtas, tiek jau NEET asmenų integracijai skirtas priemones. Be to, numatomos intervencijos bent iš dalies turėtų atliepti visų jaunimo pogrupių poreikius. Taip pat nemažai

dėmesio įgyvendinant JGI skiriama egzistuojančių teisinio reguliavimo tobulinimui bei naujų stebėsenos sistemų kūrimui (lentelėje šios priemonės pažymėtos šviesiai mėlyna spalva), įskaitant tokias priemones kaip „1.1.1. Išanalizuoti esamą situaciją dėl darbo su jaunimu reglamentavimo ir pateikti teisės aktų, reglamentuojančių darbą su jaunimu, projektus“ ar „1.3.1. Sukurti informacinę ir stebėsenos sistemą, kurią naudojant būtų galima nustatyti 14–29 m. jaunos asmenis, kurie nesimoko, nedirba ir nėra registruoti Lietuvos darbo biržoje, numatant sąsajas tarp egzistuojančių registru / informacinių ir stebėsenos sistemų“. Nors pastarosios priemonės tiesioginės naudos ar paslaugų JGI tikslinei grupei nesukurs, jų indėlis turėtų būti itin reikšmingas efektyviam visos iniciatyvos įgyvendinimui. Kita vertus, nepaisant plataus JGI intervencijų turinio, nei viena jos priemonė tiesiogiai neatliepia *nepasiekiamų*, t. y. negalią ar šeimos išsipareigojimų turinčių ir todėl mokytis ar dirbti nepajėgiančių jaunuolių poreikių. Kitaip tariant, nei viena į JGI įgyvendinimo planą įtraukta priemonė nėra orientuota į logistinių ar praktinių kliūčių mokytis ar dirbti šalinimą.

2.1.2.5 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa

Jaunimo užimtumo problema 2007–2013 m. laikotarpiu buvo sprendžiama ir įgyvendinant Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą (ŽIPVP). NEET jaunimo bei asmenų, susiduriančių su rizika patekti į šią kategoriją, poreikius atliepė priemonės, įgyvendintos pagal du minėtos programos prioritetus. Pagal pirmąjį prioritetą „Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“ 2013–2017 m. laikotarpiu įgyvendintos dvi jaunimui aktualios priemonės.

Vienos iš jų – priemonės „VP1-1.2-SADM-04-V Parama pirmajam darbui“ – tikslas buvo didinti jaunimo užimtumą sudarant darbdaviams papildomas finansines paskatas įdarbinti jaunos (16–29 m.) asmenis. Vykdam priemonę darbdaviams numatyta kompensuoti dalį pirmą kartą pagal darbo sutartį įdarbintų jaunu asmenų (16–29 m.) atlygio. Minėta priemonė buvo patvirtinta LR Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimu²⁵ ir pagal ją iki šiol vykdomas vienas projektas „Parama pirmajam darbui“. Projektui skirta 9,3 mln. eurų ESF lėšų. Priemonė įgyvendinama visuotinės dotacijos būdu, kurį vykdo visuotinės dotacijos valdytoja INVEGA. Numatoma priemonės veiklų pabaiga – 2015 m. rugsėjo 30 d.

Antroji priemonė „VP1-1.2-SADM-05-V Jaunimo užimtumo ir motyvacijos skatinimas“ buvo patvirtinta 2013 m. balandžio 17 d. Ja siekiama motyvuoti socialiai pažeidžiamus jaunos asmenis integruotis į darbo rinką ir (arba) formaliojo švietimo sistemą ir suteikti reikalingų socialinio ir profesinio aktyvumo kompetencijų. Praktikoje ši priemonė pasitelkta dviejų NEET jaunimui aktualių programų – *Nacionalinės savanoriškos veiklos* ir *Intensyvios ilgalaikės pagalbos nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui* – įgyvendinimui. Pirmosios programos tikslams pasiekti JRD įgyvendino projektą „Savanoriška jaunimo tarnyba“, o Intensyvios ilgalaikės pagalbos nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui programos uždaviniai įgyvendinti LDB vykdam projektą „Pasitikėk savimi“. Iš viso šiai priemonei 2013–2015 m. skirta 2,3 mln. eurų.

²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2012 m. liepos 18 d. nutarimas Nr. 882 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 789 „Dėl Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priedo patvirtinimo“ pakeitimo.“

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

Antrasis ŽIPVP prioritetas „Mokymasis visą gyvenimą“ bei pagal jį įgyvendintos priemonės NEET jaunimo problemas atliepia tik netiesiogiai. Visgi bent septynios šio prioriteto priemonės ir pagal jas įgyvendintos veiklos 2007–2013 m. prisidėjo prie jaunuolių iškritimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencijos. Pavyzdžiui, priemonės „VP1-2.3-ŠMM-02-V Alternatyvus ugdymas švietimo sistemoje“ tikslas – sudaryti sąlygas, kad kuo daugiau mokinių įgytų pagrindinį išsilavinimą, ir siekti, kad mokiniai tęstų mokymąsi toliau įgydami vidurinį išsilavinimą ir darbo rinkoje paklausią profesinę kvalifikaciją. O priemonės „VP1-2.3-ŠMM-04-V Kokybiškos mokymosi psichologinės, specialiosios ar socialinės pedagoginės ir kitokios pagalbos besimokantiems teikimas, didinant mokymosi visą gyvenimą paslaugų prieinamumą“ veiklomis siekta užtikrinti specialiųjų poreikių mokinių ugdymo organizavimo veiksmingumą, tenkinti mokinių specialiuosius ugdymo (-si) poreikius, didinti jų galimybes išlikti švietimo sistemoje, tobulinti ir koordinuoti prevencinę veiklą – tobulinti švietimo ir pagalbos darbuotojų ekspertinius gebėjimus, edukacines ir vadybines kompetencijas, vykdyti švietimo pagalbos specialistų perkvalifikavimo programas (žr. 17 lentelę).

17 lentelė. 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priemonės, skirtos NEET jaunimui ir jo prevencijai

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmai ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą					
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs			
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys
2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa										
1 prioritetas. Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis										
VP1-1.2-SADM-04-V priemonė „Parama pirmajam darbui“	SADM									
VP1-1.2-SADM-05-V priemonė „Jaunimo užimtumo ir motyvacijos skatinimas“ (projektai „Pasitikėk savimi,“ ir „Jaunimo savanoriška tarnyba“)	JRD, LDB									
2 prioritetas. Mokymasis visą gyvenimą										
VP1-2.2-ŠMM-04-V priemonė „Aukščiausios kokybės formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų teikimas“	ŠMM									
VP1-2.2-ŠMM-10-V „Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra“										
VP1-2.3-ŠMM-01-V priemonė „Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra“	ŠMM									
VP1-2.3-ŠMM-02-V „Alternatyvus ugdymas švietimo sistemoje“	ŠMM									
VP1-2.3-ŠMM-04-V priemonė „Kokybiškos mokymosi	ŠMM									

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmai ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą						
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs				
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskyre	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys	
psichologinės, specialiosios ar socialinės pedagoginės ir kitokios pagalbos besimokantiems teikimas, didinant mokymosi visą gyvenimą paslaugų prieinamumą“											
VP1-2.3-ŠMM-05-K „Švietimo paslaugų sistemos prieinamumo didinimas specialiųjų poreikių asmenims (mokiniais ir kt.)“	ŠMM										
VP1-2.3-ŠMM-07-V „Studijų prieinamumo užtikrinimas specialiųjų poreikių turintiems studentams“	ŠMM										

Šaltinis: sudaryta autorių pagal 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą.

2.1.2.6 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa

Europos Sąjungos fondų investicijas jaunimo užimtumo problemai spręsti planuojama pasitelkti ir 2014–2020 metų laikotarpiu. Išskirtinai NEET jaunimo integracijai į darbo rinką ar švietimo sistemą paskatinti bus skirta viena šios programos priemonė – Nr. 07.4.1-ESFA-V-404 „Jaunimo užimtumo didinimas“, o jos gyvendinimas bus finansuojamas JUI lėšomis. Įgyvendinant minėtą priemonę siekiama „sumažinti nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio 15–29 m. amžiaus jaunimo skaičių“²⁶ arba kitaip – prisidėti prie Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo Lietuvoje. Pastarosios priemonės lėšomis bus finansuojamos penkios JGI įgyvendinimo plano priemonės, įskaitant:

- 1.4.1. Teikti socialines, pedagogines, psichologines ir motyvavimo paslaugas neaktyviam jaunam žmogui jaunimo ir su jaunimu dirbančiose organizacijose;
- 1.4.2. Įgyvendinti Intensyvios ilgalaikės pagalbos nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui programą;
- 1.4.3. Įgyvendinti priemones, skirtas ugdyti motyvuotų jaunų bedarbių papildomus gebėjimus ir kompetencijas;
- 1.4.4. Įgyvendinti Nacionalinę jaunimo savanoriškos veiklos programą;

²⁶ 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa.

Prieiga internetu: <http://www.esinvesticijos.lt/uploads/documents/docs/160_61751e80960605f6c8c1a2545e5c1449.pdf>

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

- 2.2.1. Įgyvendinti jaunimo pasirengimo darbo rinkai ir užimtumo didinimo programos (profesinis mokymas, remiamasis įdarbinimas, teritorinis judumas ir kt.).²⁷

Įgyvendinant antrąją priemonę – „09.2.2-ESFA-V-707 Asmenų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, galimybių mokytis gerinimas“ – siekiama sumažinti anksti iš švietimo sistemos pasitraukusių ir bendrojo ugdymo programos nebaigusių asmenų skaičių. Pagal šią priemonę numatoma remti tokias veiklas kaip gabių ir talentingų mokslui vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo sistemos tobulinimas, mokytojų, kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų, savivaldybių švietimo pagalbos įstaigų ir savivaldybių administracijų švietimo padalinių specialistų kvalifikacijos dirbti su įvairiomis specialiųjų ugdymo poreikių mokinių grupėmis tobulinimas. Visgi labiausiai NEET jaunimo problemoms spręsti bei jų prevencijai užtikrinti bus aktuali šios priemonės parama veikloms, skirtoms mažinti ankstyvąjį mokinių pasitraukimą iš švietimo sistemos ir didinti anksti ją palikusiujų įtrauktį.

18 lentelė. 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priemonės, skirtos NEET jaunimui ir jo prevencijai

NEET jaunimui skirta viešosios politikos intervencija bei jos veiksmas ir priemonės	Kompetencijos sritis / atsakinga institucija	Pasitraukimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija			NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą					
		Besimokantys jaunuoliai, susiduriantys su rizika iškristi ar turintys spec. poreikių	Išsilavinimą įgiję, darbo patirties neturintys, įsidarbinti siekiantys jaunuoliai	Dirbantys, tačiau su iškritimo iš darbo rinkos rizika susiduriantys jaunuoliai	Jauni bedarbiai		Neaktyvūs			
					Pasiruošę darbo rinkai	Nepasiruošę darbo rinkai	Nepasiekiami	Atsiskybę	Galimybių ieškantieji	Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys
2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa										
7.4. investicinis prioritetas. Jaunimo, visų pirma, nedirbančio ir nesimokančio, įskaitant marginalių bendruomenių jaunimą ir tą, kuriam kyla socialinės atskirties pavojus, ilgalaikė integracija į darbo rinką, taip pat ir įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą										
07.4.1-ESFA-V-404 priemonė „Jaunimo užimtumo didinimas“	LDB									
9.2. investicinis prioritetas. Mokyklos nebaigiančių asmenų skaičiaus mažinimas ir mokyklos nebaigimo prevencija, lygių galimybių gauti geros kokybės ikimokyklinį, pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą, įskaitant grįžimui į švietimo ir mokymo procesą skirtus mokymosi būdus, tarp jų formalųjį, neformalųjį mokymąsi ir savišvietą, užtikrinimas										
09.2.2-ESFA-V-707 priemonė „Asmenų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, galimybių mokytis gerinimas“	ŠMM									

Šaltinis: sudaryta autorių pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą.

²⁷ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. lapkričio 27 d. įsakymas Nr. A1-584 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. gruodžio 16 d. įsakymo Nr. A1-692 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano patvirtinimo“ pakeitimo“.

2.1.2.7 NEET jaunimo poreikių ir jam skirtų intervencijų atitikimas

Pagrindiniuose jaunimo užimtumo bei socialinės įtraukties sritis reglamentuojančiuose strateginiuose ir planavimo dokumentuose numatytų priemonių skaičius gausus, o jų turinys apima įvairius viešosios politikos sektorius, įskaitant ADM, ŠMM, SAM, ŪM bei ŽŪM kompetencijų sritis. Minėtų dokumentų analizė priemonių lygiu taip pat atskleidė, jog juose numatytos priemonės potencialiai atliepia beveik visų (išskyrus nepasiekiamų) NEET jaunuolių pogrupių poreikius. Be to, daug dėmesio juose skirta ir jaunimo nedarbo bei iškritimo iš švietimo sistemos prevencijai. Visgi, nepaisant šių, iš pirmo žvilgsnio teigiamų, išvadų vertėtų detaliau įvertinti, ar iki šiol Lietuvoje įgyvendinamos NEET jaunimui bei jo prevencijai skirtos iniciatyvos yra tinkamos ir pakankamos. Kitaip tariant, toliau skyriuje siekiama nustatyti, ar Lietuvoje NEET jaunimui teikiamų paslaugų įvairovė bei pobūdis yra adekvatus bei pakankamas tokios nevienalytės tikslinės grupės poreikiams tenkinti.

Iškritimo iš darbo rinkos ir švietimo sistemos prevencija

Visuose švietimo sistemos lygmenyse besimokantys jauni asmenys susiduria su rizika iš jos iškristi ar palikti ją nepagrįstai anksti. Siekiant užtikrinti, kad jaunuoliai įgytų aukščiausią ir labiausiai jų poreikius atitinkantį išsilavinimą bei sėkmingai dalyvautų visuomenės socialiniame ir ekonominiame gyvenime, švietimo sistema turėtų aktyviai rūpintis mokslo prieinamumu, atsižvelgti į specialiųjų poreikių turinčių asmenų interesus, vykdyti ankstyvojo pasitraukimo iš ugdymo sistemos prevenciją bei skatinti mokymąsi visą gyvenimą. Sėkmingai mokinių bei studentų integracijai į darbo rinką nemažiau svarbios ir profesinio orientavimo bei ugdymo karjerai paslaugos. Be to, greitą ir tvarų ką tik išsilavinimą įgijusių jaunuolių perėjimą į darbo rinką užtikrinti padeda praktikos, stažuotės, asmeninį verslumą skatinančios programos, taip pat galimybės įgyti kompetencijų neformaliu būdu bei atliekant savanorišką veiklą.

Išanalizavus pagrindinius jaunimo užimtumo srities strateginius dokumentus, galima teigti, kad Lietuvoje vis dar besimokantiems ar pirmojo darbo ieškantiems jauniems asmenims siūlomų paslaugų spektras yra gana platus bei turėtų būti pakankamas sėkmingam jų perėjimui iš švietimo sistemos į darbo rinką užtikrinti. Remiantis minėtais dokumentais, jaunuoliams (tiek moksleiviams, tiek studentams) yra teikiamos profesinio orientavimo ir ugdymo karjerai, verslumo skatinimo, neformalaus ugdymo ir jo metu įgytų kompetencijų pripažinimo paslaugos. Daug dėmesio (ypač įgyvendinant JGI) skiriama jaunimo galimybėms įgyti praktinės darbo patirties mokantis ar studijuojant. Už ugdymo sistemos ribų plėtojamas atvirasis darbas su jaunimu, taip siekiant skatinti jaunus žmones išsivaduoti iš neveiklumo ir tobulėti socialinėje, edukacinėje bei asmeninėje srityse, Jaunimo įdarbinimui paskatinti 2012–2015 m. įgyvendinant projektą „Parama pirmajam darbui“ taikyta ir finansinių paskatų schema, pagal kurią darbdaviams buvo teikiamos kompensacijos pirmą kartą pagal darbo sutartį įdarbintų jaunų asmenų atlyginimo daliai finansuoti. Tiesa, ateinančiu laikotarpiu finansinių paskatų darbdaviams, įdarbinusiems jaunus asmenis, taikyti nenumatoma.

Santykinai mažiau priemonių 2013–2015 m. buvo skirta jau dirbančių jaunuolių darbo vietoms išsaugoti. Jauniems asmenims, susiduriantiems su didesne rizika iškristi iš darbo rinkos (įgijusiems nepaklausią specialybę, dirbantiems ne pagal įgytą išsilavinimą, neturintiems ilgalaikės darbo patirties ir pan.) nagrinėtuose dokumentuose buvo numatytos vos kelios jų poreikius ir situaciją darbo rinkoje atitinkančios priemonės, apsiribojančios neformaliu suaugusiųjų švietimu bei neformaliu būdu įgytų kompetencijų pripažinimo iniciatyvomis. Siekiant papildyti šiam asmenų pogrupiui teikiamų paslaugų sąrašą, su rizika netekti darbo susiduriančius jaunuolius viešosios politikos intervencijos galėtų pasiekti anksčiau – iki

bedarbio statuso gavimo. Jų užimtumo tvarumą didintų galimybė persikvalifikuoti ar tobulinti turimą kvalifikaciją darbo vietoje.

Ankstyvojo pasitraukimo iš nuosekliojo ugdymo sistemos prevencijai ir jaunuolių grąžinimui į mokyklas, palyginti su perėjimu iš švietimo sistemos į darbo rinką, jaunimo užimtumo politikos dokumentuose dėmesio skiriama santykinai mažiau. Tiesa, bent kelios su ankstyvojo pasitraukimo iš mokyklos prevencija susijusios priemonės 2007–2013 m. buvo įgyvendintos pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą. 2014–2020 m. laikotarpiu šias problemas numatoma spręsti įgyvendinant Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9.2.2. uždavinio priemonę „09.2.2-ESFA-V-707 Asmenų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, galimybių mokytis gerinimas“, kuria bus remiamos tokios veiklos kaip gabių ir talentingų mokslui vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo sistemos tobulinimas, mokytojų, kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų, savivaldybių švietimo pagalbos įstaigų ir savivaldybių administracijų švietimo padalinių specialistų kvalifikacijos dirbti su įvairiomis specialiųjų ugdymo poreikių mokinių grupėmis tobulinimas, iniciatyvų, skirtų mažinti ankstyvąjį mokinių pasitraukimą iš švietimo sistemos ir didinti anksti ją palikusiuju įtraukti, įgyvendinimas. Atsižvelgus į tai galima teigti, kad ankstyvojo pasitraukimo iš ugdymo sistemos problema strateginiame lygmenyje yra traktuojama labiau kaip švietimo, o ne jaunimo užimtumo politikos dalis, todėl priemonės jai spręsti patenka išskirtinai į ŠMM kompetencijos sritį. Taigi į pagrindinius jaunimo užimtumo politiką reglamentuojančius strateginius dokumentus įtraukus ir priemones, skirtas ankstyvojo pasitraukimo iš ugdymo sistemos prevencijai, reikšmingai padidėtų jaunimo užimtumo didinimui svarbių priemonių integralumas.

NEET jaunimo integracija į darbo rinką ar švietimo sistemą

Tiek darbo rinkai pasirengusių, tiek nepasirengusių jaunų bedarbių poreikiai priemonių lygmeniu strateginiuose dokumentuose suvokiami gana panašiai. Jiems skirtos viešosios politikos intervencijos daugiausiai apima LDB vykdomas aktyvios darbo rinkos politikos priemones bei informavimo ir konsultavimo paslaugas; taip pat neformalų ugdymą bei profesinį mokymą per pameistrystę. Motyvacijos dirbti stokojantiems jauniems bedarbiams, be ADRP, numatoma teikti ir motyvavimo, psichologinės ir socialinės reabilitacijos paslaugas. Įvertinus, kad Lietuvoje vykdomų ADRP priemonių spektras yra gana įvairus, įskaitant darbo įgūdžių įgijimo rėmimą, įdarbinimą subsidijuojant, darbo rotaciją, profesinį mokymą, teritorinio judumo rėmimą ir kitas priemones, o jų pritaikymą individualiems asmens poreikiams užtikrina LDB darbuotojai, galima teigti, kad iš esmės jauniems bedarbiams siūlomų paslaugų įvairovė yra pakankama sėkmingai jų integracijai į darbo rinką užtikrinti.

Neaktyviems NEET jaunuoliams suformuluotų priemonių atitiktis ir pakankamumas vertintinas nevienareikšmiškai. Pagrindinių jaunimo užimtumo srities strateginių dokumentų analizė atskleidė, kad nei viena juose numatyta priemonė yra tiesiogiai skirta *nepasiekiamų* (negalią, sveikatos sutrikimų ar šeimos išpareigojimų turinčių) jaunuolių integracijai skatinti. Tiesa, galima manyti, jog dėl negalios dirbti ar mokytis negalinčių jaunuolių poreikius turėtų tenkinti visas asmenų amžiaus kategorijas apimanti Lietuvoje veikianti Neįgaliųjų socialinės integracijos ir profesinės reabilitacijos sistema. Negalią turinčių asmenų užimtumas 2013–2015 m. laikotarpiu buvo skatinamas ir įgyvendinant Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priemonę „Neįgaliųjų profesinės reabilitacijos sistemos kūrimas ir įgyvendinimas VP1-1.2-SADM-02-V“. 2013–2019 m. įgyvendinant Nacionalinę neįgaliųjų socialinės integracijos programą sumatoma siekti didesnio neįgaliųjų užimtumo darbo rinkoje, kultūros, sporto, laisvalaikio veikloje. Vis dėlto darytina išvada, kad priemonės, skirtos dėl negalios nedirbančių ir nesimokančių jaunų asmenų

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

integracijai į darbo rinką ar švietimo sistemą skatinti, yra gana fragmentiškos ir galėtų būti labiau integruotos į jaunimo užimtumo politikos intervencijas.

Ne mažiau svarbi ir kita jauniems asmenims dirbti ar mokytis galinti trukdyti kliūtis – šeimos išsipareigojimai. Tokių išsipareigojimų turinčių asmenų integraciją į darbo rinką ar švietimo sistemą palengvintų didesnis vaiko priežiūros paslaugų prieinamumas, pagalba prižiūrint neįgalius ar sveikatos problemų turinčius artimuosius ir pan. Visgi nei vienas šiame vertinime analizuotas su jaunimo užimtumu susijęs strateginis ar planavimo dokumentas, įskaitant JGI įgyvendinimo planą, nenumatė priemonių tiesiogiai skirtų jaunų asmenų šeimos ir darbo (mokslo) išsipareigojimams derinti. Nepaisant to, tikėtina, jog į tokių paslaugų trūkumą bus atsižvelgta 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos lėšomis finansuojamas programas ir jų priemonės.

Tuo tarpu socialinėje atskirtyje atsidūrusiems, motyvaciją praradusiems, gatvės jaunuoliams siūlomų paslaugų spektras gana platus, pradedant socialinėmis, pedagoginėmis, psichologinėmis bei motyvavimo paslaugomis jaunimo ir su jaunimu dirbančiose organizacijose, baigiant prasmingo ir saugaus laisvalaikio galimybėmis atviruose jaunimo centruose ir erdvėse. Nors *atsiskyrusiems* jaunuoliams skirtos pakankamai įvairios intervencijos, formuluojant jų turinį ir numatant už jų įgyvendinimą atsakingus veikėjus gana mažai atsižvelgta į specifines, tik šiam NEET jaunimo pogrupiui būdingas problemas. Pavyzdžiui, dėl priklausomybės nuo psichotropinių medžiagų neaktyviais tapusiems jaunuoliams buvo skirta tik viena jų užimtumą skatinanti 2011–2013 m. laikotarpiu įgyvendinta priemonė. Ateinančiu laikotarpiu specifinių priemonių taip pat bus negausu – Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 m. veiksmų plane numatyta viena priemonė, skirta nuteistų asmenų integracijai į darbo rinką ir švietimo sistemą paskatinti.

Palyginti geresnėje socialinėje padėtyje esančių *galimybių ieškančių* bei *savanoriškai nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių* poreikius nagrinėtuose dokumentuose numatytos priemonės pakankamai atitinka. Paslaugų ir sektorių įvairovė išsiskiria galimybių ieškantiems NEET jaunuoliams skirtos priemonės. Jauni asmenys, ieškantys labiausiai jų gebėjimus ir statusą atitinkančio užsiėmimo, gali pasinaudoti „Pirmųjų verslo metų krepšeliu“, finansine parama ūkiui įkurti, nuolaidomis verslo liudijimui įsigyti. Šiems jaunuoliams taip pat gali pasirodyti aktuali informacija, teikiama verslumo skatinimo renginiuose, ar galimybė tobulinti savo kompetencijas neformaliu būdu. Savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys jaunuoliai viešosios politikos kontekste laikytina gana nereiklia tikslinė grupe. Vis dėlto ilgai darbo rinkos ir švietimo sistemos užribyje užsibuvę asmenys gali susidurti su sunkumais įsidarbinti ar tęsti mokymąsi. Tokių asmenų integraciją į darbo rinką Lietuvoje turėtų palengvinti numatoma neformaliuoju, darbo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų formalizavimo ir pripažinimo sistema.

Apibendrinant, pagrindiniuose jaunimo užimtumo politikos strateginiuose ir planavimo dokumentuose numatomų intervencijų, skirtų NEET jaunimui bei jo prevencijai, įvairovė ir atitiktis skirtingų pogrupių poreikiams vertintina teigiamai. Nepaisant to, kad priemonių formuluotės ir jų turinys skirtinguose jaunimo užimtumo politikos dokumentuose gana dažnai sutampa, jaunuoliams teikiamų paslaugų spektras yra pakankamai platus ir atitinkantis daugelio pogrupių poreikius. Vis dėlto, formuluojant NEET jaunuoliams skirtas intervencijas ateityje, vertėtų labiau atsižvelgti į dviejų NEET jaunimo pogrupių poreikius bei išskirtinai jiems būdingas problemas. Pirmoji iš jų – dėl šeimos išsipareigojimų, negalios ar sveikatos sutrikimų ekonomiškai neaktyvūs jaunuoliai. Pastarajai tikslinei grupei jaunimo užimtumo srityje turėtų būti skiriama reikšmingai daugiau dėmesio bei numatyta papildomų praktines ir logistines kliūtis integruotis į darbo rinką ar švietimo sistemą mažinančių priemonių. Šiai grupei aktualiausias būtų vaiko priežiūros paslaugos, darbo vietų pritaikymo specialiesiems poreikiams iniciatyvos, pagalba

prižiūrint negalią ar sveikatos sutrikimų turinčius artimuosius ir panašios priemonės. Be to, reikėtų labiau diferencijuoti ir numatyti daugiau intervencijų, skirtų nemotyvuotiems, dėl įvairių priežasčių (priklausomybės, teistumo, skurdo ir pan.) socialinėje atskirtyje atsidūrusiems jaunuoliams. Įgyvendinant šias priemones taip pat tikslinga būtų įtraukti ir tokias institucijas kaip SAM, Narkotikų, alkoholio ir tabako kontrolės departamentas, o negalią turinčių jaunuolių atveju – Neįgaliųjų reikalų departamentą.

2.1.3 Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimas ir jo tinkamumas

Pagrindinė Lietuvoje įgyvendinama tiesiogiai NEET jaunimui skirta intervencija yra Jaunimo garantijų iniciatyva (JGI), todėl jos įgyvendinimui skiriamas išskirtinis dėmesys šiame vertinime. Toliau šiame skyriuje pirmiausia aptariamas JGI atsiradimas ir jos europinis kontekstas. Paskui pristatomas JGI įgyvendinimo planas ir analizuojama intervencijos logika. Galiausiai vertinamas įgyvendinimo logikos tinkamumas.

2.1.3.1 Jaunimo garantijų iniciatyvos europinis kontekstas

2010 m. pradėtoje įgyvendinti ES dešimties metų ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategijoje „Europa 2020“ vienu iš pagrindinių prioritetų numatytas jaunimo nedarbo lygio mažinimas. Tais pačiais metais išleistame komunikate „Judus jaunimas“ Europos Komisija paragino valstybes nars diegti Jaunimo garantijų iniciatyvą²⁸. 2012 m. Europos Komisija pasiūlė paketą priemonių, skirtų padėti ES šalims narėms mažinti jaunimo nedarbą kuriant naujas darbo vietas ir siūlant mokymo programas jaunimui. Jaunimo užimtumo pakete taip pat buvo numatyta rekomendacija ES narėms įgyvendinti Jaunimo garantijų iniciatyvą²⁹. Jaunimo garantijų iniciatyvos sąvoka nėra nauja. Dar 1981 m. Šiaurės Taryba šią sąvoką apibrėžė kaip socialinę padėtį, kuomet jaunimui garantuojamos realios švietimo, mokymo ir darbo galimybės atsižvelgiant į asmens siekius, gebėjimus ir interesus bei visuomenės poreikius ir tikslus³⁰. Skandinavijos šalys laikomos jaunimo garantijos schemų įgyvendinimo pradininkėmis. Švedija pirmąją jaunimo garantijos programą pradėjo įgyvendinti 1984 metais, Norvegijoje programa įdiegta 1993 metais, o Danijoje ir Suomijoje – 1996 metais.

2013 m. balandžio 22 d. ES Taryba paskelbė rekomendaciją dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo³¹. Jaunimo garantijų iniciatyvos tikslas yra užtikrinti, kad visiems jaunuoliams, kuriems patiems nepavyko susirasti darbo, būtų pateiktas darbo, tolesnio mokymosi, gamybinės ar mokomosios praktikos pasiūlymas. Galimybė pasinaudoti Jaunimo garantijų iniciatyva turi būti suteikta per keturis mėnesius po darbo netekimo ar mokyklos baigimo. Šiuo būdu siekiama pakeisti jaunuolių, kurie yra labiausiai nutolę nuo darbo rinkos ir dar nėra pasirengę priimti realių darbo pasiūlymų ir kuriems gali reikėti konkrečių mokymų pasiūlymų ir intensyvaus ugdomojo vadovavimo, padėti³². Dėl nevienodo jaunimo nedarbo lygmens atskirose valstybėse narėse arba regionų ar vietos lygmeniu gali skirtis programų struktūra ir

²⁸ European Commission, Youth on the move, A Europe 2020 initiative. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/youthonthemove/index_en.htm.

²⁹ European Commission, Employment, Social Affairs & Inclusion. Youth employment: Commission proposes package of measures.

Prieiga internete: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1036&newsId=1731&furtherNews=yes>.

³⁰ Šiaurės ministrų tarybos sekretorius (1981).

³¹ Europos Komisija (2012). Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo. <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?policyArea=101&subCategory=1036&type=0&country=0&year=2012&advSearchKey=Staff+Working+Document+Youth+Guarantee&mode=advancedSubmit&langId=lt>.

³² Ten pat.

tolesnio jų įgyvendinimo būdai. Šalys galėjo pasirinkti ir amžiaus grupę, kuriai skiriama Jaunimo garantijų iniciatyva: iki 24 ar iki 29 metų³³. Lietuvoje Jaunimo garantijų iniciatyva gali pasinaudoti jaunimas iki 29 metų.

ES Tarybos rekomendacijoje teigiama, kad kadangi nemažai ES Tarybos ir Europos Parlamento raginimų sukurti Jaunimo garantijų programas nebuvo įgyvendinta, pasiūlius ES lygmens gaires dėl priemonių, kuriomis būtų galima padidinti Jaunimo garantijų programų veiksmingumą, valstybės narės galės geriausiai pasinaudoti sanglaudos fondų parama jaunimo nedarbo problemoms spręsti. Jaunimo garantijų iniciatyvos pagrindas yra partnerystė tarp skirtingų veikėjų. Kuriant partnerystę Jaunimo garantijų iniciatyvai įgyvendinti numatoma, kad šalyje narėje turi būti paskirta organizacija, kuri būtų atsakinga už iniciatyvos parengimą, valdymą ir koordinuotų partnerių veiksmus³⁴. Iniciatyva skatina stiprinti darbdavių, užimtumo tarnybų, karjeros planavimo konsultantų ir mokymo įstaigų bei jaunimo paramos tarnybų bendradarbiavimą siekiant suteikti jaunimui daugiau užimtumo. Siekiama užtikrinti dvišalę komunikaciją konsultuojantis su jaunimu ir jaunimo organizacijomis rengiant ir toliau plėtojant Jaunimo garantijų iniciatyvą³⁵.

Jaunimo garantijų iniciatyva numato ir integraciją į darbo rinką skatinančias paramos priemones. Siūloma gerinti jaunimo įgūdžius suteikiant jaunuoliams galimybę grįžti į švietimo ar mokymo sistemą, užtikrinant, kad įgūdžių ir kompetencijos didinimo pastangos taip pat apimtų IRT ir skaitmeninius įgūdžius. Taip pat siūloma skirti tikslines ir gerai suplanuotas darbo užmokesčio ir atlyginimo subsidijas, kurios paskatintų darbdavius sudaryti jaunimui galimybių gauti darbą, atlikti gamybinę praktiką ar stažuotę. Siekiama skatinti darbo jėgos judumą įvairiose vietovėse, regionuose ir šalyse³⁶.

Pasinaudoti ES teikiama finansine parama, skirta įgyvendinti Jaunimo garantijų iniciatyvą, teisę turi 20 valstybių narių³⁷, turinčių regionų, kuriuose jaunimo nedarbas viršija 25 procentus. Europos socialinis fondas, kuris 2014–2020 metų periodu kasmet ES valstybėms narėms skiria 10 milijardų eurų paramos, yra pagrindinis Jaunimo garantijų iniciatyvos finansavimo šaltinis. Europos Komisija ir Parlamentas paskyrė 6 milijardus eurų Jaunimo garantijų iniciatyvos finansavimui. 3 milijardai eurų skiriama iš specialiai jaunimo užimtumui skirtos biudžeto eilutės (Jaunimo užimtumo iniciatyvos (JUI) lėšos), o likę 3 milijardai skiriami iš Europos socialinio fondo³⁸. Įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvos schemas valstybės narės turi galimybę pasinaudoti ESF ir JUI parama. Visgi priemonių, kurioms finansuoti gali būti panaudoti minėti šaltiniai, pobūdis bei turinys reikšmingai skiriasi.

Įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvos schemas, JUI lėšos gali būti panaudotos tik individualaus pobūdžio veikloms finansuoti. Kitaip tariant, šis fondas yra skirtas paremti individualių paslaugų jauniems, **niekur nedarbantiems, nesimokantiems ir mokymuose nedalyvaujantiems** (NEET) asmenims teikimą,

³³ European Commission Press Release Database. Youth Guarantee: Commission review 18 pilot projects, 2014. Prieiga internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-981_en.htm.

³⁴ Europos Komisija (2012). Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo. <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?policyArea=101&subCategory=1036&type=0&country=0&year=2012&advSearchKey=Staff+Working+Document+Youth+Guarantee&mode=advancedSubmit&langId=lt>.

³⁵ Europos Sąjungos Tarybos 2013 m. balandžio 22d. rekomendacija dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426\(01\)&from=LT](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426(01)&from=LT).

³⁶ Europos Sąjungos Tarybos 2013 m. balandžio 22d. rekomendacija dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426\(01\)&from=LT](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426(01)&from=LT).

³⁷ European Commission Press Release Database. Youth Guarantee: Commission review 18 pilot projects, 2014. Prieiga internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-981_en.htm.

³⁸ Ten pat.

o ne sistemų, infrastruktūros kūrimą ar su jaunimu dirbančių specialistų kompetencijų ugdymą. Atitinkamai, JUI paramą galima pasitelkti tęstinio mokymo(si) priemonėms (profesinio mokymo bei „antrojo šanso“ švietimo programoms, *vaučeriams*, su mokymusi susijusiems kaštams) finansuoti; taip pat stažuotėms, praktikoms, laikinajam įdarbinimui remti, savarankišką užimtumą skatinančioms veikloms vykdyti. Be to, JUI lėšos gali būti panaudotos jaunuoliams teikiant profesinio orientavimo, mentorystės, karjeros konsultavimo paslaugas, remiant jų teritorinį mobilumą.

ESF parama vykdant JGI veiklas ne mažiau reikšminga, o priemonių, tinkamų finansuoti šio fondo lėšomis, spektras yra kiek platesnis nei JUI. JGI kontekste, ESF paramą galima pasitelkti ne tik teikiant paslaugas NEET jaunuoliams, bet ir užimtumo ir švietimo sistemos struktūrinėms reformoms įgyvendinti. Tad ESF lėšomis gali būti finansuojamos ir tokios prie JGI tikslų prisidedančios intervencijos kaip informacinių sistemų ir duomenų bazių kūrimas, užimtumo tarnybų darbuotojų, mokytojų, dėstytojų kompetencijų tobulinimas, partnerysčių kūrimas, „antrojo šanso“ galimybių plėtra, verslumą bei teritorinį jaunuolių mobilumą skatinančios veiklos, veiklų stebėseną, vertinimai ir kt.

Jaunimo užimtumo iniciatyva turėtų papildyti kitus nacionalinius projektus, taip pat gaunančius Europos struktūrinių fondų paramą, kuriais siekiama sukurti ar įgyvendinti jaunimo garantijų schemas, pavyzdžiui, pertvarkyti atitinkamas institucijas ir tarnybas³⁹. Jaunimo garantijų iniciatyvos vykdomos septyniose ES valstybėse narėse: Airijoje, Ispanijoje, Italijoje, Jungtinėje Karalystėje, Lenkijoje ir Lietuvoje⁴⁰.

2.1.3.2 Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo planas: institucinės atsakomybės sritys

Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo planas⁴¹ Lietuvoje buvo patvirtintas 2013 m. gruodžio 16 d. Plano įgyvendinimą koordinuojančia institucija tapo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kuri kartu su jai pavaldžiomis įstaigomis – Lietuvos darbo birža ir Jaunimo reikalų departamentu – tapo ir pagrindiniais Plano įgyvendintojais. Plane taip pat buvo numatyta, kad jį įgyvendinant dalyvauja Švietimo ir mokslo ministerija, Ūkio ministerija, Žemės ūkio ministerija bei šioms ministerijoms pavaldžios institucijos. Be to, buvo numatyta siūlyti dalyvauti socialiniams partneriams, jaunimo organizacijoms ir savivaldybių atstovams. Postūmį tarpinstituciniam ir tarpsektoriniam bendradarbiavimui turėjo suteikti 2014 m. sausio 14 d. valstybės institucijų bei privataus ir nevyriausybinių sektorių atstovų pasirašytas **Bendradarbiavimo memorandumas dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo**⁴². 2014 m.

³⁹ European Commission Press Release Database. Užimtumas, Komisija siūlo Jaunimo užimtumo iniciatyvos įgyvendinimo taisyklės, 2013. Prieiga internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-217_lt.htm.

⁴⁰ European Commission Press Reslease Database, Youth Guarantee: Commission reviews 18 pilot projects, 2014. Prieiga internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-981_en.htm.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. A1-692 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano patvirtinimo“.

⁴² *Bendradarbiavimo memorandumas dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo*, 2014 m. sausio 14 d. Memorandumą pasirašė: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Ūkio ministerija, Žemės ūkio ministerija, Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, Lietuvos studentų sąjunga, Lietuvos savivaldybių asociacija, Investuotojų forumas, Lietuvos pramoninkų konfederacija, Lietuvos verslo konfederacija, Lietuvos verslo darbdavių konfederacija, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija, Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija, Lietuvos profesinė sąjunga „Solidarumas“ ir Lietuvos darbo federacija.

lapkričio 27 d. **pakeistame Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plane**⁴³ minimos tos pačios dalyvaujančios institucijos kaip ir ankstesnėje jo redakcijoje, išskyrus Žemės ūkio ministeriją.

Už JGI koordinavimą bei stebėseną atsakinga yra Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM), o už praktinį iniciatyvos įgyvendinimą – Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (LDB) ir Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (JRD). Kiekvienos iš šių įstaigų funkcijos detaliau apibrėžtos JGI įgyvendinimo tvarkos apraše⁴⁴. Šios institucijos atsakingos už didžiąją dalį Plane nurodytų priemonių (15), o Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM) bei Ūkio ministerija (ŪM) Plane įvardintos kaip dalyvaujančios įgyvendinant iniciatyvą, prie kurios prisidėti siūloma ir socialiniams partneriams, jaunimo ir su jaunu dirbančioms organizacijoms bei savivaldybių atstovams. Atitinkamai, pastarųjų ministerijų kompetencijai pavesta žymiai mažiau priemonių: ŠMM atsakinga už aštuonias priemones, o ŪM – tik už dvi.

SADM ir jai pavaldžių institucijų kompetencijai priskirtos priemonės yra skirtos iš švietimo sistemos ir darbo rinkos jau iškritusiems jauniems asmenims. Lietuvos darbo birža teikia garantijas joje registruotiems jauniems bedarbiams, įskaitant aktyvios darbo rinkos politikos priemones, profesinio bei karjeros orientavimo paslaugas. LDB taip pat atsakinga už Intensyvios ilgalaikės pagalbos nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui programos įgyvendinimą, kuria, bendradarbiaujant su nevyriausybinėmis organizacijomis, siekiama skatinti jaunimo integraciją į darbo rinką ir / arba švietimo sistemą, teikiant socialinės rehabilitacijos ir paruošimo užimtumui darbo rinkoje paslaugas. Praktikoje šios programos tikslai realizuojami penkiolikoje Lietuvos miestų įgyvendinant Europos socialinio fondo lėšomis finansuojamą projektą „Pasitikėk savimi“.

Jaunimo reikalų departamento veiklos įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą daugiausia yra nukreiptos į sunkiau pasiekiamus nedirbančius, nesimokančius ir LDB vykdomose aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse nedalyvaujančius jaunuolius. Šios programos kontekste Jaunimo reikalų departamentas, bendradarbiaudamas su savivaldybių jaunimo reikalų koordinatoriais, jaunimo organizacijomis, atviraisiais jaunimo centrais bei erdvėmis, siekia identifikuoti ir stebėti neaktyvius jaunos asmenis, teikti jiems socialines, pedagogines, psichologines, motyvavimo paslaugas. JRD taip pat yra atsakingas už Nacionalinės jaunimo savanoriškos veiklos programos⁴⁵ įgyvendinimą. Ši programa vykdoma kaip ESF projektas „Jaunimo savanoriška tarnyba“, o ja siekiama sudaryti sąlygas jauniems žmonėms dalyvauti savanoriškoje veikloje bei įgyti asmeninių, socialinių, profesinių kompetencijų ir darbo patirties, taip padedant jiems pasirinkti profesiją, pakartotinai integruotis į formaliojo švietimo sistemą ir (arba) pasirengti įsilieti į darbo rinką.

ŠMM ir jai pavaldžių įstaigų indėlis įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą yra prevencinio pobūdžio, kadangi visos šios ministerijos kompetencijai priskirtos priemonės yra orientuotos į švietimo sistemoje dalyvaujančius asmenis: bendrojo ugdymo mokyklų mokinius, aukštųjų mokyklų studentus, besimokančiuosius profesinėse mokyklose, darbo rinkos centruose ir pan. ŠMM intervencijomis siekiama plėtoti mokinių ir studentų profesinį (karjeros) orientavimą, įgyvendinti neformaliojo švietimo programas,

⁴³ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. lapkričio 27 d. įsakymas Nr. A1-584 Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. gruodžio 16 d. įsakymo Nr. A1-692 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano patvirtinimo“ pakeitimo.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. rugpjūčio 19 d. įsakymas Nr. A1-416 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo tvarkos aprašo“.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. A1-73 „Dėl Nacionalinės jaunimo savanoriškos veiklos Programos patvirtinimo“.

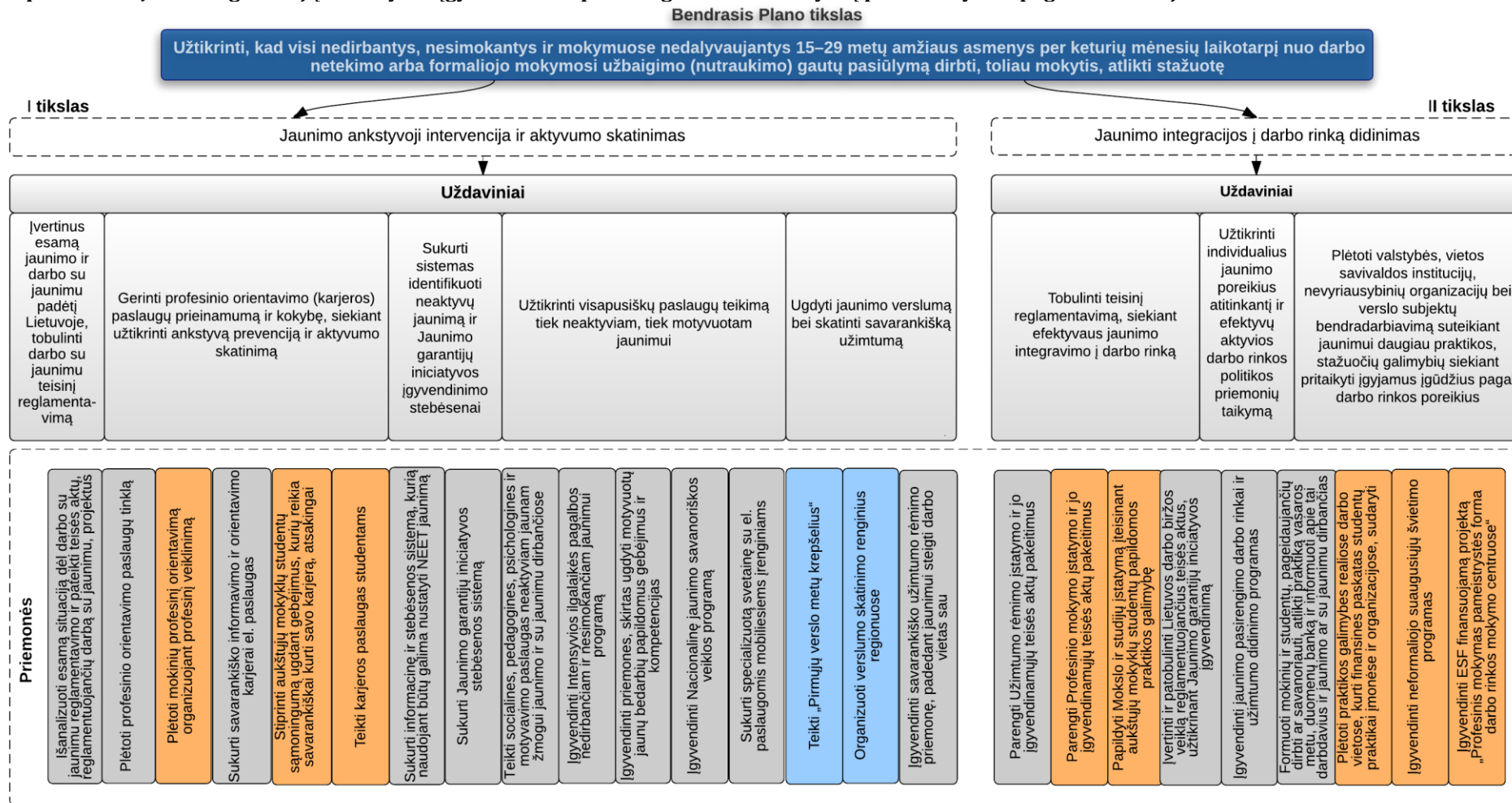
išplėsti galimybes mokytis pameistrystės, praktikos ar stažuotės forma ir tokiu būtu palengvinti jaunuolių perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką.

Ūkio ministerija ir viešoji įstaiga „Versli Lietuva“ JGI kontekste yra atsakingos už bendrą jaunimo verslumo ugdymą bei savarankiško užimtumo skatinimą. Šių institucijų įgyvendinamos priemonės, tokios kaip verslumą skatinančių renginių organizavimas ar pirmųjų verslo metų krepšelių teikimas, yra skirtos jaunimui apskritai ir gali būti mažiau aktualios sunkumų integruojantis į darbo rinką ir švietimo sistemą patiriantiems jaunuoliams.

Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano logiką apibendrina 11 paveikslas. Pilka spalva paveiksle pavaizduotos SADM kompetencijai priskirtos priemonės, mėlyna – priemonės, už kurias yra atsakinga Ūkio ministerija, o oranžine – ŠMM.

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

11 paveikslas. Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano logika ir atsakomybių pasiskirstymas pagal ministerijas

2.1.3.3 Jaunimo garantijų iniciatyvos intervencijos logika

Norint geriau suprasti Jaunimo garantijų iniciatyvos logiką ir vertinti tinkamumą, svarbu į jos įgyvendinimą pabandyti pažvelgti ir tikslinės grupės asmenų akimis. Kaip aptarta 2.1.1. poskyryje, kiekvienas studijas baigęs ar iš švietimo sistemos pasitraukęs jaunuolis, neradęs darbo ar jo vėliau netekęs, gali įgyti vieną iš dviejų darbo rinkos statusų: tapti bedarbiu arba ekonomiškai neaktyviu asmeniu. Nuo to, kuriai iš minėtų kategorijų yra priskirtas konkretus jaunuolis, priklauso ne tik jo poreikiai bei galimybės integruotis į darbo rinką ar švietimo sistemą, bet ir NEET jaunimui skirtų priemonių įgyvendinimas. Toliau šiame poskyryje pateikiamas detalus Jaunimo garantijų iniciatyvos aprašymas žvelgiant iš paslaugos gavėjo perspektyvos, taip siekiant įvertinti, kaip JGI veikia praktikoje bei koku pavidalu pasiekia kiekvieną NEET jaunuolį.

Jaunimo garantijų iniciatyva Lietuvoje apims LDB kartu su JRD (partnerio statusas) įgyvendinamą projektą „Atrask save“, kuris susidės iš kelių skirtingų **pirminės** intervencijos programų. Pirminių intervencijų grupei priskiriamos **ankstyvos intervencijos ir aktyvumo skatinimo priemonės**, tokios kaip motyvavimo, pagalbos pažįstant save, pirminio informavimo, tarpininkavimo su švietimo įstaigomis ir darbdaviais, psichologinės ir socialinės reabilitacijos bei panašios paslaugos. Antrinė intervencija vadinamos **integracijos į darbo rinką priemonės**, įskaitant bedarbių profesinį mokymą, darbo įgūdžių įgijimo rėmimą, įdarbinimą subsidijuojant, darbo rotaciją, teritorinio judumo rėmimą ir pan. Projektą numatoma pradėti įgyvendinti 2015 m. ir pabaigti 2018 m. spalio mėnesį.

Jaunimo reikalų departamentas bus atsakingas už **neaktyviems** jaunuoliams skirtos pirminės intervencijos programos įgyvendinimą. Planuojama, jog per trejus projekto metus šioje programoje dalyvaus 12 tūkst. neaktyvių jaunuolių. LDB įgyvendins tiek pirminės, tiek antrinės intervencijos programas, skirtas darbo biržoje registruotiems jauniems **bedarbiams**. LDB pirminės intervencijos programoje galės dalyvauti tiek darbo rinkai **pasirengę** (turi paklausia darbo rinkoje profesiją ar darbo patirtį, yra motyvuoti įsidarbinti pagal turimą kvalifikaciją), tiek **nepasirengę** (neturi darbo rinkoje paklausios profesijos ar yra iškritę iš švietimo sistemos, nėra motyvuoti dirbti) jaunuoliai, o pirminės intervencijos programų turinys atitinkamai bus pritaikytas pagal individualius jaunuolių poreikius. Planuojama, jog per trejus projekto įgyvendinimo metus pirminės intervencijos programoje dalyvaus 5 tūkst. darbo rinkai pasirengusių jaunuolių ir 18 tūkst. nepasirengusių jaunuolių. Iš viso LDB ir JRD vykdomose pirminės intervencijos programose paslaugas planuojama suteikti 35 tūkst. NEET jaunuolių.

LDB įgyvendinamos pirminės intervencijos logika

Tik užsiregistravęs viename iš teritorinės darbo biržos (TDB) skyrių Lietuvoje, NEET jaunuolis potencialiai įgis galimybę dalyvauti LDB pirminės intervencijos programoje. TDB registраторius įvertins jaunuolio pasirengimą darbo rinkai ir motyvacijos lygį bei priskirs jį vienai iš tikslinių grupių (pasirengę arba nepasirengę darbo rinkai jaunuoliai). TDB specialistas individualios konsultacijos su jaunuoliu metu ne tik nustatys konkretų poreikį dalyvauti projekte, bet taip pat jaunuoliui sudarys individualios veiklos planą (IVP). TDB specialistai galės pasirengusius darbo rinkai NEET jaunuolius tiesiogiai nusiųsti į pirminės intervencijos programą, tuo tarpu informaciją apie nepasirengusius NEET jaunuolius privalės pateikti LDB koordinatoriui. Gavęs iš TDB specialisto tai dienai registruotų nepasirengusių darbo rinkai NEET jaunuolių sąrašą, LDB koordinatorius savivaldybėje pasikvies jaunuolius į pokalbį, kurio metu bus siekiama atrinkti tokius jaunuolius, kuriems pirminės intervencijos pagalbos reikia labiausiai (siekiama orientuotis į pačioje sudėtingiausioje padėtyje esančius jaunuolius). Planuojama, jog per trejus projekto įgyvendinimo metus įvyks 10 dalyvių atrankos srautų (dalyvių atranka būtų vykdoma kas 3 mėn.). Dalyvių atrankos srauto metu visoje

Lietuvoje į projektą būtų įtraukta 1800 nepasirengusių darbo rinkai jaunuolių, kurie būtų suskirstyti į grupes po 15 asmenų (iš viso 120 grupių visoje Lietuvoje). LDB koordinatorius konkrečioje savivaldybėje vienu metu prižiūrėtų dvi NEET jaunuolių grupes (iš viso 30 asmenų) jų dalyvavimo projekte metu.

Pirmieji užsiėmimai **darbo rinkai nepasirengusiems** jaunuoliams būtų grupinio pobūdžio, kurių metu atrinkti jaunuoliai dalyvautų motyvacijos kėlimo, savęs pažinimo, pasitikėjimo savimi stiprinimo ir panašiuose užsiėmimuose. Po pirmųjų grupinių užsiėmimų dalyviai atliktų darbinių gebėjimų, profesinių interesų ir asmenybės bruožų identifikavimo testą, kurio rezultatai leistų nustatyti jaunuolių profesinius interesus. Jei testo rezultatų nepakaks nustatyti profesiniam interesui, jaunuolis taip pat galės gauti išplėstinę individualią psichologo konsultaciją. Remiantis testo ir individualių konsultacijų rezultatais, planuojama jaunuolius suskirstyti į tris stambius pogrupius: jaunuoliai, kurie norėtų tapti **sandomais darbuotojais**, jaunuoliai, kuriems reikėtų **grįžti į švietimo sistemą** bei jaunuoliai, kurie galėtų pradėti **individualią verslo veiklą**. Tokiu būdu siekiama vėlesniuose pirminės intervencijos projekto etapuose suteikti jų individualius poreikius geriausiai atitinkančias paslaugas.

Numatoma, jog į **sandomų darbuotojų** pogrupį pateks apie 70 proc. visų, pirminės intervencijos programoje dalyvaujančių, darbo rinkai nepasirengusių jaunuolių. Šiam pogrupiui skirtas paslaugų paketas apims tiek teorinius, tiek praktinius užsiėmimus. Iš pradžių jaunuoliai bus supažindinti su darbo rinkos situacija savivaldybėje bei esamais darbo jėgos poreikiais. Taip pat bus mokomi efektyvaus prisistatymo įgūdžių: CV pildymo, pasiruošimo darbo pokalbiui, įtaigaus pristatymo ir pan. Vėliau sektų praktiniai užsiėmimai, kurie apimtų išvykas į savivaldybėje veikiančias įmones. Išvykų metu įmonių atstovai jaunuoliams papasakotų apie įmonės gamybos procesą ar kitas teikiamas paslaugas, vidaus darbo taisyklės. Galiausiai jaunuolis, apsilankęs skirtingose įmonėse, galės išsirinkti kurioje iš jų jis norėtų atlikti trumpalaikę 20 dienų praktiką. Praktikos metu įmonėje jaunuoliui padėtų paskirtas mentorius.

Numatoma, jog **sugrįžti į švietimo sistemą** bus pasiūlyta apie 15 proc. visų pirminės intervencijos dalyvių. Šiai grupei teikiamų paslaugų paketas apims supažindinimą su savivaldybėje esančiomis švietimo įstaigomis, įstojimo į mokyklas reikalavimais ar taikomais mokymosi būdais. Taip pat dalyviai bus mokomi įtaigaus savęs pristatymo įgūdžių. Praktinėje paslaugų dalyje numatoma, jog jaunuoliai važinės po švietimo įstaigas, susitikinės su švietimo įstaigų vadovais, kurie papasakos apie mokymų turinį, turimą inventorių, apgyvendinimo bendrabučiuose galimybes ar vykdomą užklausinę veiklą. Taip pat bus teikiama šešėliavimo paslauga (angl. *job shadowing*)– jaunuoliai vyks įmones, kurios vykdo veiklą pagal jaunuolio norimą toliau švietimo įstaigoje mokytis profesiją.

Į **individualią verslo veiklą** galinčių pradėti jaunuolių pogrupį patektų jaunuoliai (15 proc. visų dalyvių), kuriems atlikto darbinių gebėjimų testo rezultatai rodytų, jog jie jau turi įgiję (dažnai neformaliu būdu) tam tikrų darbinių įgūdžių, pavyzdžiui: smulkios amatininkystė. Šiems jaunuoliams paslaugų paketas susidėtų iš individualios veiklos pradėjimo teorinių pagrindų suteikimo bei susitikimų su smulkiaisiais verslininkais. Susitikimų metu smulkieji verslininkai turėtų pasidalinti patarimais ir gerą patirtimi apie nuosavo verslo pradžią. Pirminės intervencijos programos pabaigoje visi dalyviai iš skirtingų pogrupių vėl susitiktų į bendrą grupinį susitikimą, kurio metu būtų keičiamasi dalyvavimo projekte patirtimi.

TDB specialisto atrinktiems **darbo rinkai pasirengusiems** NEET jaunuoliams pirminės intervencijos metu paslaugų spektras taip pat apimtų tiek teorinius, tiek praktinius užsiėmimus. Visų pirma jaunuoliai būtų supažindinti su paklausiomis darbo vietomis bei joms užimti keliamais reikalavimais. Toliau jaunuoliai dalyvautų kompetencijų mokymuose, kuriuose išmoktų parengti CV, pristatyti save darbdaviui, darbo paieškos, laiko planavimo, konfliktų ir stresinių situacijų darbe valdymo įgūdžių. Praktiniai užsiėmimai apimtų išvykas į savivaldybėje veikiančias įmones. Planuojama, jog pusei visų

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

dalyvių (2500 jaunuolių) pakaks šių paslaugų tam, kad jie sėkmingai savarankiškai įsidarbintų. Kitai pusei dalyvių planuojama papildomai suteikti neformalaus profesinio mokymo paslaugas tam, kad jaunuoliai galėtų įgyti konkrečią trūkstamą kompetenciją ir vėliau sėkmingai įsilietų į darbo rinką.

JRD įgyvendinamos pirminės intervencijos logika

Dėl įvairių priežasčių **ekonomiškai neaktyviais** tapusius jaunos asmenis pasiekti ir pasiūlyti JGI paslaugas yra kur kas sudėtingiau. Kadangi tokie asmenys paprastai nėra įsiregistravę darbo biržoje, neįgalūs, šeimyninių išpareigojimų turinčius, į socialinę atskirtį pakliuvusius ar dirbti motyvaciją praradusius jaunuolius pirmiausia reikia identifikuoti, kad būtų galima rūpintis jų įdarbinimu ar gražinimu į švietimo įstaigas. Informaciją apie tokius jaunuolius, bendradarbiaudami su savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos skyriais, jaunimo ir su jaunimu dirbančiomis organizacijomis, atviraisiais jaunimo centrais (AJC), atvirosiomis jaunimo erdvėmis (AJE), teritoriniais policijos komisariatais, seniūnijomis, švietimo įstaigomis, socialinės paramos ir globos organizacijomis, renka **savivaldybių jaunimo reikalų koordinatoriai** bei pateikia ją Jaunimo reikalų departamentui ir SADM. Kai Jaunimo reikalų departamentas identifikuoja tam tikrą asmenį kaip potencialų JGI veiklų dalyvį, informacija perduodama JRD partneriams savivaldybėse, kurie įpareigojami susisiekti su šiuo asmeniu ir pasiūlyti jam dalyvauti JGI veiklose. Jaunuoliui sutikus dalyvauti JGI veiklose, **JGI koordinatoriai** parengia asmeniui **individualų veiklos planą**, numatantį teikiamas paslaugas, veiklas ir jų įgyvendinimo terminus.

Svarbu pažymėti, jog JRD partneriai savivaldybėse yra atsakingi ne tik už neaktyvių jaunų žmonių informavimą apie JGI, bet ir patį ankstyvos intervencijos ir aktyvinimo priemonių įgyvendinimą. Tai reiškia, kad atsižvelgdami į neaktyvaus asmens poreikius bei pageidavimus, JRD partneriai savivaldybėse per 4 mėnesius nuo jų identifikavimo turės suteikti jiems pirminės intervencijos paslaugas (žr. 19 lentelę).

19 lentelė. Paslaugos, kurias neaktyviems jauniems žmonėms teikia JRD partneriai savivaldybėse

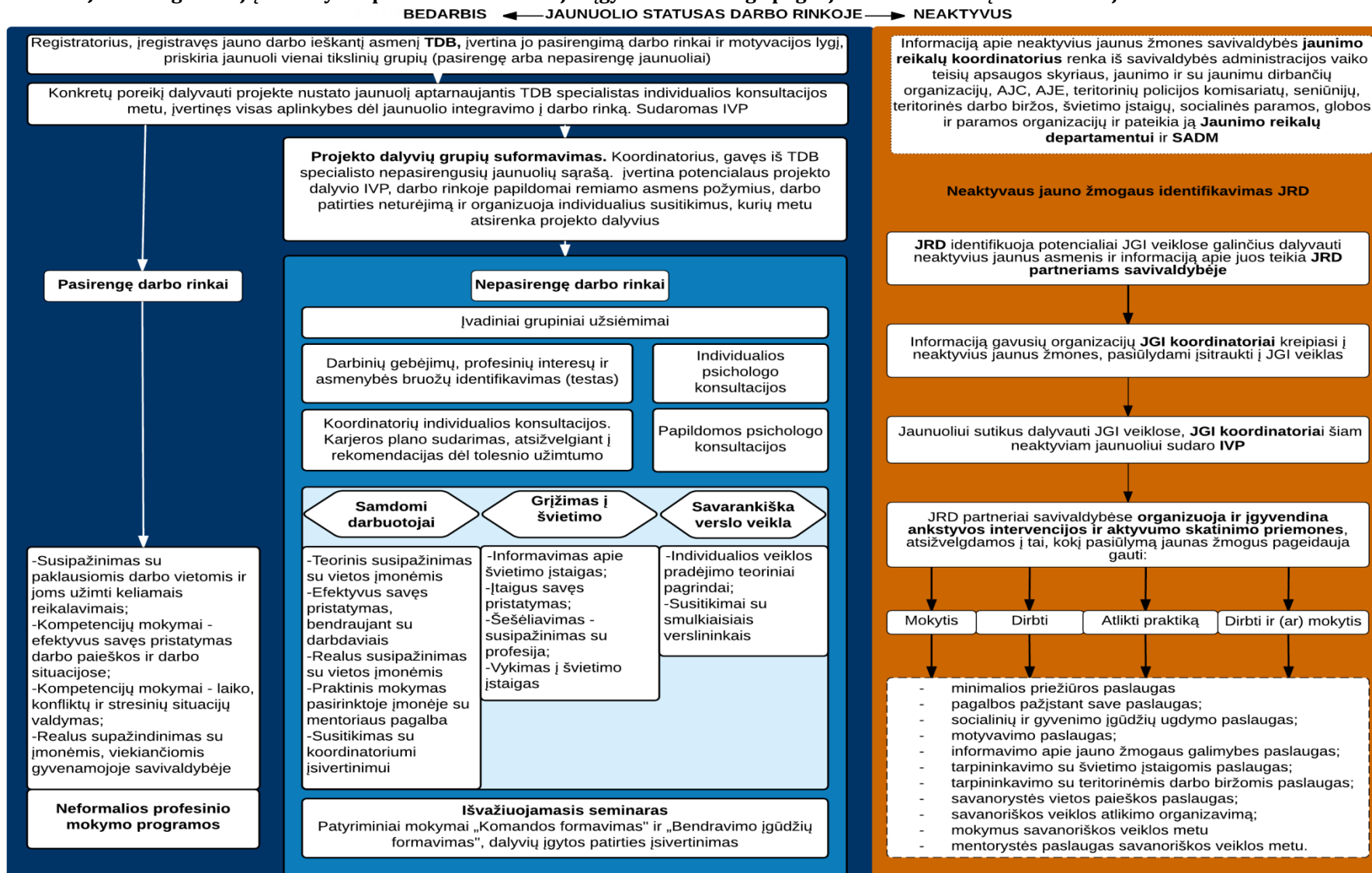
Poreikiai, pageidavimai	(Re)integracija į švietimo sistemą		(Re)integracija į darbo rinką	Atlikti kokybišką praktiką	(Re)integracija į darbo rinką ir (ar) švietimo sistemą
	15–18 m	19–29 m.			
Paslaugos	<ul style="list-style-type: none"> • minimalios priežiūros; • pagalbos pažįstant save; • socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymo; • motyvavimo; • informavimo apie jauno žmogaus galimybes; • tarpininkavimo su švietimo įstaigomis. 	<ul style="list-style-type: none"> • pagalbos pažįstant save; • socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymo; • motyvavimo; • informavimo apie jauno žmogaus galimybes; • tarpininkavimo su švietimo įstaigomis. 	<ul style="list-style-type: none"> • pagalbos pažįstant save; • socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymo; • motyvavimo; • informavimo apie jauno žmogaus galimybes; • tarpininkavimo su teritorinėmis darbo biržomis. 	<ul style="list-style-type: none"> • motyvavimo; • pagalbos pažįstant save. 	<ul style="list-style-type: none"> • savanorystės vietos paieškos; • savanoriškos veiklos atlikimo organizavimas; • mokymai savanoriškos veiklos metu; • mentorystė savanoriškos veiklos metu.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo tvarkos aprašą.

Minėtomis, tiek Lietuvos darbo biržos, tiek su JRD partnerių įgyvendinamomis pirminės intervencijos priemonėmis siekiama, kad neaktyvus jaunas žmogus arba bedarbis gautų nesubsidijuojamą pasiūlymą dirbti, mokytis, dalyvauti stažuotėje arba mokyme per pameistrystę. Asmenims, kurie dalyvaudami aktyvinimo veiklose negavo tokio pasiūlymo, per vieną mėnesį pabaigus dalyvauti pirminėje intervencijoje, siūloma dalyvauti **antrinės intervencijos** programoje bei pasinaudoti teritorinėse darbo biržose siūlomomis ADRP priemonių galimybėmis.

Jaunimo garantijų iniciatyvos pirminės intervencijos įgyvendinimo eigą pagal jaunuolio statusą darbo rinkoje apibendrina ir iliustruoja 12 paveikslas.

12 paveikslas. Jaunimo garantijų iniciatyvos pirminės intervencijos įgyvendinimo eiga pagal jaunuolio statusą darbo rinkoje

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo tvarkos aprašą, Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamų Jaunimo garantijų iniciatyvos veiklų tvarkos aprašą ir SADM pateiktą informaciją Pastaba: Mėlyna spalva paveiksle pažymėta LDB bei jos teritorinių padalinių, o oranžine – JRD, savivaldybių jaunimo reikalų koordinatorių, JRD partnerių savivaldybėse kompetencijos sritys.

Detaliau išanalizavus JGI veiklų įgyvendinimo procesą matyti, kad neaktyvių ir bedarbių jaunų žmonių integracijos procesas į darbo rinką ir (arba) švietimo sistemą reikšmingai skiriasi. Jauni bedarbiai atsakingoms institucijoms yra žinomi ir lengviau pasiekiami, kas reiškia, kad jų galimybės pasinaudoti JGI teikiamomis galimybėmis ir taip sėkmingai įsidarbinti ar tęsti mokymąsi yra palyginti didesnės. Ekonomiškai neaktyvių jaunų žmonių situacija yra kur kas sudėtingesnė, kadangi jie paprastai ne tik turi specialių poreikių (pvz., turintys negalią, priklausomybių ar šeimos išsipareigojimų), bet yra ir sunkiau pasiekiami atsakingoms institucijoms. Jų galimybės pasinaudoti JGI teikiamomis paslaugomis priklauso nuo efektyvaus savivaldybių jaunimo reikalų koordinatorių darbo bei regione veikiančių biudžetinių įstaigų ir nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimo.

Iš pristatyto LDB ir JRD pirminės intervencijos programų turinio taip pat galima pastebėti, jog siekiama NEET jaunimui skirtas paslaugas kuo labiau individualizuoti pagal skirtingus šių jaunuolių poreikius. Teikiamų paslaugų individualizavimo tendencija itin ryški LDB pirminės intervencijos programoje, kuomet, remiantis darbinių gebėjimų, profesinių interesų ir asmenybės bruožų identifikavimo testo rezultatais, jaunuoliai bus suskirstyti į skirtingus pogrupius bei teikiamos tik geriausiai jų poreikius atitinkančios paslaugos. JRD pirminės intervencijos programoje teikiamas paslaugas taip pat siekiama pritaikyti pagal ekonomiškai neaktyvių jaunuolių amžių ir turimą motyvaciją dalyvauti darbo rinkoje ar sugrįžti į švietimo sistemą. Tikėtina, jog numatytas teikiamų paslaugų individualizavimas leis pasiekti geresnių projekto rezultatų bei kartu sudarys sąlygas geriau atliepti skirtingus NEET jaunuolių viešosios politikos intervencijų poreikius.

2.1.3.4 Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo logikos tinkamumas

JGI įgyvendinimo plane numatytų priemonių spektras įvairus bei apimantis net kelis su jaunimo užimtumo politika susijusius viešosios politikos sektorius, įskaitant ne tik SADM, bet ir ŠMM bei ŪM kompetencijų sritis. Vis dėlto JGI intervencijos logika remiasi gana paprastu NEET jaunimo kaip asmenų grupės poreikių suvokimu: teikiant JGI paslaugas skirtis daroma tarp dviejų NEET jaunimo pogrupių – bedarbių ir ekonomiškai neaktyvių jaunuolių (žr. 12 paveikslą). Teikdama JGI paslaugas LDB įprasta tvarka diferencijuoja jas pagal jaunų bedarbių pasirengimo darbo rinkai lygį, o į neaktyvių NEET jaunuolių poreikių skirtumus teikiant pirminės intervencijos paslaugas JGI partnerių organizacijose numatyta atsižvelgti pagal tai, koks pasiūlymas (dirbti, mokytis ar praktikuotis) jiems yra priimtinausias (žr. 19 lentelę). Įvertinus tai, kokios įvairios yra jaunuolių iškritimo iš darbo rinkos bei pasitraukimo iš švietimo sistemos priežastys bei kokie skirtingi yra neaktyvių jaunuolių poreikiai, kyla rizika, jog NEET jaunimo kategorizavimas gali būti nepakankamas ir netinkamas jiems teikiamoms paslaugoms diferencijuoti. Kita vertus, JGI įgyvendinimą detalizuojančiuose dokumentuose daug dėmesio skiriama individualizuotų paslaugų teikimui, kas leidžia tikėtis, jog į specifinius NEET jaunuolių poreikius bus atsižvelgta įgyvendinimo lygmenyje. Pavyzdžiui, JRD įgyvendinamų Jaunimo garantijų iniciatyvos veiklų tvarkos apraše⁴⁶ nurodoma, kad ankstyvos intervencijos priemonės įgyvendinančios organizacijos paslaugas teikia „atsižvelgdami į kiekvieno neaktyvaus jauno žmogaus individualius poreikius bei tikslinę grupę“. LDB įsiregistravusiems ir į JGI patekusiems jauniems bedarbiams taip pats bus teikiama daug individualaus pobūdžio paslaugų, įskaitant individualias koordinatoriaus konsultacijas, psichologo paslaugas ir pan. (žr. 2.1.3.3 poskyrį).

Ne mažiau svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad JGI įgyvendinimo plane **nenumatytas nei vienas pirminės intervencijos uždavinys ar priemonė, skirtas nepasiekiamų** (šeimyninių ar slaugos išsipareigojimų, sveikatos sutrikimų ar negalią turinčių) **NEET jaunuolių integracijai į darbo rinką**

⁴⁶ Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2014 m. spalio 1 d. įsakymas „Dėl Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamų jaunimo garantijų iniciatyvos veiklų tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR, 2015-03-19, Nr. 3978

ir/ar švietimo sistemą skatinti. Iš principo tokios priemonės turėtų būti orientuotos į praktinių ir logistinių barjerų įsitarbinti ar mokytis panaikinimą. Pavyzdžiui, negalią turintiems jaunuoliams reikalingos pritaikytos darbo ar mokymosi vietos, vienišų jaunų tėvų dalyvavimą pirminėje intervencijoje paskatintų didesnis vaiko priežiūros paslaugų prieinamumas, kitataučiams jaunuoliams integracijos į darbo rinką ir švietimo sistemą procese naudingi būtų valstybinės kalbos mokymai ir pan.⁴⁷ JGI kontekste tokio pobūdžio elementų galima išvelgti tik LDB įgyvendinamose ADRP priemonėse (antrinės intervencijos etape): subsidijuojamo įdarbinimo priemonėje asmenims su negalia kompensuojama didesnė darbo užmokesčio dalis, priklausomai nuo nedarbingumo lygio subsidijos jiems taikomos metus ar net visą darbo įmonėje laikotarpį.

Visgi, viena iš pagrindinių kliūčių pritaikyti JGI paslaugas visiems NEET jaunimo pogrupiams, ypač socialinėje atskirtyje atsidūrusiems jauniems asmenims, gali būti **per trumpas pirminės intervencijos laikotarpis**. Su labiausiai nuo socialinio ir ekonominio visuomenės gyvenimo nutolusiais jaunais žmonėmis dirbantys specialistai vieningai sutaria, jog reikalavimas per 4 mėnesius parengti tokį asmenį darbo rinkai ar švietimo sistemai yra nerealistiškas. Anot specialistų, socialinė bei profesinė gatvės jaunuolių rehabilitacija gali trukti apie 1–2 metus, per kuriuos, visų pirma, yra siekiama išugdyti pirminius, buitinius, asmens higienos įgūdžius, suteikti pasitikėjimo savimi, įgalinti, paskatinti rinktis socialiai priimtinesnę veiklą ir elgesį. Dar ilgiau šis procesas gali užsitęsti, jei asmuo yra priklausomas nuo alkoholio ar psichotropinių medžiagų, yra nusikaltęs ar turintis finansinių išipareigojimų. Vis dėlto, siekiant pasinaudoti ES fondų investicijomis Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimui Lietuvoje, už intervencijų programavimą atsakingos institucijos buvo įpareigosos laikytis atitinkamų išlaidų tinkamumo bei stebėsenos reikalavimų bei perimti atitinkamą JGI intervencijos logiką, nurodančią, kad kokybiškas pasiūlymas jaunuoliui turi būti suteiktas per 4 mėnesius.

Apibendrinant Jaunimo garantijų iniciatyvos atitikimą NEET jaunimo poreikiams, galima teigti, jog dabartinė šios intervencijos logika yra labiau tinkama sąlyginai geresnėje socialinėje padėtyje esančių jaunuolių užimtumo poreikius tenkinti. Tuo tarpu socialinėje atskirtyje atidūrusių jaunų asmenų integracijai į darbo rinką ir švietimo sistemą ši iniciatyva nėra itin palanki dėl itin trumpo laiko (4 mėn.), skirto pirminės intervencijos paslaugoms suteikti. Be to, nei viena iš JGI priemonių tiesiogiai neprideda prie šeimyninių ar slaugos išipareigojimų, sveikatos sutrikimų ar negalią turinčių ekonomiškai neaktyvių jaunuolių integracijos.

NEET jaunimui skirtų paslaugų integravimas

NEET jaunimui skirtų paslaugų tarpusavio integraciją galima vertinti keliais skirtingais pjūviais. Vertikali paslaugų integracija užtikrina, jog NEET jaunuolis gauna nuoseklų, visapusišką, jo individualius poreikius atitinkantį paslaugų paketą, po kurio jis bus pilnai pasiruošęs dalyvauti darbo rinkoje ar sugrįžti į švietimo sistemą. Pavyzdžiui, sudėtingesnėje situacijoje esantiems NEET jaunuoliams svarbu, jog jie gautų kompleksinę pagalbą, kuri potencialiai apimtų: psichologines konsultacijas, socialinių įgūdžių įgavimą, profesinį orientavimą ar aktyvias darbo rinkos priemones. Paslaugos turėtų būti suteikiamos nuosekliai, kartu užtikrinant, jog jaunuolis galės gauti visas jam reikalingas paslaugas. Horizontali paslaugų integracija atsiranda tuomet, kai institucijos koordinuoja tarpusavio veiksmus, tad skirtingų institucijų teikiamos paslaugos nesidubliuoja, o papildo viena kitą. Taip pat tai, jog NEET jaunuoliui neturėtų būti sudaryta formalių kliūčių dalyvauti keliose skirtingų institucijų vykdomose programose, ypač jei jos teikia skirtingo pobūdžio (pavyzdžiui, socialinių

⁴⁷ Eurofound (2012), NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, Publications Office of the European Union, Luxembourg

įgūdžių įgavimo ir profesinio mokymo) paslaugas. Vertinant NEET jaunimui teikiamų paslaugų integraciją Lietuvoje, analizuojama LDB pirminės ir antrinės intervencijos projektuose numatytų paslaugų tarpusavio integracija, taip pat analizuojamos skirtingų institucijų įgyvendinamos NEET jaunimui skirtų programų ir jose teikiamų paslaugų tarpusavio integracijos galimybės.

LDB įgyvendinama pirminės intervencijos programa sudaryta iš smulkesnių etapų, kurių metu NEET jaunuoliams bus teikiamos skirtingo pobūdžio paslaugos (plačiau pristatoma 2.1.3.3. poskyryje). NEET jaunuolis, dalyvavimą pirminės intervencijos projekte pradėtų nuo grupinių užsiėmimų, kuriuose susipažintų su kitais projekto dalyviais. Po kelių dienų jaunuoliai turėtų atlikti darbinių gebėjimų, profesinių interesų ir asmenybės bruožų identifikavimo testą, kurio pagrindu būtų suskirstyti į mažesnius pogrupius (*orientuoti į samdomą darbą, orientuoti grįžimui į švietimo sistemą bei orientuoti į savarankiškos veiklos pradėjimą*). Kiekvienam pogrupiui yra numatyti skirtingi paslaugų paketai, kurie susideda tiek iš teorinių, tiek iš praktinių užsiėmimų. Pavyzdžiui, *orientuotiems į samdomą darbą* jaunuoliams numatyta suteikti motyvacijos kėlimo ir socialinių įgūdžių įgavimo paslaugas, rengti išvykas į darbo vietas, kuriose jaunuoliai susipažintų tiek su potencialiais darbdaviais, tiek su realiomis darbo sąlygomis įmonėse, taip pat organizuoti trumpalaikes darbo praktikas. Kaip minėjo LDB atstovai, pirminės intervencijos programa siekiama NEET jaunuoliams suteikti kuo daugiau įvairesnių jiems naudingų žinių ir įgūdžių, kurie vėliau padėtų jiems sėkmingai integruotis į darbo rinką. Teoriškai pirminės intervencijos skirtingi paslaugų paketai atrodo gerai tarpusavyje integruoti bei užtikrinantys, jog skirtingi NEET jaunuoliai gaus nuoseklia, individualius jų poreikius atitinkančią bei visapusišką pagalbą, kuri suteiks gerus pagrindus jaunuoliui toliau sėkmingai dalyvauti antrinės intervencijos projekte.

NEET jaunuoliai pabaigę dalyvavimą pirminės intervencijos projekte, galės nesunkiai pereiti į antrinės intervencijos projektą, kuriame numatoma plačiausiai taikyti profesinio mokymo priemonę. Numatoma, jog jaunuolis, pirminės intervencijos metu susipažinęs ir išbandęs įmonėje tam tikrą profesinę specialybę, vėliau jos galės mokytis antrinės intervencijos projekto metu dalyvaudamas profesinio mokymo programose. Anot LDB atstovų, tikėtina, jog tokiu būdu išsaugos ir paties profesinio mokymo tikslingumas, kadangi jaunuoliai konkrečiai žinos, kokios profesijos jie nori mokytis bei kur vėliau ją pritaikys. Pabrėžtina, jog NEET jaunuolis, pavyzdžiui, įgijęs profesiją profesinio rengimo mokymuose, taip pat išlaikys galimybę pretenduoti ir į papildomas LDB teikiamas ADRP priemones (pvz.: darbo užmokesčio subsidijas ar darbo įgūdžių įgijimo rėmimą). Ši galimybė sudarys žymiai geresnes sąlygas NEET jaunuoliui išsilaikyti darbo rinkoje pabaigus dalyvavimą JGI veiklose. NEET jaunuolio galimybė dalyvauti pirminės ir antrinės intervencijos projektuose yra naudingas ne tik jam pačiam, bet ir darbdaviui, kadangi pastarasis turės galimybę netiesiogiai užsitikrinti įmonės gamybos ar teikiamų paslaugų poreikius atitinkanti darbuotoją. Susipažinęs su NEET jaunuoliu trumpalaikės praktikos metu, darbdavys galės jam rekomenduoti įgyti tam tikrą profesinę kvalifikaciją, kad vėliau profesiją įgijusį jaunuolį galėtų įdarbinti savo įmonėje. Tikėtina, jog ši iš pirminės ir antrinės intervencijos projektų sudaryta sistema leis ir sudėtingesnėje situacijoje esantiems NEET jaunuoliams suteikti plačios apimties, nuoseklia pagalbą, kuri apims ne tik bazinių socialinių ir darbo įgūdžių suteikimą, profesijos įgijimą, bet ir pagalbą integruojantis bei išsilaikant darbo rinkoje.

Kad projekte dalyvaujantis jaunuolis gaus nuolatinę priežiūrą bei sklandžiai judės tarp skirtingų paslaugų, turėtų padėti užtikrinti įsteigta papildoma pirminės intervencijos programos koordinatoriaus pareigybė. LDB koordinatorius nuolatos lydės jaunuolį visą jo dalyvavimo pirminės intervencijos projekte metu. Jaunuolius atrinks, koordinuos jų veiklas projekte bei domėsis, kaip jiems sekasi pabaigus projektą įsiliesti į darbo rinką ar sugrįžti į švietimo sistemą, vienas ir tas pats žmogus. Planuojama, kad LDB koordinatorius dalyvaus NEET jaunuoliams skirtuose mokymuose, taip pat prižiūrės jaunuolių trumpalaikę praktiką įmonėse, iškilus problemoms (pvz., jaunuoliui neatvykus į

praktiką) sieks jas išspręsti. Kaip pažymėjo LDB atstovai, koordinatorius turėtų tapti pagrindiniu asmeniu, su kuriuo NEET jaunuoliai bus užmezgę pasitikėjimo ryšį bei į kurį jie galės kreiptis iškilus įvairiems sunkumams tiek projekto metu, tiek jam pasibaigus. Tikėtina, jog koordinatoriaus pareigybės ne tik palengvins jaunuolių perėjimą iš vieno pirminės intervencijos etapo į kitą, bet taip pat ir jaunuolių perėjimą iš pirminės į antrinės intervencijos projektą.

Jaunimo reikalų departamentas dirbs su ekonomiškai neaktyvių NEET jaunuolių grupe – tai jaunuoliai, neturintys galimybės ar motyvacijos dalyvauti darbo rinkoje ar švietimo sistemoje, dažnai pasižymintys socialinių įgūdžių trūkumu ar gyvenantys pavojingą gyvenimo būdą. Planuojama, jog jaunuolių dalyvavimą projekte koordinuos JGI koordinatoriai. NEET jaunuolių suradimas bei įtikinimas dalyvauti projekte, nukreipimas į vieną iš atrinktų partnerių organizacijų, individualaus veiklos plano sudarymas ir įgyvendinimo užtikrinimas guls ant JGI koordinatorių pečių. Taip pat JGI koordinatoriai turėtų stebėti, kaip NEET jaunuoliui sekasi įsitvirtinti darbo rinkoje arba švietimo sistemoje, pastarajam pabaigus dalyvavimą projekte. JGI koordinatoriai turėtų tapti pagrindiniu asmeniu, į kurį NEET jaunuoliai galės kreiptis pagalbos iškilus sunkumams pirminės intervencijos programos metu. Tai, kad jaunuolio dalyvavimą projekte nuo pačios pradžios iki pabaigos (ir netgi pasibaigus projektui) kuruos vienas ir tas pats asmuo, tikėtina užtikrins sklandesni dalyvavimo procesą bei geriau pagal jaunuolio poreikius subalansuotą gaunamų paslaugų paketą.

NEET jaunuolio individualios veiklos plane numatytos paslaugos bus teikiamos JRD atrinktų partnerių organizacijų. Numatyta, jog atrinktos partnerių organizacijos jaunuoliams privalės suteikti motyvavimo, pagalbos pažįstant save, psichologinės pagalbos, socialinės reabilitacijos ir panašias paslaugas. Kita vertus, planuojama, jog jei tam tikrų paslaugų (pavyzdžiui psichologo konsultacijos) atrinkta partnerių organizacija negalės suteikti, ji galės pirkti papildomas paslaugas iš išorės siauros srities specialistų. Tokiu būdu bus siekiama užtikrinti, jog jaunuolis gautų visas jo individualiame plane numatytas paslaugas. Detaliau įvertinti JRD pirminės intervencijos projekto vidinių paslaugų paketų tarpusavio integracija yra anksti, kadangi nėra žinoma, kokias konkrečias programas įgyvendins su NEET jaunimu dirbančios organizacijos bei ar organizacijos bus įpareigtos jaunuoliui suteikti darbinės patirties. Kita vertus, kaip ir LDB pirminės intervencijos projekto atveju, taip ir JRD projektą pabaigę jaunuoliai galės dalyvauti LDB vykdomame antrinės intervencijos projekte. Sklandų jaunuolio perėjimą iš pirminės į antrinės intervencijos projektą taip pat užtikrins JGI koordinatorius. Antrinės intervencijos projekte didžioji dalis partnerių organizacijose pirminės intervencijos programas pabaigusiu jaunuolių bus nukreipti į profesinio mokymo programas. Kita vertus, kadangi nėra aišku, ar jaunuoliai atrinktų partnerių organizacijose galės išbandyti tam tikrą profesiją, iškyla rizika, jog per 4 mėn. dalyviai nespės susivokti, kokios profesijos jie norėtų išmokti. Tokiu atveju, antrinės intervencijos projektas ir konkrečiai profesinis mokymas taptų nebe toks tikslingas kaip ir tolimesnė galimybė pasinaudoti papildomomis LDB teikiamomis ADRP galimybėmis.

LDB įgyvendinamoje antrinės intervencijos programoje galės dalyvauti tik tie jaunuoliai, kurie bus pabaigę pirminės intervencijos programą. Jaunuoliai iš šalies ar pabaigę kitų institucijų vykdomas jaunuolių integracijos į darbo rinką ar švietimo sistemą programas negalės dalyvauti antrinės intervencijos programoje. Kita vertus, jaunuoliai baigę savivaldybių ar individualių NVO vykdomas programas vėliau gali dalyvauti įprastose LDB ADRP programose.

2.2 NEET jaunimui skirtų intervencijų rezultatyvumas

2.2.1 Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei jai pavaldžių įstaigų įgyvendintos iniciatyvos

Kaip jau buvo minėta, Jaunimo garantijų iniciatyva laikytina didžiausia ir labiausiai į NEET jaunimo problemas orientuota iki šiol Lietuvoje įgyvendinta intervencija. JGI pradžia Lietuvoje laikytina 2013 m. gruodžio 16 d., kuomet buvo patvirtintas šios iniciatyvos įgyvendinimo planas. Rengiant dokumentus ir numatant reikalingus veiksmus dėl tinkamo ir efektyvaus Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo Lietuvoje, pagrindinis vaidmuo, kaip koordinuojančiai institucijai, teko Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. Per 2013–2015 m. laikotarpį daugiausia laiko ji skyrė pasirengti JGI įgyvendinimui:

- Buvo parengti tokie **strateginiai planavimo dokumentai** kaip Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo planas, JGI įgyvendinimo tvarkos aprašas, priemonės 07.4.1-ESFA-V-404 „Jaunimo užimtumo didinimas“ įgyvendinimo planas, Priemonei taikomų Veiksmų programos stebėsenos rodiklių aprašai, projektų finansavimo sąlygų aprašas;
- identifiкуotas NEET jaunimui skirtos paslaugos, parengti jų aprašymai, rengiamos projektų veiklų įgyvendinimo schemas ir institucinė sąranga, nustatytos dalyvaujančių institucijų funkcijos ir atsakomybė.

Siekiant užtikrinti sėkmingą JGI įgyvendinimą taip pat buvo inicijuoti reikalingi **teisinio reglamentavimo pokyčiai**. 2014 m. rugsėjo mėn. įsigaliojo **Užimtumo rėmimo įstatymo** pataisos⁴⁸, kuriomis:

- įteisintos 3 naujos priemonės: subsidijos darbo vietai steigti, darbo įgūdžių įgijimo sutartis ir savanoriška praktika;
- pakeista Darbo įgūdžių įgijimo rėmimo priemonės finansavimo tvarka, kuria nustatyta, jog darbdaviui, paskyrusiam atsakingą asmenį apmokyti naujai priimtą darbuotoją kompensuojama didesnė suma, jei paskirtas atsakingas asmuo yra vyresnis nei 50 metų, o įdarbintas asmuo – jaunesnis nei 30 metų (taip skatinant išlaikyti darbo rinkoje vyresnius asmenis bei priimti jaunimą).

Lietuvos darbo biržos įgyvendintos iniciatyvos

Tiek pagal įgyvendinamų priemonių, tiek pagal aptarnaujamų NEET jaunuolių skaičių Lietuvos darbo birža laikytina pagrindiniu valstybiniu veikėju jaunimo užimtumo srityje. Per 2014 m. į teritorines darbo biržas dėl darbo paieškos kreipėsi 94,4 tūkst. jaunų 16–29 m. amžiaus bedarbių.⁴⁹ Remiantis LDB informacija, atsižvelgiant į jaunų bedarbių individualius poreikius, teritorinės darbo biržos kiekvienam iš jų pasiūlo paslaugų ir priemonių paketus, kuriuos sudaro ankstyvosios intervencijos ir aktyvumo skatinimo priemonės bei integravimo į darbo rinką priemonės.

Kiekvienas jaunuolis per 7–10 d. nuo registracijos teritorinėje darbo biržoje yra kviečiamas dalyvauti Pirmojo informavimo užsiėmimuose, kuriuose pristatoma Jaunimo garantijų iniciatyva, darbo biržos paslaugų paketai, bedarbių teisės, pareigos ir atsakomybė, situacija darbo rinkoje, savarankiškos

⁴⁸ Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo Nr. X-694 1, 2, 3, 13, 23, 24, 26, 29, 32 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 26-1, 34-1 straipsniais ir priedu įstatymas (2014-07-10, Nr.: X-694).

⁴⁹ Lietuvos darbo birža, Metinė (2014 m.) JGI įgyvendinimo stebėsenos ataskaita. Prieiga internetu:

<[http://www.ldb.lt/jaunimui/naudinga/JaunimoGarantijos/2014%20m.%20JGI%20igyvendinimas%20\(metine\).pdf](http://www.ldb.lt/jaunimui/naudinga/JaunimoGarantijos/2014%20m.%20JGI%20igyvendinimas%20(metine).pdf)>

darbo paieškos būdai, kita aktuali informacija. Kiekvienam registruotam jaunam bedarbiui sudaromas individualus užimtumo veiklos planas, kuriame nustatomos galimybės įgyti/neprarasti darbinių įgūdžių ir įsidarbinti, atsižvelgiama į individualius bedarbio poreikius ir darbo paklausą, numatomas dalyvavimas priemonėse.

Darbo biržoje užsiregistravus darbo rinkai **pasirengusiems** jauniems bedarbiams (turi paklausią darbo rinkoje profesiją ar darbo patirtį, yra motyvuoti įsidarbinti pagal turimą kvalifikaciją), įvertinami jų gebėjimai vykdyti darbo paiešką, teikiamos individualaus informavimo ir konsultavimo paslaugos, konsultavimas darbo paieškos klubuose (pagalba rengiant CV, ruošiantis darbo pokalbiui, savarankiškai vykdyti darbo paiešką ir kt.), organizuojami e. paslaugų mokymai, jų duomenys įtraukiami į bendrą darbo ieškančių asmenų duomenų bazę internete ar aukštos kvalifikacijos specialistų duomenų bazę Talentų bankas. Pasirengusiems jaunuoliams taip pat teikiama informacija apie stažuotių ir praktikos galimybes per EURES tinklą, apie verslo pradžios sąlygas, verslo plėtrą, veiklos pagal verslo liudijimą galimybes (mokymus veda teritorinių darbo biržų, Valstybinės mokesčių inspekcijos, „Sodros“ specialistai).

Darbo biržoje užsiregistravus darbo rinkai **nepasirengusiems** jauniems bedarbiams (neturi darbo rinkoje paklausios profesijos ar yra iškritę iš švietimo sistemos, nėra motyvuoti dirbti), įvertinama jų motyvacija mokytis darbo rinkoje paklausią profesiją, teikiama informacija apie galimybes mokytis pagal bendrojo ugdymo, pirminio profesinio mokymo programas. Nuolat organizuojami susitikimai su profesinio rengimo centrų atstovais, pažintiniai vizitai mokymo įstaigose. Norinčių dirbti ne kvalifikuotus darbus duomenys įtraukiami į darbo ieškančių asmenų duomenų bazę internete.

Nuo 2013 m. teritorinėse darbo biržose pradėta taikyti nauja intervencinė priemonė „Aš galiu“ skirta 16–29 m. asmenų motyvavimui ir aktyvinimui bei individualaus darbo su jaunimu tobulinimui. Užsiėmimų metu jaunuoliams siekiama padėti susivokti asmeninėje situacijoje, stiprinti pasitikėjimą savimi, padėti jiems konkretinti ir įvardinti savo norus, kelti tikslus, numatyti įgyvendinimo kelius, parengti kryptingos veiklos – mokymosi ar / ir darbo paieškos – planą. Per 2014 m. „Aš galiu“ seminaruose dalyvavo 4147 jaunuoliai.

Vis dėlto didžiausias vaidmuo LDB tenka įgyvendinant **integracijos į darbo rinką priemones**. Šiame etape jauniems bedarbiams padedama įgyti ar tobulinti kvalifikaciją arba (ir) įgyti kompetencijų pagal profesinio mokymo programas; skatinamas profesinio mokymo organizavimas pas darbdavius, tiesiogiai darbo vietoje; remiamas neterminuotas įdarbinimas, teikiama parama darbo vietoms steigti. Iš 94,4 tūkst. bedarbio statusą turinčių JGI dalyvių, per 2014 m. minėtose aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse dalyvavo 14,1 tūkst., t. y. apie 15 proc. visų per metus įsiregistravusių jaunų bedarbių.

2013–2015 m. LDB taip pat įgyvendino **Intensyvios ilgalaikės pagalbos nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui programą**. Jos tikslas – skatinti jaunimo integraciją į darbo rinką ir / arba švietimo sistemą, teikiant **socialinės rehabilitacijos** ir **paruošimo užimtumui** darbo rinkoje paslaugas, pasitelkiant nevyriausybinių organizacijų patirtį. Praktikoje šio tikslo buvo siekiama įgyvendinant ESF lėšomis finansuojamą projektą „Pasitikėk savimi“. LDB atstovai pažymėjo, jog šis projektas laikytinas išskirtiniu, kadangi jo veiklos buvo vykdomos bendradarbiaujant su 40 nevyriausybinių organizacijų, kuriose jaunuoliams buvo suteikiama galimybė dalyvauti 3 arba 6 mėn. trukmės Socialinės rehabilitacijos ir paruošimo užimtumui darbo rinkoje programoje. Daugiau kaip metus vykstančiame projekte 1981 jaunuoliui buvo suteiktos socialinės rehabilitacijos ir paruošimo užimtumui darbo rinkoje paslaugos. Iš jų 835 asmenys integravosi į darbo rinką ar švietimo sistemą, t.

y. 42 proc. nuo baigusių ar nutraukusių projekto dalyvių: 400 asmenų įsidarbino, 79 asmenys įtraukti į švietimo sistemą, 356 asmenys įtraukti į aktyvias darbo rinkos politikos priemones.⁵⁰

Taip pat svarbu pažymėti, jog LDB prisidėjo plėtojant **profesinio orientavimo paslaugų tinklą**: 2014 m. buvo patvirtintas Jaunimo darbo centrų (JDC) veiklos standartas, vykdyta JDC tinklo plėtra – nauji centrai įsteigti Šakiuose, Plungėje, Druskininkuose ir, Jurbarko, Šilalėje, Jonavoje ir Šilutėje. Iš viso 2014 m. pabaigoje darbo ieškančius ir profesinę karjerą planuojančius jaunos asmenis šalyje aptarnavo 29 Jaunimo darbo centrai. Per pastaruosius metus šiuose centruose **informavimo ir konsultavimo paslaugos** suteiktos 126,5 tūkst. darbo ieškančių asmenų. Informacija apie darbo paiešką, laisvas darbo vietas, profesijas, studijų programas ir kitais klausimais individualiai suteikta 35 tūkst. asmenų, telefonu ir el. paštu atsakyta į 52,1 tūkst. užklausų.

Jaunimo reikalų departamento įgyvendintos priemonės

JRD šiuo metu laikytinas pagrindine nacionaline institucija, koordinuojančia darbą su neaktyviais, teritorinėse darbo biržose neregistruotais ir todėl sunkiau pasiekiamais NEET jaunuoliais. Bendradarbiaudamas su nevyriausybinio sektoriumi, JRD jau kelerius metus Lietuvoje skatina **atvirojo darbo su jaunimu diegimą**, kuriuo siekiama suteikti prasmingos veiklos ir saugaus laisvalaikio galimybių savirealizacijos erdvės nerandantiems jauniems žmonėms bei palengvinti jų integraciją į jų gyvenamąją aplinką.

Nuo 2007 m. JRD kasmet vykdo Atvirųjų jaunimo centrų ir erdvių veiklos programų finansavimo konkursus. Per 2013–2015 m. laikotarpį tokių konkursų įvyko trys. Jų metu iš viso buvo finansuotas 41 atviras jaunimo centras bei 54 atviros jaunimo erdvės. Jų veiklos programoms per trejus metus buvo atitinkamai skirta po 114,5 tūkst. ir 81,5 tūkst. eurų (žr. 20 lentelę).

20 lentelė. 2013–2015 m. finansuotų AJC ir AJE veiklos programų skaičius bei joms skirta lėšų suma

Metai	Atvirųjų jaunimo centrų programų skaičius ir jiems skirta lėšų suma (€)	Atvirųjų jaunimo erdvių programų skaičius ir joms skirta lėšų suma (€)	Iš viso skirta lėšų (€)
2015	16 (34 962 €)	21 (35 194 €)	70 156 (€)
2014	13 (40 402 €)	20 (28 962 €)	69 364 (€)
2013	12 (39 099 €)	13 (17 377 €)	56 476 (€)
Iš viso	41 (114 463 €)	54 (81 533 €)	195 996 (€)

Šaltinis: sudaryta autorių pagal <http://www.jrd.lt/> pateikiamą informaciją.

Šiais konkursais finansuotas darbas su 14–29 m. amžiaus asmenimis, ypatingą dėmesį skiriant mažiau galimybių turinčiam, mažiau motyvuotam jaunimui, kuris dėl įvairių priežasčių neturi galimybių ar nenori įsitraukti į jaunimo veiklas. Įgyvendinant minėtas programas AJC ir AJE lankytojams suteiktos įvairios paslaugos, įskaitant motyvavimo, bendrųjų gebėjimų ugdymo, įtraukimo į visuomenę naudingą veiklą ar individualaus socialinio–pedagoginio konsultavimo paslaugas.

Visgi vertėtų pastebėti, jog AJC ir AJE funkcijos nėra tiesiogiai skirtos NEET jaunimui ir apima daug įvairesnį paslaugų bei jomis besinaudojančių asmenų spektrą. Dar daugiau, žymi jų dalis yra skirta socialinei jaunuolių reabilitacijai ir integracijai, o ne užimtumui skatinti. Atitinkamai, Atvirųjų jaunimo centrų veiklos apraše nurodoma, kad tokie centrai gali teikti:

- laisvalaikio, socialinės bei psichologinės ar krizių įveikimo pagalbos paslaugas;
- organizuoti veiklas, skatinančias jaunimo sveikatingumą bei pozityvų požiūrį į sveiką gyvenseną;

⁵⁰ Lietuvos darbo birža, „Projektas „Pasitikėk savimi“ į savo veiklas įtrauks dar tūkstantį jaunuolių“, 2015. Prieiga internete: <http://www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Naujienos/UserDisplayForm.aspx?ID=7120>.

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

- vykdyti vaikų ir suaugusiųjų neformalaus švietimo, socialinio ugdymo, socialinės reabilitacijos, integracijos, prevencijos programas;
- pagal kompetenciją vykdyti vaiko minimalios priežiūros priemones, numatytas Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme.

Tai atsispindi ir Atvirų jaunimo centrų ir erdvių veiklos ataskaitose. Pavyzdžiui, 2014 m. JRD finansavo 33 atvirų jaunimo centrų / erdvių programas, pagal kurias paslaugos buvo suteiktos 15,6 tūkst. 14–29 m. amžiaus asmenų. Iš jų niekur nedirbantys, nesimokantys ir mokymuose nedalyvaujantys asmenys sudarė 0,8 tūkst., kas sudaro tik apie 5 proc. visų AJC ir AJE lankytojų skaičiaus. Nepaisant to, ateityje AJC ir AJE bei kitoms su neaktyviu jaunimu dirbančioms organizacijoms ketinama priskirti gana svarbų vaidmenį. JRD kartu su Lietuvos darbo birža nuo 2015 m. vidurio ketina įgyvendinti bendrą projektą, kuriuo bus finansuojamas pirminės intervencijos paslaugų NEET jaunuoliams teikimas. Numatoma, jog šias paslaugas savivaldybėse teiks atrinktos partnerių organizacijos. Iki 2015 m. balandžio mėn. 13 d. vykdytoje JRD partnerių atrankoje dalyvavo 81 viena organizacija, įskaitant įvairias jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas, AJC, AJE, miestų ir miestelių kultūros bei švietimo centrus, religines organizacijas ir kt. Iš jų buvo atrinktos 55 organizacijos, pirminės intervencijos paslaugas pasiruošusios teikti visose 60 šalies savivaldybių. Vis dėlto, minėtos JGI įgyvendinimo partnerių organizacijos buvo atrinktos vadovaujantis vieningais kriterijais: vertinant jų darbo su neaktyviu jaunimu patirtį ir kompetencijas, turimų patalpų darbui su jaunuoliais turėjimą ir pasiekiamumą, taip pat organizacijos darbuotojų kvalifikaciją, atrinktų organizacijų tipai ir įprastos jų veiklos sritys reikšmingai skiriasi. Pavyzdžiui, Alytaus rajone su neaktyviais NEET jaunuoliams dirbs savivaldybės viešoji biblioteka, Biržų rajone – Biržų kultūros centras, Vilniaus mieste – atviras jaunimo centras „Mes“. Per visą JGI įgyvendinimo laikotarpį Jaunimo reikalų departamentas, bendradarbiaudamas su atrinktomis partnerių organizacijomis, planuoja pasiekti 12 tūkst. neaktyvių, LDB neįsiregistravusių NEET jaunuolių.

Siekdamas NEET jaunimo integracijos JRD jau beveik dvejus metus taip pat įgyvendina **Nacionalinę jaunimo savanoriškos veiklos** programą. Šia programa siekiama sudaryti sąlygas jauniems žmonėms dalyvauti savanoriškoje veikloje ir įgyti asmeninių, socialinių, profesinių kompetencijų ir darbo patirties, taip padedant jiems pasirinkti profesiją, reintegruoti į formaliojo švietimo sistemą ir (arba) pasirengti įsilieti į darbo rinką. Praktikoje šio tikslo JRD siekia įgyvendindamas ESF finansuojamą projektą „Jaunimo savanoriška tarnyba“. Kartu su Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (LijOT), Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra ir 12 nevyriausybinėse organizacijų nuo 2013 m. spalio mėn. įgyvendinamo projekto metu nedirbantiems 16–29 m. amžiaus jaunuoliams buvo sudaroma galimybė savanoriauti pasirinktoje akredituotoje organizacijoje ir tokiu būdu įgyti darbo rinkai reikalingos patirties, socialinių kompetencijų, kelti motyvaciją ir ugdyti pasitikėjimą savimi. JRD atstovas interviu metu teigė, jog projektas sukuria itin patogias sąlygas jaunuoliams savanoriauti, kadangi finansuoja visas susijusias išlaidas (įskaitant maistpinigius, keliavimo, apgyvendinimo kaštus). Kita vertus, fokusuotos diskusijų grupės metu socialiniai partneriai atkreipė dėmesį, jog sudėtingesnėje socialinėje ir ypač finansinėje padėtyje esančių asmenų dalyvavimą šiame projekte apsunkina finansavimo mechanizmo ypatumai. Dalyvavimo išlaidos kompensuojamos po to, kai yra patirtos. Vadinasi, norėdami dalyvauti jaunuoliai turi disponuoti nuosavomis lėšomis, kas NEET jaunimo grupei priklausantiems asmenims neretai yra rimta dalyvavimo kliūtis. Tai gali būti viena iš priežasčių, kodėl tokie ar panašūs projektai praktikoje dažniausiai pritraukia santykinai veiklesnį ir geresnėje padėtyje esantį jaunimą.

2.2.2 Švietimo ir mokslo ministerijos bei jai pavaldžių įstaigų įgyvendintos iniciatyvos

Kaip teigia Švietimo ir mokslo ministerijos atstovai, NEET jaunimo sąvoka švietimo srities strateginiuose dokumentuose nėra vartojama. Visgi ji glaudžiai susijusi su kita švietimo įstaigoms aktualia – anksti paliekančiųjų mokyklą – problema. Tad pagrindinė ŠMM misija jaunimo užimtumo srityje yra užtikrinti, kad šie asmenys nepakliūtų į NEET jaunimo kategoriją. Ši misija atsispindi Valstybinėje 2013–2022 metų švietimo strategijoje ir kituose strateginio planavimo dokumentuose, kaip Profesinio mokymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas, Valstybinė studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 metų plėtros programa ir jos įgyvendinimo 2013–2015 metų veiksmų planas, 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programoje ir kt.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje pažymima, kad jaunimas, kuriam neužtikrinamos lygios galimybės dalyvauti visuomenės gyvenime sunkiai integruojasi į darbo rinką. Reaguodama į pokyčius darbo rinkoje, švietimo sistema turi padėti žmonėms greičiau susiorientuoti, atpažinti savo privalumus ir jais pasinaudoti ieškant darbo, gebėti savarankiškai valdyti karjerą, rinktis perspektyvesnes karjeros kryptis, savarankiškai kurti verslą ir savo darbo vietą. Švietimo sistemoje numatoma stiprinti motyvaciją mokytis, susiejant mokymąsi visą gyvenimą su besimokančiųjų pasirinkimais, plėtoti mokymosi visą gyvenimą ir darbo patirties integralumą, ypač per praktikas, stažuotes, profesinį mokymą, diegiant pameistrystę. Siekiama sukurti ir pradėti taikyti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą, plėsti visų mokyklų veiklos įvairovę, ypač kultūrinės saviraiškos, lyderystės, kūrybingumo, verslumo, profesinių gebėjimų ugdymo galimybes bei paramą savanorystės iniciatyvoms.

ŠMM priemonės sudaro reikšmingą visų gyventojų užimtumui didinti, o taip pat jaunimo užimtumui didinti skirtų tarpinstitucinių planų dalį. Tarp šių planų svarbu paminėti, kad Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane ŠMM atsakinga už tikslo, skirto didinti darbo jėgos kvalifikacijos atitiktį darbo rinkos reikmėms, įgyvendinimą. Šis tikslas atliepia ŠMM bei jai pavaldžių įstaigų vaidmenį vykdam ir Jaunimo garantijų iniciatyvą. Naujausioje JGI įgyvendinimo veiksmų plano redakcijoje nurodyta, jog ŠMM prisideda prie trijų uždavinių įgyvendinimo ir yra atsakinga už aštuonias jiems pasiekti skirtas priemones (žr. 21 lentelę).

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

21 lentelė. ŠMM ir jai pavaldžių įstaigų vaidmuo įgyvendinant JGI

1 tikslas – neaktyvaus jaunimo ankstyvoji intervencija bei aktyvumo skatinimas	2 tikslas – Jaunimo integracijos į darbo rinką didinimas
<p>1.1. Uždavinys – gerinti profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų prieinamumą ir kokybę</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1.2.2. Plėtoti mokinių profesinį orientavimą organizuojant profesinį veiklinimą; 2014–2015 m. • 1.2.4. Stiprinti aukštųjų mokyklų studentų sąmoningumą ugdant gebėjimus, reikalingus savo karjerai savarankiškai kurti, atsakingai valdyti ir įsitvirtinti nuolat kintančioje darbo rinkoje; 2014–2015 m. • 1.2.5. Teikti karjeros paslaugas studentams; 2016–2020 m. 	<p>2.1. Uždavinys – tobulinti teisinį reglamentavimą, siekiant efektyvaus jaunimo integravimo į darbo rinką</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.1.2. Parengti profesinio mokymo įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų pakeitimus; 2014 m. • 2.1.3. Papildyti Mokslo ir studijų įstatymą įteisinant aukštųjų mokyklų studentų papildomos praktikos galimybę; 2015 m. <p>2.3. Uždavinys – plėtoti valstybės, vietos savivaldos institucijų, nevyriausybinių organizacijų bei verslo subjektų bendradarbiavimą suteikiant jaunimui daugiau užimtumo praktikos, stažuočių galimybių siekiant įgyjamų įgūdžių pritaikymo darbo rinkos poreikiams</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.3.2. Plėtoti praktikas realiose darbo vietose, kurti finansines paskatas studentų praktikai įmonėse ir organizacijose, sudaryti sąlygas verslumo ugdymui; 2015–2020 m. • 2.3.4. Įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas; 2014–2016 m. • 2.3.5. Įgyvendinti ESF projektą „Profesinis mokymas pameistrystės forma darbo rinkos mokymo centruose“; 2014–2015 m.

Anot ŠMM, įgyvendinant JGI priemones nemažai pasistūmėta profesinio orientavimo (karjeros) paslaugų srityje. Per 2014 m. **profesinio orientavimo** (informavimo, konsultavimo ir ugdymo karjerai) paslaugas gavo 163 tūkst. bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių. Nuo 2010 m. gegužės mėn. įgyvendinamo projekto „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme“ (Nr. VP1-2.3-ŠMM-01-V-01-002) metu taip pat vykdomas mokinių profesinis **veiklinimas**.

Siekiant sudaryti sąlygas **pameistrystės** profesinio mokymo organizavimo formos plėtotei profesiniame mokyme, buvo parengti ir su kitomis ministerijomis (ŪM, SADM) bei socialiniais partneriais suderinti ir 2015 m. gegužės 8 d. patvirtinti Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašo pakeitimai.⁵¹ Be to, siekiant plėtoti verslo subjektų bendradarbiavimą užtikrinant kokybišką profesinį mokymą bei kvalifikuotų specialistų paruošimą penki darbo rinkos mokymo centrai Lietuvoje nuo 2013 m. lapkričio mėn. įgyvendina ESF finansuojamą projektą „Profesinis mokymas pameistrystės forma darbo rinkos mokymo centruose“ (Nr.: VP1-2.2-ŠMM-04-V-03-027). Tikslinė šio projekto grupė – **nesimokantis ir neturintis kvalifikacijos 16–29 metų amžiaus jaunimas** bei bet kokio amžiaus bedarbiai arba dirbantys asmenys, kuriems reikia įgyti arba tobulinti kvalifikaciją. Projekto dalyvių mokymą vykdo įmonė kartu su mokymo įstaiga. Projekto dalyvių mokymas vyksta realioje darbo vietoje (gamybos įmonėje, organizacijoje), o mokymo įstaigoje pagilinamos arba įgyjamos teorinės žinios bei suteikiami pradiniai praktiniai gebėjimai. Projekto veiklas planuota vykdyti iki 2015 m. gegužės mėn. pabaigos ir pameistrystės forma apmokėti iki 900 asmenų.

Įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvos 1.2.4. priemonę „Stiprinti aukštųjų mokyklų studentų sąmoningumą ugdant gebėjimus, reikalingus savo karjerai savarankiškai kurti, atsakingai valdyti ir

⁵¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2015-05-08 įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 15 d. įsakymo Nr. V-482 „Dėl Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“.

įsitvirtinti nuolat kintančioje darbo rinkoje“ sukurta aukštųjų mokyklų studentų ir absolventų **karjeros valdymo** informacinė sistema (KVIS), kuriai kuriamas KVIS modulis savarankiškam karjeros problemų sprendimui⁵².

Nemažai nuveikta ir **suaugusiųjų neformaliojo švietimo** srityje. 2014 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras **patvirtino Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planą**. Jame pateiktos strateginių dokumentų nuostatos, kurias siekiama įgyvendinti, esamos būklės analizė, išdėstytas tikslas, uždaviniai ir priemonės, numatomi Veiksmų plano rezultatai, jo įgyvendinimo principai. Veiksmų plano tikslas – sukurti suaugusiųjų **mokymosi visą gyvenimą** sistemą, kuri sudarytų sąlygas suaugusių asmenų socialinei ir darbinei įtraukčiai, aktyviam pilietiškumui ir asmeniniam tobulėjimui. Veiksmų plano uždaviniai:

- sudaryti sąlygas suaugusiems asmenims įgyti bendrąsias kompetencijas bei formuoti jų teigiamas mokymosi visą gyvenimą nuostatas, plėtojant formaliojo ir neformaliojo švietimo galimybes;
- sudaryti palankias mokymosi visą gyvenimą plėtros sąlygas profesinio mokymo įstaigose ir aukštosiose mokyklose bei užtikrinti jų kokybę.
- sukurti tolygią finansinių ir organizacinių paskatų sistemą, sudarančią palankesnes sąlygas suaugusiųjų dalyvavimui mokymosi visą gyvenimą veiklose.

Skatinant profesinių mokyklų atvirumą mokymosi visą gyvenimą veikloms, numatyta didinti modulinių neformaliojo profesinio mokymo programų pasiūlą neformaliajam suaugusiųjų švietimui profesinėse mokyklose, tolygiai visoje šalyje teikti profesinio orientavimo paslaugas suaugusiesiems. Taip pat numatoma įgyvendinti projektus, skirtus naujų kompetencijų ir (ar) kvalifikacijų suteikimui ar pripažinimui mokantis pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, organizuoti formaliojo švietimo, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pirminį vertinimą valstybinėse profesinio mokymo įstaigose. Plane numatytos konkrečios priemonės veiksmų plano uždaviniams įgyvendinti bei 2014–2020 m. Europos investicijų veiksmų programos lėšomis finansuojamų projektų sąrašas.

2014 m. rugsėjo 22 d. ŠMM įsakymu patvirtintas finansavimas 24 programoms, skirtoms neformaliojo suaugusiųjų švietimui įgyvendinti; 2013–2014 metais 25 savivaldybėse buvo organizuojami mokymai pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, kuriuose dalyvavo 5 tūkst. žmonių.

Apibendrinant ŠMM ir jai pavaldžių įstaigų indėlį sprendžiant NEET jaunimo užimtumo ir integracijos į švietimo sistemą problemas matyti, jog šios ministerijos indėlis yra **prevencinio** pobūdžio, todėl retai suvokiamas kaip tiesiogiai prisidedantis prie NEET jaunimo problemos sprendimo. Didžioji dalis iš intervencijų, už kurių įgyvendinimą yra atsakinga ši ministerija, yra skirtos dar besimokantiems, todėl į NEET jaunimo kategoriją nepatenkantiems, asmenims. Išimtis – projektas „Profesinis mokymas pameistrystės forma darbo rinkos mokymo centruose“, kurio tikslinė grupė apima ir NEET jaunimą.

2.2.3 Ūkio ministerijos bei jai pavaldžių įstaigų įgyvendintos iniciatyvos

Ūkio ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų indėlis sprendžiant NEET jaunimo problemą yra kiek siauresnio pobūdžio ir daugiausiai orientuotas į jaunų asmenų verslumo ir savarankiško užimtumo skatinimą. Iš tokių paskutiniaisiais metais įgyvendintų priemonių pirmiausiai reikėtų paminėti „Pirmųjų

⁵² Sistema sukurta ESF projekto „Aukštųjų mokyklų studentų ugdymo karjerai ir karjeros stebėsenos modelių plėtotė ir įdiegimas, su studentais dirbančių profesinio orientavimo specialistų kvalifikacijos tobulinimas, jiems skirtų priemonių sukūrimas“ (Nr.: VP1-2.3-ŠMM-01-V-01-001) metu.

verslo metų krepšelių“ projektą. Antrąja dažniausiai strateginiuose dokumentuose ŪM kompetencijos srities priemone numatoma organizuoti verslumo skatinimo renginius. Už praktinį įgyvendinimą minėtų priemonių yra atsakinga VšĮ „Versli Lietuva“. 2014 m. ši įstaiga suorganizavo 16 jaunimo verslumo skatinimo ciklo „Verslas veža“ renginių, kurių pagrindinis tikslas – motyvuoti ikūnyti savo verslo idėjas, suteikti tam reikalingą pasitikėjimą savo jėgomis, skleisti informaciją apie galimybes rasti ir gauti visokeriopą paramą pradedant verslą. Įgyvendinant projektą „Pirmųjų verslo metų paslaugų krepšeliai“ 2014 m. buvo suteikta 12 937 val. konsultacijų jaunimui, išdalyti 532 krepšeliai, įkurtos 373 įmonės. Projekte galėjo dalyvauti visi jauni (iki 29 m.) žmonės, norintys pradėti savo verslą. Jiems buvo teikiamos 4 val. konsultacijos apie tai, kaip kurti verslą, o jį ikūrus – dar 50 val. konsultacijų ir 28 val. mokymų visais pradedančiam verslininkui aktualiais klausimais.

2.2.4 Duomenų intervencijų rezultatams išmatuoti tinkamumas ir pakankamumas

Norint tinkamai matuoti NEET jaunimo problemai spręsti skirtų intervencijų rezultatus, reikia, *pirma*, pakankamų duomenų apie NEET jaunimo grupę ir jos kaitos dinamiką, *antra*, gerai pasirinktų intervencijų įgyvendinimo ir pasiekimų rodiklių bei jų matavimui tinkamų duomenų.

NEET jaunimo skaičiaus ir charakteristikų stebėseną

Remiantis šiuo metu Lietuvoje veikiančiomis informacinėmis sistemomis, duomenų bazėmis bei atsakingų institucijų renkamais rodikliais galimybės stebėti NEET jaunuolių padėtį darbo rinkoje bei švietimo sistemoje yra itin ribotos.

NEET jaunimo stebėseną apsunkina statistinių **duomenų trūkumas** bei esamų informacijos **šaltinių nesuderinamumas**. Lietuvos statistikos departamentas apibendrintų duomenų apie NEET jaunimą šalyje nepateikia, o jo portale viešai prieinamų rodiklių nepakanka tiksliai NEET daliai populiacijoje apskaičiuoti. Be to, naujais duomenys apie jaunimo užimtumą ir dalyvavimą švietime čia pateikiami taikant 15–24 m. amžiaus intervalą. Informacijos šaltinių nesuderinamumas matyti ir atsakingų institucijų strateginiuose dokumentuose. Juose NEET jaunimo skaičiui Lietuvoje apibūdinti naudojama Eurostat statistika, duomenis apie užimtumo ir aktyvinimo programose bei priemonėse dalyvaujančius jaunos asmenis metų veiklos ataskaitoje teikia LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, švietimo sistemoje esančius jaunos uolius skaičiuoja Statistikos departamentas. Pastarosios institucijos ne tik naudoja netapačius jaunimo apibrėžimus (pastebimi amžiaus intervalų skirtumai), bet ir pasikliauja skirtingais informacijos šaltiniais. Pavyzdžiui, Eurostat pateikiamas NEET rodiklis yra paremtas Darbo jėgos apklausų metu surinkta informacija, o SADM pateikia administracinius Lietuvos darbo biržos duomenis. Dėl šių skirtumų minėti **rodikliai yra nepalyginami**. Eurostat pateikiamos NEET jaunimo statistikos patikimumą dėl taikomos metodologijos skeptiškai vertino ir interviu programos dalyviai, pažymėdami, kad realus NEET jaunuolių skaičius savivaldybėse dėl migracijos, nelegalaus ar laikino darbo, tikėtina, yra žymiai mažesnis.

Įgyvendinant JGI numatoma, kad viena iš pagrindinių jaunimo reikalų koordinatorių funkcijų bus surinkti duomenis apie ekonomiškai neaktyvius, darbo biržose neįsiregistravusius jaunos asmenis savivaldybėse. Visgi, savivaldybių ir jaunimo nevyriausybių organizacijų atstovų teigimu, dėl vieningos duomenų rinkimo **metodikos trūkumo** bei egzistuojančių registrų (LDB duomenų bazės, Nesimokančių vaikų ir mokyklos nelankančių mokinių informacinės sistemos (NEMIS), VMI, SODRA ir kt.) **nesuderinamumo** šios funkcijos šalies mastu kokybiškai įgyvendinti šiuo metu galimybių nėra.

Siekiant išspręsti šias duomenų rinkimo problemas bei užtikrinti tinkamą JGI pasiektų rezultatų stebėseną į JGI įgyvendinimo planą buvo įtraukta priemonė „Sukurti ir įgyvendinti Jaunimo garantijų

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

iniciatyvos stebėsenos sistemą“. Pagal ją ne tik siekiama sugretinti skirtingose sistemose pateikiamus duomenis apie NEET jaunuolius, tačiau taip pat 2014 m. kovo 4 d. Lietuvos darbo biržos direktoriaus įsakymu Nr. V-155 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo stebėsenos sistemos patvirtinimo“ ir 2014 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. V-604 „Dėl teritorinių darbo biržų vykdomos Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo bei sąveikos su darbdaviais vystymo stebėsenos formų“ teritorinėse darbo biržose buvo nustatytos JGI įgyvendinimo stebėsenos formos, proceso rodikliai ir kriterijai, patvirtintos savaitinės, mėnesinės, pusmetinės ataskaitų formos. Vadovaujantis šiais įsakymais jau daugiau kaip metus vykdoma nuolatinė JGI stebėseną, jos rezultatai reguliariai pristatomi įgyvendinimo komiteto ir komisijų posėdžiuose, darbo biržos pasitarimuose, vykdomas jų viešinimas.

JGI įgyvendinimo stebėsenos procesą taip pat siekiama kuo labiau automatizuoti. 2014 m. lapkričio mėn. LDB Europos socialinio fondo agentūrai pateikė paraišką „Lietuvos darbo biržos informacinės sistemos „eDbirža“ pritaikymas Jaunimo garantijų iniciatyvos projektų veiklai“. Numatomas projekto rezultatas – sukurtas ir naudojamas JGI stebėsenos modulis, kuris užtikrina galimybę vykdyti nuolatinę Jaunimo garantijų iniciatyvos priemonių bei dalyvių (tiek jaunų bedarbių, tiek neaktyvių jaunuolių) stebėseną, gauti patikimus duomenis iš įgyvendinamų projektų ir juos naudoti tolesniam jaunimo aktyvinimo ir užimtumo didinimo priemonių tobulinimui. Automatizuotą stebėsenos modulį numatoma sukurti iki 2016 m. balandžio mėn.

Tobulinant ekonomiškai neaktyvių jaunuolių identifikavimo procesą, į Jaunimo politikos pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymo projektą siekiama įtraukti nuostatas, užtikrinančias galimybę savivaldybių jaunimo reikalų koordinatoriams bei Jaunimo reikalų departamentui valdyti ir (ar) tvarkyti duomenis, susijusius su jaunais žmonėmis (siekiant identifikuoti nedirbančius, nesimokančius, mokymuose nedalyvaujančius jaunos žmones ir jų kaitą kiekvienoje savivaldybėje). Interviu programos metu SADM atstovai pažymėjo, kad šių nuostatų derinimas su savivaldybių jaunimo reikalų koordinatoriais, Valstybine asmens duomenų apsaugos inspekcija bei kitomis institucijomis vis dar tebevyksta.

JGI įgyvendinimo stebėseną

Įvertinus tai, kad JGI apima pagrindines bent trijų ministerijų ir joms pavaldžių įstaigų iki 2020 m. planuojamas įgyvendinti priemonės, skirtas NEET jaunimo integracijai į darbo rinką ir švietimo sistemą paskatinti, jų rezultatams ir poveikiui stebėti reikalinga labai kompleksiška stebėsenos sistema.

Šiuo metu JGI stebėseną apibrėžia Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plane numatyti vertinimo kriterijai. Jų sąrašas – gausus bei leidžiantis stebėti intervencijų rezultatus įvairiais pjūviais, įskaitant skirtingus asmens statusus darbo rinkoje bei poveikio tvarumą 6 mėn. laikotarpiu (žr. 22 lentelę).

22 lentelė. Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano vertinimo kriterijai

Nr.	Vertinimo kriterijaus pavadinimas	Matavimo vienetas
1.	„Vidutinė metinė jaunų bedarbių iki 29 m. dalis nuo 16–29 m. asmenų“	Procentai
2.	„Nekvalifikuotų jaunų bedarbių iki 29 m. dalis nuo visų jaunų bedarbių metų pradžioje“	Procentai
3.	„Įdarbintų jaunų bedarbių iki 29 m. dalis nuo registruotų jaunų bedarbių“	Procentai
4.	„15–29 metų nedirbančių, nesimokančių ir mokymuose nedalyvaujančių asmenų, dalyvavusių JUI remiamoje intervencijoje“	Skaičius
5.	„Bedarbiai dalyviai, kurie baigė dalyvauti JUI remiamoje intervencijoje“	Procentai
6.	„Bedarbiai dalyviai, kurie baigė dalyvavimą gavo pasiūlymą dėl darbo, tolesnio mokymosi, pameistrystės ar stažuotės“	Procentai

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

Nr.	Vertinimo kriterijaus pavadinimas	Matavimo vienetas
7.	„Bedarbiai dalyviai, kurie baigę dalyvavimą pradėjo mokytis, įgijo kvalifikaciją arba pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą“	Procentai
8.	„Ilgalaikiai bedarbiai dalyviai, kurie baigė dalyvauti JUI remiamoje intervencijoje“	Procentai
9.	„Ilgalaikiai bedarbiai dalyviai, kurie baigę dalyvavimą gavo pasiūlymą dėl darbo, tolesnio mokymosi, pameistrystės ar stažuotės“	Procentai
10.	„Ilgalaikiai bedarbiai dalyviai, kurie baigę dalyvavimą pradėjo mokytis, įgijo kvalifikaciją arba pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą“	Procentai
11.	„Nestudijuojantys ir nesimokantys neaktyvūs dalyviai, kurie baigė dalyvauti JUI remiamoje intervencijoje“	Procentai
12.	„Nestudijuojantys ir nesimokantys neaktyvūs dalyviai, kurie baigę dalyvavimą gavo pasiūlymą dėl darbo, tolesnio mokymosi, pameistrystės ar stažuotės“	Procentai
13.	„Nestudijuojantys ir nesimokantys neaktyvūs dalyviai, kurie baigę dalyvavimą pradėjo mokytis, įgijo kvalifikaciją arba pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą“	Procentai
14.	„Dalyviai, kurie baigę dalyvavimą po šešių mėnesių tęsia mokymąsi, dalyvauja kvalifikaciją suteikiančiose mokymo programose, mokyme per pameistrystę ar atlieka stažuotę“	Procentai
15.	„Dalyviai, kurie baigę dalyvavimą po šešių mėnesių dirba, įskaitant savarankišką darbą“	Procentai
16.	„Dalyviai, kurie baigę dalyvavimą po šešių mėnesių savarankiškai dirba“	Procentai
17.	„15–29 metų nedirbantys, nesimokantys ir mokymuose nedalyvaujantys asmenys, dalyvavę JUI remiamoje intervencijoje“	Skaičius
18.	„15–29 metų nedirbantys, nesimokantys ir mokymuose nedalyvaujantys asmenys, dalyvavę JUI remiamoje intervencijoje, iš kurių: 25–29 metų asmenys“	Skaičius

Šaltinis: sudaryta autorių pagal Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano 2 priedą.

Vis dėlto didžioji minėtų vertinimo kriterijų dalis yra orientuota pagal priemonę „Jaunimo užimtumo didinimas“ (07.4.1-ESFA-V-404) remiamoms JGI veikloms, finansuojamoms JUI lėšomis, stebėti. Atsižvelgus į tai, kad JGI yra didesnės apimties intervencija, o jos priemonės apima ir ŠMM bei ŪM kompetencijos sritis, toks vertinimo kriterijų sąrašas vertintinas kaip nepakankamai išsamus.

2.3 NEET jaunimui skirtų intervencijų koordinavimo efektyvumas

Šio vertinimo metu JGI įgyvendinimas dar tik išibėgėja, todėl vertinti vykdytų priemonių efektyvumą kaštų ir pasiektų rezultatų santykio požiūriu yra pernelyg ankstyvas laikas. Tačiau yra palankus laikas vertinti JGI įgyvendinimo proceso (tikėtina) efektyvumą, nagrinėjant, kaip vykdomas ar suplanuotas vykdyti intervencijų įgyvendinimo horizontalus ir vertikalus koordinavimas.

2.3.1 NEET jaunimui skirtų intervencijų įgyvendinimo horizontalus koordinavimas

Pagal 2013 m. gruodžio 16 d. Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo planą⁵³ ir 2014 m. lapkričio 27 d. jo pakeitimą⁵⁴, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija bei Ūkio ministerija yra pagrindinės JGI įgyvendinančios centrinės valdžios institucijos Lietuvoje. Šių trijų ministerijų vykdomų veiklų spektras yra itin platus, tad skirtingų veiklos dimensijų integracija bei institucijų nuolatinis tarpusavio bendradarbiavimas yra svarbus veiksnys siekiant užtikrinti visapusišką pagalbą NEET jaunuoliams Lietuvoje. Interviu metu kalbinti ŠMM ir SADM ministerijų atstovai minėjo, jog Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano sudarymo metu vyko įvairaus formato skirtingų ministerijų atstovų susitikimai, kurių metų buvo diskutuojama dėl plane numatytų

⁵³ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. A1-692 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano patvirtinimo“.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. lapkričio 27 d. įsakymas Nr. A1-584 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. gruodžio 16 d. įsakymo Nr. A1-692 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano patvirtinimo“ pakeitimo“.

priemonių bei veiklos kompetencijų pasiskirstymo. Dabartiniu JGI įgyvendinimo metu susitikimai tarp skirtingų centrinės valdžios institucijų atstovų taip pat reguliariai vyksta.

Pasak ŠMM atstovų, gilesnei šių ministerijų tarpusavio įgyvendinamų priemonių tarpusavio integracijai iš dalies kliudo tai, kad Jaunimo užimtumo iniciatyvos įgyvendinimui skiriamos lėšos tenka SADM, tad nei ŠMM, nei ŪM negali finansuoti JGI įgyvendinimo plane joms numatytų priemonių iš JUI lėšų (nors gali iš ESF). Tikėtina, tai iš dalies paaiškina, kodėl tik SADM ir jai pavaldžios institucijos JGI planavimo ir įgyvendinimo kontekste suformulavo ir nusprendė įgyvendinti visiškai naujas ir kartu inovatyvias priemones (pvz., LDB ir JRD planuojamos įgyvendinti pirminės intervencijos programos NEET jaunuoliams). Tuo tarpu ŠMM ir ŪM, įgyvendindamos JGI, apsiribojo jau išbandytais bei iš esmės nuolatos įgyvendinamomis priemonėmis (pvz.: profesinis orientavimas ar verslumo skatinimo renginiai). Remiantis interviu su ministerijų atstovais metu surinkta medžiaga galima teigti, kad SADM, ŠMM ir ŪM ministerija stengiasi derinti savo planus, tačiau kiekviena iš jų savo pasirinktas priemones įgyvendina nepriklausomai viena nuo kitos. Įrodymų, kad būtų planuojama pereiti į aukštesnį bendradarbiavimo lygmenį, kuomet būtų dalinamasi priemonių įgyvendinimui skirtais ištekliais, taikomi įvairūs bendradarbiavimo mechanizmai, įskaitant bendro biudžeto bei įgyvendinimo strategijų planavimą, darbuotojų integravimą, kol kas nėra.

Į nacionalinio lygmens JGI formavimo ir įgyvendinimo procesą taip pat buvo siekiama įtraukti ir socialinių partnerių organizacijas. 2014 m. sausio 14 d. tarp valstybės institucijų bei privataus ir nevyriausybinių sektorių atstovų buvo pasirašytas **Bendradarbiavimo memorandumas dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo**⁵⁵, kuris turėjo užtikrinti socialinių partnerių dalyvavimą formuojant ir įgyvendinant JGI Lietuvoje. Interviu metu darbdavių ir su jaunimu dirbančių organizacijų atstovai minėjo, jog jie buvo keletą kartų kviečiami į SADM organizuojamos JGI planavimo ir įgyvendinimo susitikimus. Su socialiniais partneriais bendradarbiauta ir žemesniame savivaldos lygmenyje, kuomet nevyriausybinių ir privataus sektorių atstovai buvo įtraukti į TDB skyrių Jaunimo garantijos stebėsenos komitetų sudėtis (plačiau aptariama kitame poskyryje). Paminėtina, jog reikšmingas vaidmuo socialiniams partneriams yra numatytas LDB ir JRD planuojamose įgyvendinti pirminės intervencijos programose. Jaunimo ir su jaunimu dirbančios organizacijos, AJC ir AJE buvo kviečiamos teikti paraiškas bei tapti JRD partneriais savivaldybėje, tad kartu ir potencialiai prisiimti pirminės intervencijos paslaugų tiekėjų vaidmenį. Planuojama, jog darbdavius vienijančios organizacijos turėti prisidėti prie LDB pirminės intervencijos projekto įgyvendino, užtikrindamos pakankama skaičių įmonių, kurios sutiktų priimti NEET jaunuolius trumpalaikiai praktikai. Vis dėlto, remiantis vertinimo metu surinkta medžiaga, nacionaliniame lygmenyje privataus ir nevyriausybinių sektorių atstovų bei centrinių valdžios institucijų tarpusavio bendradarbiavimas formuojant JGI nebuvo itin intensyvus, reikšmingesnis vaidmuo socialiniams partneriams yra numatytas JGI įgyvendinimo procese.

Atskiro aptarimo reikalauja ir ministerijoms pavaldžių institucijų tarpusavio bendradarbiavimas. Tiek pirminiame 2013 m. JGI įgyvendinimo plane, tiek plano pakeitime 2014 m. SADM pavaldūs Jaunimo reikalų departamentas ir Lietuvos darbo birža numatyti kaip vieni pagrindinių JGI plano įgyvendintojų. Prie konkrečių JGI įgyvendinimo plane numatytų priemonių taip pat buvo priskirta ŪM pavaldi viešoji įstaiga „Versli Lietuva“ ar po ŠMM kompetencija patenkantys darbo rinkos mokymo centrai. Skirtingoms ministerijoms pavaldžių ar netgi po tos pačios ministerijos kompetencija patenkančios institucijos pasižymi nevienodu bendradarbiavimo intensyvumu.

Anot Lietuvos darbo biržos ir SADM atstovų, prieš pradėdant įgyvendinti JGI Lietuvoje, Jaunimo reikalų departamentas ir Lietuvos darbo birža tarpusavyje sisteminiu lygmeniu nebendradarbiavo. Abi

⁵⁵ *Bendradarbiavimo memorandumas dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo*, 2014 m. sausio 14 d.

institucijos dirba su skirtingomis tikslinėmis grupėmis (neaktyviais arba bedarbiais jaunuoliais), tad bendrų veiklų vykdė gana nedaug. Interviu metu SADM atstovė minėjo, jog tai, kad šios dvi institucijos pradėjo tarpusavyje derinti veiklas, yra didelis postūmis jaunimo užimtumo didinimo srityje.

Taip pat LDB įgyvendindama profesinio mokymo programas jau ilgą laiką bendradarbiauja su profesinio mokymo centrais. Šios institucijos tarpusavyje keičiasi informacija apie mokymo centruose esančią profesinio mokymo dalyvių paklausą, o darbo birža – apie norinčių mokytis profesinio amato dalyvių pasiūlą. Kita vertus, anot Teritorinės darbo biržos atstovės, TDB specialistams kyla nemažai kliūčių, jei norima tik pradinį ar tik pagrindinį išsilavinimą turinčiam jaunuoliui pasiūlyti sugrįžti į bendrojo ugdymo sistemą. TDB vykdomos funkcijos neapima tarpinininkavimo tarp užsiregistravusio jauno bedarbio ir bendrojo ugdymo ar suaugusiųjų švietimo įstaigų, kuriose jaunuolis potencialiai galėtų įgyti bent pagrindinį išsilavinimą, o vėliau pretenduoti ir į žymiai platesnį spektrą darbo vietų. Tokiam jaunuoliui LDB dažniausiai gali pasiūlyti nebent dalyvauti profesinio mokymo kursuose. Kitos galimai aktualios priemonės, pavyzdžiui, Ūkio ministerijai pavaldžios įstaigos „Versli Lietuva“ vykdomos verslo galimybių ir paramos programos, taip pat nėra pakankamai integruotos su LDB vykdomais projektais. TDB konsultantai gali nebent neformaliai pasiūlyti jaunuoliui galimybę dalyvauti verslumo programose, kurias organizuoja „Versli Lietuva“. Kita vertus abi institucijos nėra visiškai nebendradarbiaujančios, kadangi, kaip interviu metu minėjo VŠĮ „Versli Lietuva“ atstovė, jų organizuojamuose verslumo skatinimo renginiuose savivaldybėse dažnai dalyvauja ir TDB skyrių atstovai. Apibendrintai galima teigti, kad NEET jaunuolis, užsiregistravęs TDB skyriuje, tikrai galės gauti paslaugų, padedančių jam integruotis į darbo rinką, tačiau, jei jaunuoliui potencialiai būtų naudinga grįžti į švietimo sistemą arba pradėti kurti nuosavą verslą, TDB galimybės nukreipti šį asmenį į atitinkamose srityse dirbančias institucijas yra ribotos. Bendradarbiavimo stiprinimui ir paslaugų tarpusavio integracijai tarp skirtingoms ministerijoms priklausančių institucijų lieka dar pakankamai daug erdvės.

2.3.2 NEET jaunimui skirtų intervencijų įgyvendinimo vertikalus koordinavimas

Siekiant į JGI įgyvendinimą įtraukti kuo daugiau NEET jaunuolių, o ypač esančius pačioje sudėtingiausioje padėtyje, rekomenduotina į įgyvendinamo procesą įtraukti ir savivaldos institucijas bei socialinių partnerių organizacijas, veikiančias konkrečioje savivaldybėje. Savivaldybės, įgyvendindamos jaunimo politiką, organizuoja įvairias priemones ir projektus, kuriais siekiama motyvuoti bei suaktyvinti jaunimą dalyvauti darbo rinkoje ar švietimo sistemoje. Konstatuotina, jog nacionalinio lygmens NEET jaunimui skirtas intervencijos ir savivaldybių vykdomos priemonės egzistuoja paraleliai bei nėra tarpusavyje integruotos, nors dalies priemonių tikslinės grupės yra tapačios. Tikėtina, jog tarpusavyje integravus nacionalinio lygmens ir lokalaus savivaldybių lygmens į NEET jaunimą orientuotas iniciatyvas, būtų pasiekti geresni NEET jaunimo integravimo į darbo rinką, švietimo sistemą ar mokymus rezultatai.

2.3.2.1 JRD ir savivaldos lygmuo bei socialiniai partneriai

Socialines apsaugos ir darbo ministerijos Jaunimo skyrius bei Jaunimo reikalų departamentas savivaldybėse nuolat bendradarbiauja su esančiais **Jaunimo reikalų koordinatoriais (JRK)**. Pagrindinės JRK veiklos funkcijos apima savivaldybėse vykdomos jaunimo politikos koordinavimą bei reikalingų priemonių jai įgyvendinti inicijavimą. JRK iš esmės atlieka tarpininko funkciją tarp savivaldos ir nacionalinio lygmens politikų, valstybės tarnautojų ir jaunimo. JGI kontekste numatoma, kad Jaunimo reikalų koordinatoriai iš įvairių šaltinių surinks informaciją apie savivaldybėje gyvenančius NEET jaunuolius (pavyzdžiui: seniūnijų, socialinių darbuotojų, policijos komisariatų, socialinės rūpybos centrų, teritorinių darbo biržų ar jaunimo darbo centrų) bei ją pateiks Jaunimo

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

reikalų departamentui ir SADM. Jaunimo reikalų departamentas, kiekvienoje savivaldybėje, atrinkose JGI įgyvendinimo partnerių organizacijose, taip pat planuoja įdarbinti 64 **Jaunimo garantijų iniciatyvos koordinatorius (JGI koordinatorius)**. JGI koordinatoriai taps pagrindiniais pirminės intervencijos paslaugų, skirtų neaktyviems NEET jaunuoliams, įgyvendintojais. Atkreiptinas dėmesys, jog tiek JGI koordinatoriai, tiek JRK bus atsakingi už NEET jaunuolių suradimą ir atpažinimą savivaldybėse bei šių duomenų teikimą Jaunimo reikalų departamentui ir SADM (pagrindinės numatomos abiejų pareigybių veiklos funkcijos JGI įgyvendinimo kontekste pateikiamos 23 lentelėje). Numatoma, jog abi pareigybės glaudžiai bendradarbiaus surašdamos ir atpažindamos NEET jaunuolius, tačiau kol kas nėra paruošto veiklos aprašo, kuris apibrėžtų, koku būdu turės vykti šių abiejų pareigybių tarpusavio darbas bei veiklos koordinavimas. Nesant numatytam aiškiam bendradarbiavimo mechanizmui kyla rizika, kad šių abiejų pareigybių atliekamas darbas dubliuosis, nebus pasiektas aukštas efektyvumo, tarpusavio informacijos mainų ir veiklos integracijos laipsnis.

23 lentelė. Jaunimo reikalų koordinatoriaus ir JGI koordinatoriaus veiklos funkcijos JGI įgyvendinimo kontekste

Jaunimo reikalų koordinatorius	JGI koordinatorius
1. Informacijos apie NEET jaunuolius surinkimas iš: <ul style="list-style-type: none"> a) teritorinių darbo biržų, jaunimo darbo centrų; b) policijos komisariatų, socialinės rūpybos centrų; c) seniūnijų socialinių darbuotojų ir seniūnų; d) atvirų jaunimo centrų ir atvirų jaunimo erdvių. 2. Surinktos informacijos teikimas Jaunimo reikalų departamentui ir SADM; 3. Keitimasis informacija apie NEET jaunuolius su JGI koordinatoriumi.	1. NEET suradimas, atpažinimas, informavimas apie galimybes ir poreikių nustatymas; 2. NEET sutikimo dalyvauti JGI gavimas ir informacijos persiuntimas JRD patikrai; 3. NEET atsiradimo prevencija; 4. Individualaus veiklos plano (IVP) sudarymas; 5. Projekto dalyvių grupių sudarymas, paslaugų pagal individualų veiklos planą organizavimas; 6. IVP plano įgyvendinimo priežiūra; 7. Tarpininkavimas tarp NEET darbo rinkos, švietimo sistemos, NVO. 8. Tarpininkavimas tarp NEET ir vaiko minimalios priežiūros paslaugas teikiančios įstaigos; 9. Ryšio su NEET, gavusiu kokybišką; pasiūlymą, palaikymas, motyvavimas; 10. Duomenų teikimas stebėsenos sistemai; 11. Viešųjų ryšių organizavimas; 12. Ataskaitų JRD ir darbdaviui rengimas.

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis JRD pateikta informacija.

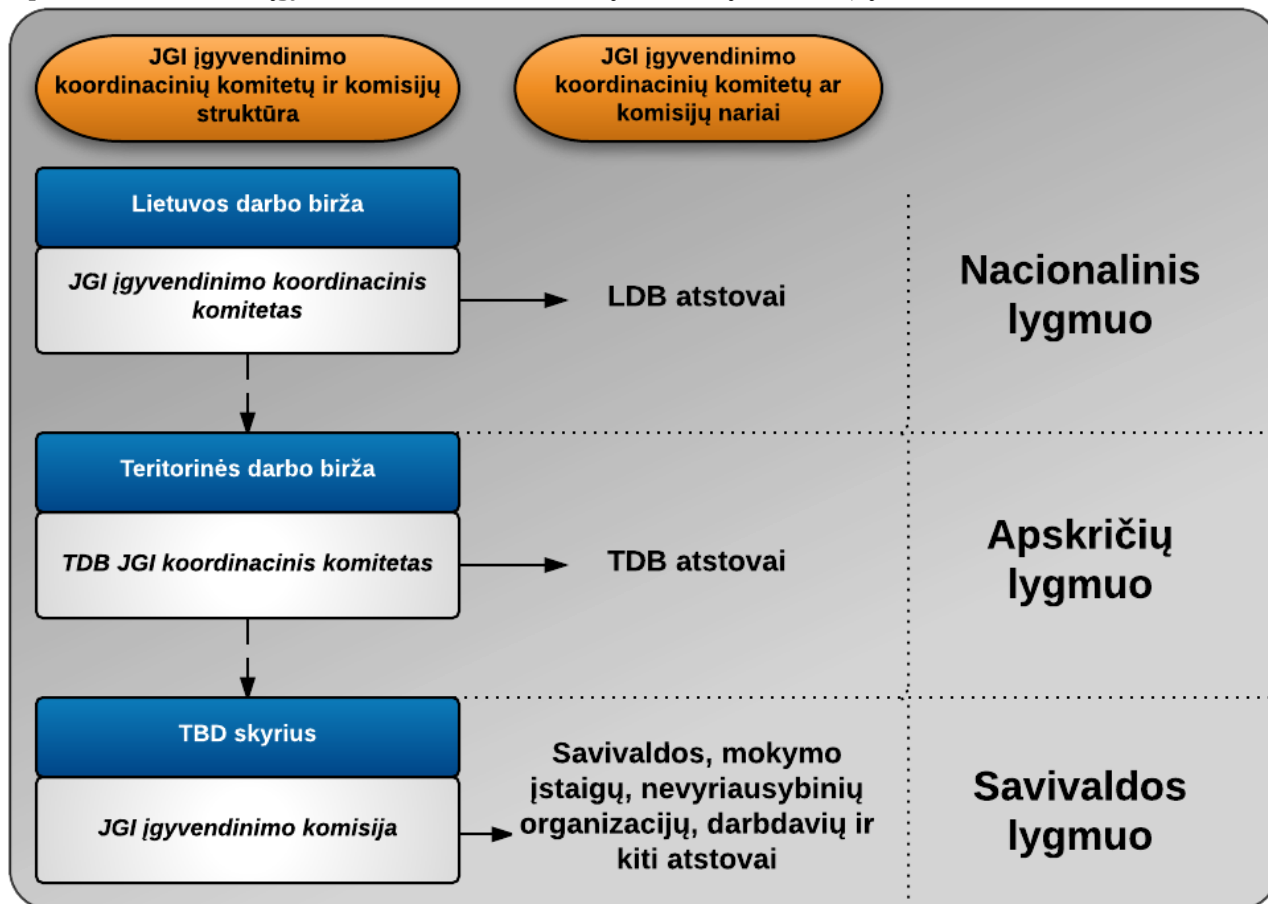
Jaunimo reikalų departamento bendradarbiavimas su **socialiniais partneriais** savivaldybėse pasireišk per pirminės intervencijos paslaugų organizavimą. Su jaunimu dirbančios organizacijos buvo kviečiamos teikti paraiškas dalyvauti konkurse dėl pirminės intervencijos paslaugų teikimo NEET jaunuoliams. Šios organizacijos turi daug praktinės patirties dirbant su socialinėje atskirtyje atsidūrusiais jaunuoliais, tad manoma, kad būtent jos gali suteikti geriausias pirminės intervencijos paslaugas. Numatoma, jog su atrinktomis socialinių partnerių organizacijomis bei jose dirbančiais Jaunimo garantijų įgyvendinimo koordinatoriais daugiausiai bendradarbiaus JRD, kuris taip pat turės užtikrinti ir partnerių teikiamų paslaugų kokybę.

2.3.2.2 LDB ir savivaldos lygmuo bei socialiniai partneriai

Lietuvos darbo birža turi gerai išvystytą institucinę struktūrą visoje Lietuvoje: apskričių lygmeniu yra įkurtos teritorinės darbo biržos padaliniai, o beveik kiekvienoje iš 60 savivaldybių – teritorinio darbo biržos padaliniai skyrius veikia teritorinių darbo biržų skyriai, vykdančys klientų aptarnavimo funkcijas. Lietuvos darbo biržos direktoriaus 2013 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. V-744 sudarytas nacionalinio lygmens Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo koordinacinis komitetas, į kurį įtraukti vien LDB atstovai. Taip pat šiame įsakyme teritorinių darbo biržos padalinių direktoriai įpareigoti sudaryti TDB JGI įgyvendinimo koordinacinius komitetus bei pavesti savivaldybėse

esantiems TDB skyriams, vykdančioms klientų aptarnavimo funkcijas, sudaryti JGI įgyvendinimo komisijas, į kurių sudėtį būtų įtraukti savivaldos, mokymo įstaigų, nevyriausybinių organizacijų, darbdavių ir kiti atstovai⁵⁶. Bendra LDB ir TDB JGI įgyvendinimo koordinacinių komitetų ir komisijų struktūra ir juos sudarantys nariai pavaizduoti 13 paveiksle.

13 paveikslas. LDB JGI įgyvendinimo koordinacinių komitetų ir komisijų struktūra

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Lietuvos darbo biržos direktoriaus 2013 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. V-744 ir Lietuvos darbo biržos direktoriaus 2015 m. vasario 23 d. įsakymu Nr. V-105.

Iš 13 paveiksle pateiktos schemos matome, jog privataus ir nevyriausybinių sektoriaus atstovai yra įtraukiami į savivaldos lygmens JGI įgyvendinimo komisijų sudėtis. Socialinių partnerių įtraukimas į JGI įgyvendinimo komisijas savivaldybėse savaime neužtikrina jų naudingo ir produktyvaus dalyvavimo JGI įgyvendinimo ir politikos formavimo procese. Fokus grupės metu kalbinti Vilniaus regione suformuotų JGI įgyvendinimo komisijų nariai teigė, jog jų dalyvavimas komisijų susitikimuose apsiriboja vien LDB pateikiamos statistikos apie įdarbintus jaunuolius analize, o aktyvesnio jų įsitraukimo į konkrečių projektų, priemonių ar NEET jaunimo politikos formulavimą praktiškai nėra. Neišnaudojama socialinių partnerių turima patirtis sukurtuose formaliuose bendradarbiavimo formatuose padidina riziką, jog vykdomi NEET įtraukties projektai neatitiks NEET jaunimo poreikių ar vietos savivaldybės socialinio bei ekonominio konteksto. Taip pat pabrėžtina, jog nėra aišku kokią vaidmenį JGI įgyvendinimo komisijos atliks LDB įgyvendinant pirminės ir antrinės intervencijos projektus, skirtus pasiruošusiems ir nepasiruošusiems darbo rinkai NEET jaunuoliams. Vertinant aukštesnio lygmens koordinacinius komitetų sudėti paminėtina, jog juos sudaro vien LDB arba TDB atstovai, tad juose nėra nei socialinių partnerių, nei kitų valstybinių institucijų, kurios yra atsakingos

⁵⁶ Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2013 m. gruodžio 30 d. įsakymas nr. V-744 „Dėl jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo“.

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

už JGI įgyvendinimą (pavyzdžiui: Jaunimo reikalų departamentas), atstovų. Kita vertus TDB veikia Jaunimo metodinės tarybos, į kurių sudėtį yra įtraukiami socialinių partnerių atstovai. Šios tarybos teikia rekomendacijas LDB, TDB ir Jaunimo darbo centras dėl vykdomų jaunimo užimtumo didinimo programų ir konkrečių priemonių bei, anot SADM atstovų, ir dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Šio vertinimo tikslas buvo įvertinti nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo integracijai į Lietuvos darbo rinką ir visuomenę skirtas intervencijas. Pagrindinė šio vertinimo metu Lietuvoje įgyvendinama tiesiogiai NEET jaunimui skirta intervencija yra Jaunimo garantijų iniciatyva (JGI), kurios tikslas yra užtikrinti, kad visiems jaunuoliams, kuriems patiems nepavyko susirasti darbo, per keturis mėnesius po darbo netekimo ar mokyklos baigimo būtų pateiktas darbo, tolesnio mokymosi, gamybinės ar mokomosios praktikos pasiūlymas. Europos Komisijos inicijuota JGI nacionaliniu lygiu yra itin svarbi intervencija dėl dviejų priežasčių. Pirmą, kaip parodė su jaunimo užimtumu susijusių strateginių dokumentų analizė, JGI veikia kaip skėtinė iniciatyva, nes apima nemažai jau anksčiau neaktyviam, socialinėje atskirtyje atsidūrusiam, nemotyvuotam, dirbti nepasiruošusiam, iš darbo rinkos ir švietimo sistemos pasitraukusiam jaunimui skirtų ir pradėtų vykdyti priemonių. Antra, be nacionalinių lėšų, Jaunimo užimtumo iniciatyvos (JUI) ir Europos socialinio fondo (ESF) lėšomis finansuojama JGI itin sustiprina dėmesį NEET jaunimui ir turi potencialo reikšmingai pakeisti politikos turinį ir rezultatus.

JGI yra dar gana nauja iniciatyva, pradėta įgyvendinti tik 2014 m., daugiausia dėmesio pradžioje skiriamas iniciatyvos įgyvendinimo sistemai sukurti ir konkrečių priemonių vykdymui suplanuoti. Dėl šios priežasties vertinimui pasirinktas laikas yra labiau tinkamas analizuoti iniciatyvos įgyvendinimo sėkmės prielaidas ir potencialias rizikas, bet ne pasiektus rezultatus. Atliekant vertinimą buvo išnagrinėti aktualūs teisės aktai ir anksčiau atlikti tyrimai; išanalizuoti įvairūs statistiniai duomenys (Lietuvos statistikos departamento, Eurostat ir kt.); įvykdyta 19 interviu ir surengta fokusuota diskusija su įvairių valstybės institucijų ir nevyriausybinėse organizacijose dalyvaujančių NEET jaunimui skirtų intervencijų įgyvendinime, atstovais. Šioje dalyje pateikiamas vertinimo apibendrinimas formuluojant rekomendacijas intervencijoms tobulinti. Pirmiausia aptariama NEET jaunimo grupė Lietuvoje ir jos poreikiai, kartu įvertinant JGI ir kituose strateginiuose dokumentuose įvardytų priemonių tinkamumą pagal jų aprėptį ir pobūdį. Antra, vertinami NEET jaunimui skirtų intervencijų (numatyto) įgyvendinimo stebėsenos ir koordinavimo.

NEET jaunimas ir jo poreikiai

Lietuvoje maždaug kas dešimtas jaunuolis yra nedirbantis, nesimokantis ir mokymuose nedalyvaujantis. Pagal šią proporciją Lietuva yra panašioje, tačiau šiek tiek geresnėje situacijoje nei ES šalių vidurkis. Skaičiuojama, kad 2013 m. Lietuvoje NEET jaunimo kategorijai priskirtinų 15–24 metų jaunuolių buvo 45 tūkst., o 15–29 metų – 82 tūkst. (Eurostat duomenys). Dauguma jų yra igiję bent vidurinę išsilavinimą, maždaug kas antras aktyviai ieško darbo. Politikos dokumentuose NEET jaunimas dažnai traktuojamas kaip vienalytė grupė, tačiau ją sudaro labai skirtingi jauni asmenys, besiskiriantys savo išsilavinimo bei darbo patirties lygiu, demografinėmis ir socio-ekonominėmis charakteristikomis, taip pat tapimo NEET jaunuoliais priežastimis.

Jauno asmens kelyje galima išskirti tris pagrindinius kritinius etapus, kuomet yra aktualios tapimo NEET jaunuoliu prevencijos priemonės: išsilavinimo įgijimas, pirmo darbo susiradimas, išlikimas darbo rinkoje jau pradėjus dirbti. Jei per anksti pasitraukiama iš švietimo sistemos, nepavyksta susirasti darbo arba jis prarandamas, pavyzdžiui, ekonominio nuosmukio metu, jauni asmenys tampa bedarbiais (pagal savo turimą išsilavinimą ir darbo patirtį pasiruošusiais arba nepasiruošusiais darbo rinkai) arba apskritai neaktyviais. Pastarųjų neaktyvumas gali būti nulemtas jų pačių pasirinkimo („galimybių ieškantys“ bei „savanoriškai nedirbantys ir nesimokantys“), bet taip pat negalios ar išipareigojimų šeimos nariams („nepasiekiami“) bei socialinio pažeidžiamumo („atsiskyrę“).

Dėl didelės vidinės NEET jaunimo grupės įvairovės, jiems skirtos politikos priemonės turi būti kuo labiau pritaikytos atskirų pogrupių poreikiams. Vertinimo metu sistemiškai apžvelgus jaunimo

integracijos priemones strateginiuose dokumentuose (pvz., Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programoje; Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų plane; Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programoje) išryškėjo, kad jos aprėpią daugumą NEET jaunimo pogrupių, tačiau keliems pogrupiams specialiai pritaikytų priemonių nesama arba numatyta itin nedaug. Pirmiausia tai „nepasiekiami“ NEET jaunuoliai, kurių dalyvavimą darbo rinkoje ar švietimo sistemoje riboja sveikatos būklė arba išipareigojimai šeimai (vaikų priežiūra, artimųjų globa ir slauga). Antra, nesama priemonių nesaugiose darbo vietose (kvalifikacijos nereikalaujančiuose, laikino pobūdžio, terminuotos trukmės, ne visą darbo dieną (ne savo noru) ir pan.) dirbantiems jaunuoliams, kurie susiduria su santykinai didesne rizika iškristi iš darbo rinkos, ypač ekonominio sunkmečio sąlygomis.

Rekomendacija Nr. 1. Į JGI įgyvendinimo planą ar kitus su jaunimo užimtumo susijusius strateginius dokumentus įtraukti priemonių, kurios būtų skirtos neaktyvių jaunuolių su negalia, taip pat jaunuolių, turinčių šeimos išipareigojimų, integracijai į darbo rinką skatinti. Tokioms priemonėms vykdyti tarp JGI įgyvendinimo planą įgyvendinančių institucijų rekomenduotina įtraukti ir organizacijas, dirbančias žmonių su negalia integracijos bei šeimos ir darbo išipareigojimų derinimo srityse (pvz., Neįgaliųjų reikalų departamentą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos).

Rekomendacija Nr. 2. Į JGI įgyvendinimo planą ar kitus su jaunimo užimtumo susijusius strateginius dokumentus įtraukti priemonių, kurios būtų skirtos asmenims, dirbantiems kvalifikacijos ar išsilavinimo nereikalaujančiuose darbuose, jų kvalifikacijai pakelti ar „antram šansui“ įgyti išsilavinimą suteikti (tapimo NEET jaunuoliu prevencijai).

NEET jaunimui skirtų intervencijų stebėseną

Svarbi prielaida įgyvendinti skirtingiems NEET jaunimo pogrupiams gerai pritaikytas politikos priemones yra detali ir sparčiai atnaujinama statistika apie NEET jaunimą, jo charakteristikas ir pasiskirstymą šalies teritorijoje. Vis dėlto šiuo metu NEET jaunimo grupės stebėseną vis dar apsunkina statistinių duomenų trūkumas bei esamų informacijos šaltinių nesuderinamumas. Įvairių institucijų (Eurostat, Lietuvos statistikos departamento, LDB ir kt.) renkami ir skelbiami duomenys apie NEET jaunimo grupę yra nepakankamai detalūs, fragmentuoti ir dažniausiai nepalyginami dėl skirtingų apibrėžimų ar duomenų rinkimo metodų. Siekiant išspręsti šią problemą yra numatyta sukurti sistemas identifikuoti neaktyvų jaunimą ir Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo stebėsenai, o Lietuvos darbo birža jau antrus metus renka duomenis apie joje registruotus NEET jaunuolius. Vis dėlto patikimos ir detalios informacijos apie NEET jaunimą trūkumas JGI įgyvendinimo pradžioje, kuomet planuojami konkretūs veiksmai, mažina galimybes tiksliai pritaikyti numatytas priemones atskiriems NEET jaunimo pogrupiams ne tik pagal statusą (bedarbiai ar neaktyvūs) ar neaktyvumo priežastį, bet ir pagal jų amžių, lytį, išsilavinimo lygį ir t. t. Kita su duomenimis susijusi problema yra tai, kad kai kurių į JGI įgyvendinimo planą įtrauktų priemonių tikslinė grupė yra apibrėžta tiesiog kaip jaunimas iki 29 m., todėl trūksta duomenų įvertinti kai kurių priemonių reikšmę integruojant būtent NEET jaunimą į darbo rinką ar švietimo sistemą, pvz., organizuoti verslumo skatinimo renginius regionuose. Be to, pasirinkti JGI įgyvendinimo plano vertinimo kriterijai yra aktualūs kalbant apie Jaunimo užimtumo iniciatyvos lėšomis finansuojamas priemones ir registruotų bedarbių integraciją, bet nėra tinkami kitų JGI priemonių, ypač prevencinio pobūdžio, rezultatams stebėti.

Rekomendacija Nr. 3. Visose JGI priemonėse, išskyrus prevencinio pobūdžio, išskirti NEET jaunimą kaip tikslinę grupę ir rinkti duomenis apie tose priemonėse dalyvavusius NEET

jaunuolius ir jų charakteristikas. Tarp JGI įgyvendinimo plano vertinimo kriterijų įtraukti rodiklius (bent produkto lygmens), kurie būtų aktualūs tokioms priemonėms. Pavyzdžiui, 15–29 m. nedirbančių, nesimokančių ir mokymuose nedalyvaujančių asmenų, dalyvavusių verslumo skatinimo renginiuose regionuose, skaičius.

NEET jaunimui skirtų intervencijų koordinavimas

Teigiamai vertintina tai, kad JGI įgyvendinimo pradžioje pirmiausia yra kuriama šios iniciatyvos įgyvendinimo nacionaliniu ir vietos lygiu sistema, kuri leis vykdyti ir koordinuoti veiklas visoje šalies teritorijoje. Jaunimo reikalų departamentas kiekvienoje savivaldybėje atrinktose JGI įgyvendinimo partnerių organizacijose planuoja įdarbinti 64 Jaunimo garantijų iniciatyvos koordinatorius (JRD JGI koordinatoriai), o LDB numato įsteigti papildomas pirminės intervencijos NEET jaunuoliams programos koordinatoriaus pareigybes (LDB JGI koordinatoriai). Be to, kiekvienoje savivaldybėje veikia Jaunimo reikalų koordinatoriai, kurių vaidmuo JGI įgyvendinime nors ir nėra itin didelis, tačiau taip pat reikšmingas: informacijos apie NEET jaunuolius rinkimas ir teikimas JRD ir SADM. Numatoma, jog Jaunimo reikalų koordinatoriai glaudžiai bendradarbiaus su JRD JGI koordinatoriais ieškodami ir atpažindami NEET jaunuolius, tačiau kol kas nėra paruošto veiklos aprašo, kuris apibrėžtų, kokių būdu turės vykti šių abiejų pareigybių tarpusavio darbas bei veiklos koordinavimas. Taigi kyla klausimas, kas ir kaip koordinuos koordinatorius. Atsižvelgiant į tai, kad visi minėti koordinatoriai iš esmės sieks to paties tikslo, t. y. padėti NEET jaunuoliams sugrįžti į darbo rinką ar švietimo sistemą, ir, tikėtina, dažnai susidurs su panašiomis problemomis (tiek dirbdami toje pačioje, tiek skirtingose savivaldybėse), yra svarbu sudaryti sąlygas ir skatinti reguliarią ir intensyvią jų bendravimą ir bendradarbiavimą.

Rekomendacija Nr. 4. Sukurti ir palaikyti JRD JGI koordinatorių, LDB JGI koordinatorių ir Jaunimo reikalų koordinatorių savivaldybėse aktyvaus ir reguliaraus bendradarbiavimo tinklą. Tinklo aktyvumui užtikrinti rekomenduotina pasitelkti ir virtualaus bendradarbiavimo platformas, ir organizuoti susitikimus, skirtus keistis gerosiomis praktikomis bei pamokomis (tiek savivaldybės lygiu (trijų koordinatorių susitikimai), tiek nacionaliniu lygiu (visose savivaldybėse veikiančių koordinatorių susitikimai, įtraukiant ir centrinės valdžios institucijų atstovus)).

Svarbi veiksmų koordinavimo struktūra yra ir Lietuvos darbo biržoje sukurta JGI vertikalus koordinavimo sistema. JGI įgyvendinimo koordinavimas vykdomas per JGI įgyvendinimo koordinacinį komitetą (LDB lygmuo), kiekvienoje TDB veikiančius JGI koordinacinius komitetus (TDB lygmuo) ir kiekviename TDB skyriuje sudarytas JGI įgyvendinimo komisijas (TDB skyrių lygmuo). Idealiu atveju tokia struktūra turėtų pasitarnauti informacijos ir idėjų sklaidai dviem kryptimis: tiek iš viršaus į apačią, tiek iš apačios į viršų. Vertinimo metu išryškėjo, kad JGI įgyvendinimo komisijos veikia labiau kaip informavimo apie NEET jaunimo problemą ir JGI vykdymą platforma, bet ne kaip diskusijų ir idėjų, kurios galėtų būti panaudojamos JGI įgyvendinimui tobulinti, vystymo erdvė. Viena iš galimų struktūrinių priežasčių yra tai, kad skirtingo lygmens grupėse (nacionalinio, regioninio ir vietos) dalyvauja skirtingi asmenys ir kito lygmens grupės bent formaliai nėra atstovaujamos, kas potencialiai riboja informacijos sklaidą.

Rekomendacija Nr. 5. Įtraukti bent po vieną vietos ir regioninio lygmens koordinacinių grupių atstovą į atitinkamai, regioninio ir nacionalinio lygmens grupę, pvz., JGI įgyvendinimo komisijos pirmininką/-ę į atitinkamą TDB JGI koordinacinį komitetą, o šio pirmininką/-ę į LDB JGI koordinacinį komitetą. Numatyti, kad JGI įgyvendinimo komisijos teikia pasiūlymus dėl JGI įgyvendinimo tobulinimo.

Lietuvos darbo biržai siekiant vietos lygiu įtraukti ir socialinius partnerius į JGI įgyvendinimą buvo sukurtos jau minėtos JGI įgyvendinimo komisijos. Į jas įtraukti aktyvių nevyriausybinių organizacijų, dirbančių su jaunimu, atstovai, darbdaviai ir kiti socialiniai partneriai. Tiesa, ne visi yra tiesiogiai susiję su JGI įgyvendinimu. Siekiant sustiprinti JGI įgyvendinime dalyvaujančių veikėjų tinklą, vertėtų į JGI įgyvendinimo komisijas įtraukti būtent tuos socialinius partnerius, kurie yra aktyvūs JGI srityje, pavyzdžiui, Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo partnerių atrankos laimėtojus ar darbdavius, kurie dalyvaus LDB vykdomoje pirminės intervencijos programoje, pvz., prisidės NEET jaunuoliams organizuojant išvykas į darbovietes.

Rekomendacija Nr. 6. Patikslinti JGI įgyvendinimo komisijų sudėtį į jas įtraukiant tuos vietos lygmens socialinius partnerius, kurie aktyviai dalyvauja ar dalyvaus JGI įgyvendinime, pvz., Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo partnerių atranką laimėjusių organizacijų atstovus ar LDB vykdomos pirminės intervencijos programoje dalyvausiančius darbdavius.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės aktai:

- Bendradarbiavimo memorandumas dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo, 2014 m. sausio 14 d.
- EBPO, „EBPO jaunimo veikslių planas: palankesnių sąlygų jaunimo integracijai į darbo rinką užtikrinimas“, Paryžius, 2013 m. gegužės 29–30 d.
- Europos Komisija (2012), Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo.
<http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?policyArea=101&subCategory=1036&type=0&country=0&year=2012&advSearchKey=Staff+Working+Document+Youth+Guarantee&mode=advancedSubmit&langId=lt>.
- Europos Sąjungos Tarybos 2013 m. balandžio 22 d. rekomendacija dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426\(01\)&from=LT](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426(01)&from=LT).
- Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745 "Dėl Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo".
- Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2013 m. gruodžio 30 d. įsakymas nr. V-744 „Dėl jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo“.
- Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2015 m. vasario 23 d. įsakymas Nr. V-105 „Dėl Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2013 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. 744 „Dėl jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo“ pakeitimo“.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2013 m. vasario 25 d., Nr. A1-73 „Dėl Nacionalinės jaunimo savanoriškos veiklos Programos patvirtinimo“.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. balandžio 13 d. įsakymas Nr. A1-193 „Dėl Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2011–2013 metų priemonių plano patvirtinimo“.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. A1-169 „Dėl Intensyvios ilgalaikės pagalbos nedirbančiam ir nesimokančiam jaunimui programos patvirtinimo“.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. spalio 22 d. įsakymas Nr. A1-588 „Dėl socialinės įtraukties didinimo 2014-2020 m. veikslių plano patvirtinimo“.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. gruodžio 4 d. įsakymas Nr. A1-661 „Dėl Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos įgyvendinimo 2014–2016 metų priemonių plano patvirtinimo“.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. A1-692 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano patvirtinimo“.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. vasario 26 d. įsakymas Nr. 204 „Dėl Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“.

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. rugpjūčio 19 d. įsakymas Nr. A1-416 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo tvarkos aprašo“.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. lapkričio 27 d. įsakymas Nr. A1-584 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. gruodžio 16 d. įsakymo Nr. A1-692 „Dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plano patvirtinimo“ pakeitimo“.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. vasario 24 d. įsakymas Nr. A1-90 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir Nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“.
- Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. A1-11 „Dėl regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015–2017 metų veiksmų plano patvirtinimo“.
- Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo Nr. X-694 1, 2, 3, 13, 23, 24, 26, 29, 32 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 26-1, 34-1 straipsniais ir priedu įstatymas (2014-07-10, Nr.: X-694).
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 metų veiklos prioritetai.
Prieiga internete: http://www.lrv.lt/Posed_medz/2013/131009/22.pdf
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimas Nr. 1715 „Dėl Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programos patvirtinimo“.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimas Nr. 882 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 789 „Dėl Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priedo patvirtinimo“ pakeitimo“.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2015 m. gegužės 8 d. įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 15 d. įsakymo Nr. V-482 „Dėl Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“.
- 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa. Prieiga internetu: http://www.esinvesticijos.lt/uploads/documents/docs/160_61751e80960605f6c8c1a2545e5c1449.pdf

Tyrimai ir studijos:

- EACEA, *Eurydice Brief: Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe*, 2015.
Prieiga internetu: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/183EN.pdf
- European Commission, DG Employment, Social Affairs and Inclusion, „Youth neither in employment nor education and training (NEET). Presentation of data for the 27 Member States“, 2010.
- Eurofound (2012), NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Eurofound, „Jaunimas ir NEET Europoje. Pirmosios išvados“, Santrauka, 2011,
http://eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2011/72/lt/1/EF1172LT.pdf

- Scarpetta S., A. Sonnet and T. Manfredi (2010) "Rising youth unemployment during the crisis: how to prevent negative long-term consequences on a generation?" OECD Social, Employment and Migration Papers, No. 106. Prieiga internetu: <<http://www.oecd.org/employment/youthforum/44986030.pdf>>

Kiti šaltiniai:

- European Commission, Employment, Social Affairs & Inclusion. Youth employment: Commission proposes package of measures. Prieiga internete: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1036&newsId=1731&furtherNews=yes>
- European Commission, Youth on the move, A Europe 2020 initiative. Prieiga internete: http://ec.europa.eu/youthonthemove/index_en.htm.
- European Commission Press Release Database. Youth Guarantee: Commission review 18 pilot projects, 2014. Prieiga internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-981_en.htm.
- European Commission Press Release Database. Užimtumas, Komisija siūlo Jaunimo užimtumo iniciatyvos įgyvendinimo taisykles, 2013. Prieiga internete: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-217_lt.htm.
- Jaunimo darbo centras, Jaunimo garantijų iniciatyva. Prieiga internete: <http://www.ldb.lt/jaunimui/naudinga/Puslapiai/Jaunimogarantijos.aspx>.
- Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, „Jauno bedarbio portretas“. Prieiga internete: <http://www.ldb.lt/jaunimui/naudinga/Puslapiai/Jaunimogarantijos.aspx>
- Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Metinė (2014 m.) JGI įgyvendinimo stebėsenos ataskaita. Prieiga internetu: <[http://www.ldb.lt/jaunimui/naudinga/JaunimoGarantijos/2014%20m.%20JGI%20igyvendinimas%20\(metine\).pdf](http://www.ldb.lt/jaunimui/naudinga/JaunimoGarantijos/2014%20m.%20JGI%20igyvendinimas%20(metine).pdf)>
- Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, „Projektas „Pasitikėk savimi“ į savo veiklas įtrauks dar tūkstantį jaunuolių“. Prieiga internete <<http://www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Naujienos/UserDisplayForm.aspx?ID=7120>>
- MOSTA, „Aukštojo mokslo prieinamumas Lietuvoje auga, tačiau ne visiems pakankamai“, 2014. Prieiga internete: <http://mosta.lt/lt/component/content/article/8-naujienos/143-aukstojo-mokslo-prieinamumas-lietuvoje-auga-taciau-ne-visiems-pakankamai>
- Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija (2013), „Anksti paliekantys mokyklą: situacija Lietuvoje“, *Švietimo problemas analizė*, Nr. 8 (94).

NEET jaunimo integracijos į darbo rinką ir visuomenę įgyvendinant įvairias į NEET jaunimą orientuotos politikos intervencijas vertinimas

PRIEDAS: Interviu programos grafikas bei atstovautų organizacijų sąrašas

Nr.	Institucija / organizacija, padalinys	Data
1.	ŠMM, ES paramos koordinavimo departamentas, ES paramos įgyvendinimo skyrius	2015.03.05
2.	ŠMM, Strateginių programų skyrius	2015.03.10
3.	SADM, Darbo rinkos skyrius	2015.03.13
4.	Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija	2015.03.19
5.	ŠMM, Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo departamentas, Profesinio mokymo skyrius	2015.03.19
6.	ŠMM, Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo departamentas, Profesinio mokymo skyrius	2015.03.19
7.	Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Jaunimo reikalų skyrius	2015.03.19
8.	SADM, Šeimos ir bendruomenių departamentas, Jaunimo skyrius	2015.04.01
9.	Naujosios Vilnios Atvira jaunimo erdvė	2015.04.10
10.	Jaunimo reikalų departamentas prie SADM, Jaunimo politikos plėtros ir programų įgyvendinimo skyrius	2015.04.13
11.	Jaunimo reikalų departamentas prie SADM, projektas „Jaunimo savanoriška tarnyba“	2015.04.13
12.	Lietuvos darbo biržos Darbo išteklių skyrius	2015.04.14
13.	Pal. J. Matulaičio socialinis centras	2015.04.21
14.	SADM, Struktūrinės paramos politikos skyrius	2015.05.12
15.	Vilniaus teritorinės darbo biržos Vilniaus miesto skyriaus	2015.05.26
16.	Lietuvos darbo biržos Užimtumo rėmimo skyrius	2015.06.01
17.	VŠĮ „Versli Lietuva“, Verslumo departamentas	2015.06.01
18.	Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Vaiko teisių apsaugos skyriaus Pagalbos vaikui organizavimo poskyris	2015.06.02
19.	Lietuvos Pramonininkų konfederacija, Ekonomikos ir finansų departamentas	2015.06.10